

70 LAT ODNOWIENIA NAUCZANIA
JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO W POLSCE
1952-2022

70 років відновлення навчання
української мови у Польщі
1952-2022

Український освітній конгрес

Бартошиці/Гурово Іл. 21-22.10.2022

Ukraiński Kongres Oświatowy

Bartoszyce/Górowo H. 21-22.10.2022

Науково-інформаційне видання

Укладач та відповідальна за випуск
Христина Сирник

Видання підготовлено фондом «Просвіта»
за сприяння Міністерства внутрішніх справ
і адміністрації Польщі

Щира подяка команді однодумців та організаторів: директорам шкіл **Любомірі Тхір** та **Марії Ользі Сич** за надання допомоги в організації приміщень, та створення атмосфери єдинства української нації на освітньому конгресі.

Дякуємо всім присутнім які приїхали з різних куточків Польщі та прийняли активну участь у організації та висвітлення актуальних тем які були озвучені учасниками.

Пишіть нам на електрону адресу пропозиції, на які теми виступи учасників ви хочете почути.

До зустрічі через рік.

з повагою Марко Сирник

**Zadanie zostało dofinansowane przez Ministra Spraw
Wewnętrznych i Administracji**

**Publikacja wyraża jedynie poglądy autorów i nie może być utożsamiana
z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji**

Redaguje zespół:

Marek Syrnyk – Wałcz (redaktor naczelny)

Krystyna Syrnyk – Wałcz

Lubomira Tchórz – Bartoszyce

Maria Olga Sycz – Górowo Iławeckie

Wydawca: Fundacja Prosvita (Wałcz)

Adres redakcji:

78-600 Wałcz

ul. Okulickiego 10-14/12

ISBN 978-83-959328-6-1

Nakład 500 egzemplarzy

© Fundacja Prosvita, 2022

Kontakt:

E-mail: prosvita@o2.pl

www.prosvita.org.pl

MSWiA

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

70 LAT ODNOWIENIA NAUCZANIA
JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO W POLSCE
1952-2022

70 років відновлення навчання
української мови у Польщі
1952-2022

Український освітній конгрес

Бартошиці/Гурово Іл. 21-22.10.2022

Ukraiński Kongres Oświatowy

Bartoszyce/Górowo H. 21-22.10.2022

Зміст / Spis treści

Вступ / Wstęp

1. Марко Сирник	Вступне слово	10
2. Drozd Roman	Szkolnictwo ukraińskie w Polsce w latach 1944-1989	12
3. Лойко Ліда	Навчання української мови в Польській Народній Республіці	19

Слово про освіту / Słowo o edukacji

4. Скірка Мирослав	Українська освіта у Польщі – декілька думок	23
5. Ванатко Григорій	Навчання української мови	27
6. Марцішак Івона	Українська освіта в Польщі	39
7. Табака Петро	Минуле та сьогодні	41
8. Стець Марія	Проблеми української меншини у Польщі та їх вплив на майбутнє освіти ...	43
9. Krzemińska Elżbieta	Propozycje dot. funkcjonowania tzw. punktów nauczania języka i kultury ukraińskiej	45

Рапорт / Raport

10. Syrnyk Marek	Raport - Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 1989-2022	49

Документи / Dokumenty

11. Zestawienie informacji z ankiety przeprowadzonej przez MEN – 2020	97
12. Wyniki ankiety online – 2022	111
13. Wystąpienie pokontrolne NIK do dyrektora gimnazjum w Zielonej Górze z dnia 12.04.2010 roku	122
14. Wniosek Związku Ukraińców Podlasia do dyrektora z dnia 28.04.2011 roku	126

15. Odpowiedź Miasta Stołecznego Warszawy z dnia 13.06.2012 roku	129
16. Pismo ZUwP do MEN z dnia 11.01.2016 roku	131
17. Odpowiedź MEN na pismo ZUwP z dnia 12.02.2016 roku	132
18. Pismo Fundacji Prosvita do MSWiA z dnia 10.03.2016 roku	149
19. Informacja MEN z dnia 06.02.2019 roku	160
20. Odpowiedź Urzędu Miasta Gorzów Wlkp. w sprawie organizacji nauczania języka ukraińskiego z dnia 23.10.2020 roku	164
21. Odpowiedź na wniosek skierowany do Urzędu Miasta w Krakowie z dnia 02.11.2020 roku	165
22. Informacja Urzędu Miasta Szczecin z dnia 18.11.2020 roku	166
23. Informacja Prezydenta Miasta Zielona Góra z dnia 22.10.2020 roku	169
24. Informacja z Urzędu Miasta Wrocław z dnia 05.11.2020 roku	170
25. Informacja Małopolskiego Kuratora Oświaty z dnia 12.11.2020 roku	171
26. Informacja Urzędu Miasta Legnica z dnia 1 marca 2021 roku	172
27. Informacja z Urzędu Marszałkowskiego w Szczecinie z dnia 30.03.2021 roku	173
28. Opis sytuacji w Legnicy – załącznik do wniosku o pilną interwencję – 31.03.2021 roku	174

Таблиці / Tablice

29. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2010/2011	177
30. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2011/2012	179
31. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2012/2013	181
32. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2013/2014	183
33. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2014/2015	185
34. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2015/2016	187
35. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2016/2017	189

36. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2017/2018	191
37. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2018/2019	193
38. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2019/2020	195
39. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2020/2021	197
40. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 2021/2022	199
41. Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 1989/2022	201
42. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. dolnośląskie	202
43. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. lubelskie	203
44. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. lubuskie	204
45. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. małopolskie	205
46. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. mazowieckie	206
47. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. podkarpackie	207
48. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. podlaskie	208
49. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. pomorskie	209
50. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. warmińsko-mazurskie	210
51. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – woj. zachodniopomorskie	211
52. Tendencje nauczania języka ukraińskiego – licea ogólnokształcące	212

70 LAT ODNOWIENIA NAUCZANIA
JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO W POLSCE
1952-2022

70 років відновлення навчання
української мови у Польщі
1952-2022

Український освітній конгрес

Бартошиці/Гурово Іл. 21-22.10.2022

Ukraiński Kongres Oświatowy

Bartoszyce/Górowo ґ. 21-22.10.2022

70 LAT ODNOWIENIA NAUCZANIA
JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO W POLSCE
1952-2022

70 років відновлення навчання
української мови у Польщі
1952-2022

Український освітній конгрес

Бартошиці/Гурово Іл. 21-22.10.2022

Ukraiński Kongres Oświatowy

Bartoszyce/Górowo ґ. 21-22.10.2022

Вступне слово

Рік 2022 особливий. Він назначений (між іншими) спогадами з нашої (українців у Польщі) нелегкої історії. Це ж 75 роковини акції «Вісла» – спроби знищення українства у країні над Віслою. І всього, що ця виселенська, насильницька акція принесла нам: страх, відчуження, сльози і страждання. Не змогла однак нас знищити. Правда – понівечила міцно. Але не знищила.

І ще одна подія, по яку вже (чомусь) нагадуємо дуже рідко. 70 років тому, у далекому 1952 році відновлено у тодішній Польщі навчання української мови. Щоб добре розуміти – ніякий жест доброї волі польських комуністів, ані теж прагнення забезпечити своїм же громадянам їхніх основних і незбувальних прав. Кінець сорокових і початок п'ятдесятих років ХХ століття у Польщі, це між іншими спроби українців повернути «до себе». На рідні землі. Масштаб тих спроб влада замовчувала, але це були ніяк не поодинокі випадки. Люди писали петиції, заяви, або не зважаючи на ніщо – просто їхали назад. Це треба було владі зупинити. Тому теж вжито «стабілізаційних» заходів, одним з яких було рішення політбюро Польської об'єднаної робітничої партії (PZPR) надати українцям часткові права – іншими словами – просто закріпити їх проживання на нових місцях поселення.

70 років це багато. Одне життя.

Що з нами сталося, як ми використали цей час. Чого добилися, що втратили? Як оцінити пройдений шлях, де було багато досягнень, але й багато невдач. Скажете – так як у житті.

Я переживаю за наше майбутнє. Наше – української національної меншини у Польщі. Статистика навчання української мови у Польщі (як мови меншини) щораз то вказує, що менше і менше наших дітей вчиться своєї рідної (?) мови. Ми непомітно для нас самих втратили школу в Лігниці – так втратили! Бо це вже не ІV загальноосвітній славний лицей, а просто пункт навчання української мови. У лицей в Білому Борі учнів української меншини можна порахувати на пальцях одної руки (і так, тих пальців забагато буде).

Куди отже йдемо, й чому так?

Дві анкети. 2013 рік – запитали ми батьків та випускників українських шкіл у Польщі про їхні зауваження, враження з періоду навчання у тих же школах. І відповідь на запитання – чи вдруге (якби би була така можливість) поступили б до цієї школи, і – чи послали б до неї своїх дітей.

Відповідь понад 80% респондентів звучала – ні!

2022 рік – анкета для вчителів. Основне запитання – чому так мало дітей в українських школах у Польщі.

Відповідь – 40 % респондентів – низький рівень свідомості батьків, майже 30% – освітня політика держави.

Якось нам відповіді цих двох груп (батьків та вчителів) не кореспондують з собою – або мені так здається...

А може є так, що у наших школах взагалі не так все добре, як хочуть приймати це вчителі. Вибачте, але не можна всього покласти і у всьому звинувачувати батьків або державу.

Перше – це не буде діалогу з батьками (а він необхідний).

Друге – відповіді вчителів вказують, що бракує нам певної (теж необхідної) рефлексії до себе самих і своєї роботи.

І цього мусимо навчитись!

Марко Сирник

Prof. dr hab. Roman Drozd
Instytut Historii, Akademia Pomorska w Słupsku

Szkolnictwo ukraińskie w Polsce w latach 1944-1989

W 1944 r. liczbę ludności ukraińskiej, mimo przesunięcia granicy polsko-sowieckiej na linię rzeki Bug, szacowano na 650-700 tys. osób. Znalazła się ona w nowej rzeczywistości ustrojowej, ale nie państwowej. Nadal, tak jak przed wojną, byli obywatelami państwa polskiego. Z tego też powodu starali się korzystać z przysługujących im praw, w tym do rozwoju szkolnictwa w języku narodowym, czyli ukraińskim. Przed wojną szkolnictwo ukraińskie było przez władze polskie systematycznie likwidowane i zastępowane polskim. Dopiero okupacja niemiecka umożliwiła ludności ukraińskiej zakładanie nowych szkół ukraińskich szczebla podstawowego i średniego. Po przejściu frontu w 1944 r. społeczność ukraińska przystąpiła do organizacji swego życia narodowego. Zaczęły powstawać ukraińskie komitety obywatelskie, które, oprócz działalności kulturalnej, starały się wznowić działalność ukraińskich placówek szkolnych. Początkowo władze nie wydały odpowiednich zarządzeń regulujących tę kwestię. Jedynie zakazano dalszej działalności szkół ukraińskich powstałych po 1939 r. oraz zatrudniania w szkołach nauczycieli ukraińskich, którzy swe kwalifikacje zdobyli w okresie okupacji. Zezwolono na zakładanie szkół ukraińskich jeżeli w danym obwodzie szkolnym było minimum 40 uczniów, co było nawiązaniem do obowiązującego przed wojną prawa. Dopiero 5 września 1944 r. Resort Oświaty Polskiego Komitetu Wyzwolenia Narodowego, pełniący funkcję nieformalnego rządu komunistycznego w Polsce, wydał zarządzenie, w którym określono ogólne zasady tworzenia szkół ukraińskich. Szkoły powszechnie mogły powstawać na życzenie rodziców czterdzieściora dzieci, a szkoły prywatne dla dzieci i młodzieży na tych samych zasadach co szkoły polskie. We wszystkich szkołach nakazano obowią-

kową naukę języka polskiego w wymiarze godzin równym językowi ukraińskiemu, za wyjątkiem pierwszej klasy szkoły powszechnej. Podręczniki i programy nauczania miały być zatwierdzone przez właściwe władze szkolne. Zakazywano zatrudniania nauczycieli skompromitowanych współpracą z niemieckim okupantem.

Przyjęte rozwiązania stwarzały możliwość ludności ukraińskiej na zakładanie szkół. Andrzej Meissner podaje, że w województwie rzeszowskim (bez powiatu brzozowskiego i sanockiego) w roku szkolnym 1944/1945 były 222 ukraińskie szkoły powszechne. Mając na uwadze braki kadrowe oraz likwidację szkół powstałych w okresie okupacji liczbę tę należy uznać za zawyżoną. Z kolei Jacek Wysocki podaje, że w tym czasie w województwie lubelskim istniało 25 szkół I stopnia oraz jedna II stopnia i gimnazjum w Hrubieszowie, a w trzech polskich szkołach miała odbywać się nauka języka ukraińskiego. Kres istnieniu szkolnictwa ukraińskiego zadała akcja wysiedleńcza ludności ukraińskiej z Polski na Ukrainę sowiecką w latach 1944-1946. Władze uznały, że w jej wyniku społeczność ukraińska opuściła Polskę, a tym samym nie ma potrzeby istnienia szkół ukraińskich lub nauki języka ukraińskiego. W rzeczywistości w Polsce pozostało 160-200 tys. Ukraińców. Jednak władze w swej polityce narodowościowej przyjęły koncepcję jednonarodowej Polski, dlatego podjęły decyzję o deportacji pozostałych rodzin ukraińskich na ziemie zachodnie i północne Polski w ramach Akcji „Wisła” w 1947 r.

Deportowaną ludność ukraińską osiedlono w znacznym rozproszeniu (do 10% w powiecie), aby nie tworzyła zwartych grup. Zakazano jej organizowania sobie nie tylko życia narodowego i religijnego, a nawet zabroniono władzom terenowym nazywania ich Ukraińcami. W tej sytuacji nie było możliwości nauczania w szkołach dzieci ukraińskich ich języka ojczystego. Taka możliwość powstała wraz z liberalizacją polityki narodowościowej władz wobec Ukraińców. W kwietniu 1952 r. Biuro Polityczne Komitetu Centralnego Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej podjęło tajną uchwałę w sprawie środków zmierzających do poprawy sytuacji gospodarczej ludności ukraińskiej i wzmożenia wśród niej pracy politycznej. Na jej podstawie Ministerstwo Oświaty, zdając sobie sprawę z rozproszenia ludności ukraińskiej w terenie, określiło w 1954 r. możliwość nauki języka ukraińskiego w grupach liczących co najmniej 10 uczniów. Nie przewidywano jednak tworzenia szkół ukra-

ińskich. Według danych urzędowych w 1952 r. objęto nauką języka ukraińskiego 487 uczniów w 24 polskich szkołach podstawowych (tzw. punkty nauczania). Liczba ta jest kwestionowana przez badaczy, którzy podają liczbę 14 szkół i 347 uczniów. Natomiast zgodnie przyjmuje się, że w następnym roku szkolnym istniało 18 punktów z 330 dziećmi. Z kolei w roku szkolnym 1955/56 były 82 punkty obejmujące naukę 1625 uczniów. Podkreślić należy, że ilość punktów nie odpowiadała potrzebom. Wynikało to z faktu braku programów nauczania, podręczników i kwalifikowanej kadry nauczycielskiej. Do tego dochodziła niechęć części urzędników, jak i miejscowej społeczności polskiej, która była niechętna przejawom aktywności ukraińskiej. Nie bez znaczenia była także obawa niektórych rodziców ukraińskich, że uczęszczanie na naukę języka ukraińskiego może spotkać się z agresją ze strony polskich sąsiadów.

Sytuacja szkolnictw ukraińskiego uległa poprawie po 1956 r. Powstanie Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Ukraińskiego oraz odwilż polityczna w Polsce umożliwiła aktywistom ukraińskim na podjęcie starań celem objęcia jak największej liczby dzieci nauką języka ojczystego, a także zakładania szkół ukraińskich. Nie bez znaczenia był tu również okólnik Ministerstwa Oświaty z 4 grudnia 1956 r., w którym określono zasady tworzenia szkół i punktów nauczania języka ukraińskiego. Szkoły lub równoległe klasy w szkołach polskich mogły powstać tylko w większych skupiskach ludności ukraińskiej. Z kolei punkty nauczania można było tworzyć w szkołach polskich, jeżeli liczba dzieci w grupie wynosiła minimum 7 osób, a w szkołach średnich co najmniej 10 uczniów. Dzięki tym rozwiązaniom, a przede wszystkim zaangażowaniu się działaczy UTSK na rzecz nauczania języka ukraińskiego, nastąpił jego rozwój. W roku szkolnym 1956/57 istniało 117 punktów obejmujących 1308 uczniów*. W roku szkolnym 1957/58 utworzono licea w Przemyślu i Złotorii (przeniesione następnie do Legnicy) oraz szkoły podstawowe w Baniach Mazurskich (klasy ukraińskie, pow. gołdapski), Trzęsaczu (pow. gryficki) i Łabuniu (następnie przeniesiona do Czachowa i wyposażona w internat, pow. łobeski). W roku szkolnym 1958/59 powstały kolejne szkoły podstawowe w Jarosławce (powiat legnicki), Sągnitach (pow. bartoszycki) i Białym Borze (szkoła z internatem, obecnie pow. szczecinecki). Celem zwiększenia liczby nauczycieli

w 1956 r. rozpoczęto nabór do Liceum Pedagogicznego w Bartoszycach (53 uczniów), a w następnym roku uruchomiono Seminarium Nauczycielskie w Szczecinie. W roku szkolnym 1958/59 do tych 6 szkół podstawowych uczęszczało 218 uczniów, do 4 średnich - 288 osób, a do 183 punktów – 2781 uczniów. Jeśli chodzi o szkolnictwo wyższe, to w tym roku akademickim studiowało filologię ukraińską na Uniwersytecie Kijowskim 12 osób, a na Uniwersytecie Warszawskim (filologię ukraińską uruchomiono w 1954 r.) – 16 osób. Jednak za wzrostem liczby szkół i punktów nauczania nie szła poprawa warunków kształcenia. Tak jak całe szkolnictwo polskie, również ukraińskie było niedofinansowane. Nadal brakowało podręczników, nauczyciele nie dysponowali odpowiednimi programami nauczania jak i innymi pomocami dydaktycznymi. Kształcenie utrudniała, a czasami uniemożliwiała, zwłaszcza w punktach, częsta rotacja nauczycieli języka ukraińskiego lub ich przeniesienie na inny teren.

Pogorszenie się sytuacji szkolnictwa ukraińskiego nastąpiło po 1959 r. Władze odeszły od „odnowy październikowej 1956 r.”, a w polityce narodowościowej zaczęły kierować się hasłami „internacjonalizmu” i „integracji” rozumianych jako zacieranie różnic narodowościowych. Doprowadziło to do znacznego ograniczenia działalności UTSK, co odbiło się na szkolnictwie. Jeżeli w roku szkolnym 1959/60 działało 5 szkół podstawowych (237 uczniów) i trzy licea (260 uczniów) oraz studium nauczycielskie (41 słuchaczy), a także 131 punktów (2079 uczniów) – co już stanowi spadek w porównaniu z rokiem poprzednim, to w 1969/70 roku szkolnym funkcjonowały już tylko 3 szkoły podstawowe (Biały Bór, Banie Mazurskie, Jaroszkówka – rozwiązana w roku następnym) oraz Liceum w Legnicy, a także klasy ukraińskie w polskich liceach w Bartoszycach (ostatnia klasa byłego Liceum Pedagogicznego) i w Górowie Iławeckim. Zlikwidowano Liceum w Przemyślu. Liczba punktów spadła do 96, z czego w ówczesnych województwach: olsztyńskim – 60, białostockim – 7, rzeszowskim – 6, wrocławskim – 4, szczecińskim – 4, koszalińskim – 10, gdańskim – 5. W województwie zielonogórskim przestały istnieć wszystkie punkty nauczania języka ukraińskiego. Łącznie tego języka uczyło się 2341 uczniów, z czego w szkołach podstawowych – 221, średnich 214, a w punktach 1906 osób. Ograniczono także kształcenie nauczycieli. W 1962 r. zamknięto Stu-

dium Nauczycielskie w Szczecinie, a po likwidacji Liceum Pedagogicznego w Bartoszycach, jedyną placówką kształcącą nauczycieli języka ukraińskiego był Uniwersytet Warszawski.

Sytuacja szkolnictwa ukraińskiego jeszcze bardziej pogorszyła się w latach 70. XX w. W tym okresie wadze przystąpiły do intensywnej realizacji koncepcji państwa jednonarodowego, co negatywnie odbiło się na stanie szkolnictwa ukraińskiego. Nastąpił dalszy spadek liczby uczących się oraz punktów nauczania tego języka. Tak jak i w latach wcześniejszych nie zapobiegły temu usilne starania działaczy UTSK, aby tę negatywną tendencję zahamować. W roku szkolnym 1971/72 funkcjonowało Liceum w Legnicy oraz klasy ukraińskie w Liceum w Górowie Ławeckim oraz dwie szkoły podstawowe w Białym Borze i Baniach Mazurskich. Do tych szkół uczęszczało 435 uczniów. Istniało także 78 punktów, które objęły nauką 1537 osób. Z kolei w roku szkolnym 1976/77 do LO w Legnicy uczęszczało 138 osób, a do LO w Górowie 134 uczniów. Do szkoły w Białym Borze uczęszczało 68 dzieci, a do szkoły w Baniach Mazurskich – 62 uczniów. Liczba punktów spadła do 37, a liczba uczących się tam dzieci do 744. Łącznie języka ukraińskiego uczyło się 1146 osób.

Lata siedemdziesiąte XX w. to także kolejna reforma systemu oświaty w Polsce. Utworzono wówczas duże szkoły zbiorcze, przy jednoczesnej likwidacji małych szkół wiejskich. Wydawałoby się, że takie rozwiązanie może przynieść zwiększenie liczby punktów nauczania języka ukraińskiego ze względu na rozproszenie dzieci ukraińskich w terenie. Praktyka pokazała jednak co innego. Dojazdy do szkół uniemożliwiały w zasadzie uczestniczenie w tego typu zajęciach, które mogły odbywać się tylko w godzinach popołudniowych. Jedynie uczniowie miejscowi mogli brać w nich udział. Z tego między innymi powodu nastąpił dalszy spadek liczby osób uczących się języka ukraińskiego. W roku szkolnym 1980/81 do LO w Legnicy uczęszczało 112 uczniów, a do LO w Górowie Ławeckim – 77. Z kolei do szkoły w Białym Borze chodziło 78 osób, a do Bań Mazurskich – 42. Liczba punktów spadła do 28, do których uczęszczało 551 dzieci. Łącznie języka ukraińskiego uczyło się zaledwie 860 osób.

Poprawa położenia szkolnictwa ukraińskiego nastąpiła w latach 80. XX w. Zmiany polityczne w Polsce wywołane powstaniem „Solidarno-

ści” oraz liberalizacja polityki władz wobec ludności ukraińskiej umożliwiły jej powolny, ale stały rozwój życia kulturalno-oświatowego. W roku szkolnym 1981/82 działały dwie szkoły podstawowe w Białym Borze i Baniach Mazurskich (razem 100 uczniów) oraz licea w Legnicy i Górowie Iławeckim (razem 194 uczniów). Z kolei w 27 punktach uczyło się 528 dzieci. Natomiast w roku szkolnym 1985/86 w szkołach podstawowych i liceach uczyło się 356 uczniów, a w 55 punktach – 1136 dzieci. W październiku 1987 r. Ministerstwo Oświaty i Wychowania wydało rozporządzenie dotyczące organizacji nauki języka ojczystego dla mniejszości narodowych. Na jego mocy punkty nauczania mogły powstawać jeżeli rodzice czworga uczniów wyrazili taką chęć. Przy liczbie dwadzieścioro chętnych można było utworzyć odrębną klasę ukraińską. Na nauczanie języka ukraińskiego w punktach przewidywano trzy godziny tygodniowo, a w szkołach – 4 godziny tygodniowo. Oprócz tego w szkołach mogły być organizowane dodatkowe zajęcia pozalekcyjne ze znajomości kultury, sztuki, historii i współczesności narodu ukraińskiego. W liceach w ostatniej klasie kosztem jednej godziny języka ojczystego można było wprowadzić przedmiot historia Ukrainy. Rozporządzenie to ułatwiło tworzenie nowych punktów nauczania języka ukraińskiego. W roku szkolnym 1988/89 było 57 punktów (1076 dzieci) oraz funkcjonowała szkoła podstawowa w Białym Borze (98 uczniów) i klasy ukraińskie w Baniach Mazurskich (30 osób), a także LO w Legnicy (119 uczniów) i klasy ukraińskie w LO w Górowie Iławeckim (87 osób). Łącznie języka ukraińskiego uczyło się 1430 uczniów. W następnym roku szkolnym liczba punktów wzrosła do 60 (1236 dzieci), a do szkół uczęszczało 354 uczniów. Ogółem lekcje języka ojczystego pobierało 1590 osób.

Szkolnictwo ukraińskie, jak i polskie, przez cały okres swego istnienia w Polsce komunistycznej borykało się z wieloma trudnościami. Szkoły były niedofinansowane, miały trudności lokalowe, brakowało klas lekcyjnych, wyposażenia i pomocy dydaktycznych, nie było sal gimnastycznych. Ze względu na rozproszenie dzieci ukraińskich w terenie prawidłowe funkcjonowanie szkół mógł zabezpieczyć internat, ale takowy posiadały tylko nieliczne (Czachów, Biały Bór, Legnica i Górowo Iławeckie). Brakowało, zwłaszcza w pierwszych latach funkcjonowania szkół podręczników i lektur szkolnych (pierwsze podręczniki pojawiły

się pod koniec lat 50. XX w.). Jeszcze gorzej przedstawiała się sprawa nauczania w punktach. Brakowało nauczycieli, nie było programów nauczania, pomocy dydaktycznych, a zwłaszcza podręczników. Co prawda wydano pod koniec lat 50. Podręczniki, ale był problem z ich dostępnością. Do tego zajęcia w punktach odbywały się w łączonych grupach wiekowych, co jeszcze bardziej utrudniało nauczanie. Braki starano się uzupełnić podręcznikami wydanymi na Ukrainie sowieckiej, ale one nie przystawały do specyfiki nauczania języka ukraińskiego w Polsce, jak i znajomości tego języka przez dzieci (np. w książkach było bardzo wiele rusycyzmów).

Podkreślić należy, że rozwój szkolnictwa ukraińskiego w Polsce w latach 1944-1989 był determinowany przez ówczesną politykę narodowościową władz. Dążyły one do asymilacji ludności ukraińskiej, a nauka języka ukraińskiego stała temu na przeszkodzie. Drugą przyczyną utrudniająca rozwój szkolnictwa ukraińskiego było znaczne rozproszenie dzieci ukraińskich w terenie, co uniemożliwiało uruchomienie punktu nauczania ze względu na zbyt małą liczbę uczniów. Jako trzecią przyczynę należy wymienić zmiany zachodzące w łonie społeczności ukraińskiej, zwłaszcza zachodzące procesy asymilacyjne, a także obawa niektórych rodziców przed ujawnianiem swojej narodowości ze względu na możliwe szykany ze strony polskiej. Mimo tych głównych przeszkód w rozwoju szkolnictwa ukraińskiego, społeczność ukraińskiej udało się zabezpieczyć, chociaż w ograniczonej formie, istnienie kilku szkół i kilkudziesięciu punktów nauczania języka ukraińskiego. Zdobyła także doświadczenie w organizacji szkół i punktów nauczania języka ukraińskiego, co przyczyni się do rozwoju systemu szkolnictwa ukraińskiego po 1989 roku.

*Podane w treści dane liczbowe po 1956 r. pochodzą ze sprawozdań Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego w Polsce i należy je traktować jako wielkości orientacyjne.

Ліда Лойко

Навчання української мови в Польській Народній Республіці

У поточному році (2022) відзначаємо 75 роковини Акції «Вісла».

Після Другої світової війни на території Польщі проживали численні національні меншини, серед них близько 700 тис. українців. Польська комуністична влада розпрацювала національну політику, згідно з нею прийнято рішення перетворення Польщі в однонаціональну державу. Тому розпочато акцію переселення національних меншин.

Вже в середині жовтня 1944 року розпочалося переселення українців в радянську Україну. Оскільки українське населення різними способами ухилялося від виїзду, застосовано політичний та адміністративний примус, а згодом фізичний. Репресіям було піддано також духовенство.

Коли офіційно завершено виселення, виявилось, що на своїх рідних землях залишилося ще приблизно 200 тис. українців. Комуністична влада вирішила виселити і розосередити українське населення в польському середовищі. Підготовку до його депортації розпочато у січні 1947 року. Її початок це 28 квітня 1947 року. Транспорту переселенців Акції «Вісла» напливали на західні та північні землі до 15 серпня 1947 року.

Після війни організація шкільництва для національних меншин відбувалася поступово. У 1949 році мережа шкільної освіти нацменшин обіймала єврейські, словацькі, чеські та білоруські школи, у вересні 1950 року розпочали діяльність перші школи з німецькою мовою навчання, а в 1951 році – литовською. Останньою групою було українське населення, але спочатку введено навчання тільки на території т.зв. Повернених земель.

Наслідки територіального розміщення українського населення були такі, що в I половині п'ятдесятих років ХХ століття велися лише окремі заняття з української мови, не можна говорити про

українське шкільництво. У 1952 році міністерство освіти своїм розпорядженням визначило форми навчання українських дітей рідною мовою. Починаючи від другого класу можна було навчати українську мову в організованих пунктах для щонайменше десяти учнів у розмірі 3 години тижнево. У 1952/1953 навчальному році рідної мови навчалося 487 учнів в 24 пунктах навчання, в групах, що об'єднували всі українські діти в даній школі або у двох вікових групах. Така організація навчання значно знижувала його ефективність. Треба додати, що бракувало програм навчання, підручників та навчальних посібників. Це розпорядження обов'язувало до 1956 року. Нове було видане у грудні 1956 року, а відповідні інструкції - у 1959 і 1960 роках. У розпорядженні накладено на шкільну адміністрацію обов'язок тісної співпраці з новопокликаним УСКТ, знижено кількість дітей у групі до семи, визначено формальності, як наприклад письмова декларація(бажання) батьків.

Форми навчання української мови визначені у 1952 році що до пунктів, груп і колективів, розширені у 1956 році до «шкіл», проіснували до кінця періоду Польської Народної Республіки, тобто до 1989 року. В шкільному навчальному році 1960/1961 існувало 9 шкіл з українською мовою навчання (585 учнів) і 143 пункти навчання (2559 учнів) разом в школах і пунктах рідної мови навчалося тоді 3144 учнів. Як видно, з огляду на значне територіальне розпорошення українського населення більшість українських учнів навчалася рідної мови в пунктах навчання. Були це міжкласні колективи або міжшкільні, де знаходилися учні різні віком, така форма навчання була часто мало ефективною. Треба підкреслити, що організація навчання і сам процес весь час зустрічали численні перешкоди і проблеми.

В середині сімдесятих років минулого століття почався регрес у навчанні рідної мови. Показують це статистики. У 1976/1977 навчальному році існували 4 школи з українською мовою навчання (402 учнів) і 37 пунктів (744 учні), разом 1146 осіб. Регрес був пов'язаний з реформою освіти: введено восьмилітню початкову школу і ліквідовано малі, т.зв. однокласні школи, що існували у невеликих селах, а там проживали українці. Тоді створено т.зв. зведені гмінні школи, чого наслідком була ліквідація малих сільських шкіл.

Важливу роль в навчанні рідної мови у період ПНР відіграли школи з українською мовою навчання. У 1956 – 1958 роках виникла початкова школа в **Банях Мазурських**. На початку в трьох класах навчалося 28 учнів, в навчальному році 1959/ 1960 було це вже сім класів. У 1964 році на підставі адміністративного рішення ця школа була об'єднана з польською, в якій були паралельні українські класи. У вісімдесятих роках процес занепаду школи призвів до створення на її місці пункту навчання.

Треба згадати також про початкову школу в **Ярошівці** в Нижній Сілезії. Створено її у 1956/1957 навчальному році, проіснувала до 1970 року, потім ще 3 роки існував там пункт навчання, у 1973 році школу ліквідовано.

Коротко існували школи з українською мовою навчання в **Чахові** (1956 – 1966, перша школа, що ввела інтернат) та Тшенсачу (1957 – 1966), обі школи у колишньому Щецінському воєводстві).

В 1958 році утворено школу в **Сонгнітах** (тодішнє Ольштинське воєводство), існувала до 1963 року, потім перейшла на польську мову.

У вересні 1958 року створено початкову школу з українською мовою навчання у **Білому Борі** (колишнє Кошалінське воєводство). У 1961 році вона отримала ім'я Тараса Шевченка. Перемагаючи різні проблеми школа існує дотепер.

У 1990 році відкрито українську початкову школу в **Бартошицях**. Вона існує дотепер, в роках 1999 – 2019 був це комплекс шкіл.

Українська молодь мала теж змогу навчатися в середніх школах. У вересні 1956 року почала навчання молодь з усіх регіонів Польщі в першому українському класі Педагогічного ліцею № 2 в **Бартошицях**. Українські класи існували в ньому до 1970 року (тоді ліцеї цього типу ліквідовано), паралельно з польськими. Педліцею № 2 був кузнецю вчительських кадрів для українських шкіл та пунктів навчання рідної мови і культурних діячів. Його закінчило 274 випускників.

Від 1957 року початково в **Злоторії**, а пізніше в **Лігниці** розпочав діяльність ІV Загальноосвітній ліцей. Він проіснував до цього часу.

Також на рідних землях діти навчалися рідної мови. В роках 1957 – 1964 існували паралельно з польськими українські класи в Загальноосвітньому ліцеї № 1 у **Перемишлі**. В червні 1991 року

покликано Початкову школу з українською мовою навчання, а в 1995 окрему середню школу. Від 1997 року є це комплекс шкіл, який існує дотепер.

У 1968 році створено український клас при Загальноосвітньому ліцеї у **Гурові – Ілавецькому**. Паралельні класи існували до 1991 року, коли створено український ліцей. Тепер це найбільший комплекс з українською мовою навчання в Польщі.

Як було вже згадане, українське шкільництво у повоєнні роки змушене було боротися з великими проблемами і труднощами. Це перш за все кадрові питання. Не було відповідних підручників, посібників. Тодішні вчителі працювали в дуже важких умовах, але вистояли, а кілька поколінь їх бувших учнів намагається зберегти мову, віру та традиції своїх предків.

Про авторку:

Ліда Лойко – випускник Педагогічного ліцею № 2 в Бартошицях і Варшавського університету, довголітня вчителька української мови в Барцянах та Кентшині, голова ланки ОУП у Генсіках, член парафіяльної ради Успення Пресвятої Богородиці в Асунах, її хронікар, організатор культурних та релігійних заходів і поїздок в Україну, заступник голови редакційної колегії монографії Стефана Лашина «Педагогічний ліцей № 2 у Бартошицях, українські класи» виданої у Варшаві в 2018 році.

*Мирослав Скірка
Варшава*

Українська освіта у Польщі – декілька думок

Наші школи у Польщі мають свій незаперечний внесок у життя української громади. Вони виростили з потреб громади а їх випускники формували громаду. Сьогоднішня ситуація українських шкіл не проста. Вона відзеркалює внутрішню ситуацію громад та роль лідерів, які спроможні надихнути школу динамізмом і створити таку атмосферу, що батьки посилають там своїх дітей на навчання. На наших очах відійшов у минуле український ліцей у Лігниці, одна з легенд Польщі. Школа існує, там навчаються діти але ані громада ані вчителі не в силі відродити її у колишній формі. У Білому Борі маємо свої проблеми, але є цікаві перспективи. Гурово Ілавецьке, Бартошиці та Перемишль – мають дуже цікавий динамізм розвитку. Аналіз причин та наслідків для кожної школи інший. Це показує, що не має одного простого рецепту на успіх.

Цього року ми відзначаємо 75-ту річницю депортації. Вона здетермінувала умови життя громади в тривалий спосіб. Ми це пам'ятаємо але плакати за минулим не має жодного смислу. Це наша історія, якої живі носії вже майже відійшли. Сьогоднішні реалії вже не здетерміновані їх болячим досвідом. Наша ситуація дуже різноманітна – ми розкинені в результаті депортації або природніх міграційних процесів. Наші громади також живуть на рідних землях. Ми комунікуємося власною мовою як системою знаків та координатів, вона звучить по нашому, ми маємо спільні співи та розповіді, знаємо та відвідуємо важливі для нас місця, творимо культуру, підтримуємо колективи які розвиваються або природнім способом закінчують свою діяльність. Наша «Україна» у Польщі має свою історію, свої міфи та своїх героїв. Громада піддана природнім процесам асиміляції, яка великими темпами впливає на її стан. Діди та бітьки нас заряджали завданням – збережіть своє,

не ополячуйтеся, зустрічайтеся та вінчайтеся, бо ми відповідальні за «нашу Україну» і там, за кордоном і тут, над Сяном, Віслою та Одрою. Ми були жертвою поганої політики, платили велику ціну за те, ким хотіли бути. Всі ці розповіді абсолютно вірні і спираються на незаперчному досвіді який пережили реальні наші предки. Але для багатьох із них а також для багатьох нащадків не хочеться бути більше «жертвою», вічним партизаном, який потайки бореться з окупантом. Помінялися парадигми. Сьогодні людина шукає успіху, хоче творити нові цінності, по іншому відчитує свою свободу.

На зміну парадигми нашого життя великий вплив має те, що від 31 років Україна є незалежною державою, яка доростає до самостійності. Не всі процеси та зв'язані з ними люди були для нас предметом гордості. Але її роль в нашому житті у Польщі постіно зростала. Для учнів наших шкіл вона стала метою поїздки, до нас приїздили артисти, вчителі та діти. І вони поволі заповняли школи. При постійному зменшуванні кількості дітей з нашої меншини, зростаюча кількість дітей з України створювала ілюзію, що школи живуть та процвітають. Але не так сталося як гадалося. Польське законодавство не дає таких самих освітніх прав нацменшині та мігрантам. В результаті школи мусіли закриватися на мігрантів. Мала кількість дітей з нацменшини довела до того, що школи переставали бути громаді потрібними. Але школи шукали виходів і пробують віднайти свою власну «гармонію» та роль у громаді. І це вдається.

Повномасштабна війна росії проти України стала для нас новим викликом. Україна своїм героїчним спротивом, відвагою та боротьбою з окупантом викликає захват та симпатію цілого цивілізованого світу. В цій боротьбі надзвичайну роль грає Польща. Прийняття кількох мільонів біженців, безпрецедентна військова та політична підтримка України, радикальна зміна суспільних настроїв спричинили також зміну образу українця у Польщі. Ми в якійсь мірі стали «спів-героями» у боротьбі добра зі злом, України з московією. Хвиля українських біженців поки що не стала проблемою у Польщі, може тому, що більшість з них не шукає допомоги а працевлаштування. Значна більшість з них повернеться в Україну, але як показують опитування цього року 53% баьтків-біженців планує що їх дуги тут залишаться щонайменше на навчальний рік

2022-2023. 22% опитуваних біженців декларує що тут залишиться. Як вона впишеться в життя Польщі - не відомо. Мабуть так як і мігранти, частина з них шукатиме способу швидкої асиміляції, особливо російськомовні, яким завжди було «какая різниця» - не включатимуться в українське життя. Але якийсь процент – буде плекати своє українство. А навіть невеликий процент від великих чисел – це десятки а може й сотні тисяч.

І вони будуть потребувати шкіл та системи навчання поза школами. Перед нами завдання – почати будувати нову парадигму українського життя у Польщі. Ми вже не депортовані та їх нащадки, ми вже не робочий клас який шукає місця на краще життя (до речі так само роблять мільйони поляків у Європі і тут нічого поганого) але ми зараз народ героїв а наші діти – горді їх сини та доньки, родичі та сини цього ж народу. Також для поляків. Ми стали партнерами та головними акторами у спектаклі «за світ вільний від москальської орди». Полякам подобається участь у цьому спектаклі, тому що історично у відносинах з Польщею з росіян завжди вилазили рашисти.

Що це може означати на сьогодні:

- Бути українцем сьогодні у Польщі – це бути співгероєм війни. Для наших дітей це ключова цінність українства зараз і радикальна зміна парадигми їх світу у Польщі
- Українська мова – це вже норма у Польщі, якою користуються мільйони співмешканців. Варто її вивчати і спримати її як цінність
- Україна стає атракційною для поляків, може стати атракційною також для українців у Польщі
- Потребуємо навчання української мови та історії для всіх дітей з України, тому що це їх право, про яке вже не потрібно нікого переконувати але яке потрібно вибороти, також с півпраці з Україною
- Польща сьогодні потребує іншого навчання про Україну, її історію та культуру. Ми маємо запропонувати розповідь про народ, який за волю і незалежність боровся і буде боротися. З всіма її ворогами.
- До моменту перемоги над рашизмом мусимо розраховувати лише на себе, українська держава нам не допоможе

- Ключову роль у процесі навчання та життя школи має співпраця вчителів та громади (батьків). Вони для себе необхідні. Діалог та співпраця школи, батьків та громади допоможуть всім. Громада та батьки мають допомагати школі та вчителям.
- Громада має думати як допомагати вчителям? Вчителі українських шкіл та пунктів начання – це найважливіший елемент у системі. Як забезпечити цей процес?

У війні з руснею ми стоїмо об'єднані. Такого об'єднання в громадах потребуємо також у питанні нашої освіти та школи.

Про автора:

З 2021 року Голова Об'єднання українців у Польщі. Народився в 1963 році у м. Госьціно біля Колобжегу в сім'ї депортованих під час Акції Вісла. Закінчив факультет богослов'я та філософії у Папському Богословському Виділі у Варшаві - магістр історії філософії. В роках 1992-1997 навчався у Папському Грегоріанському Університеті у Римі на факультеті філософії, де отримав звання магістра та закінчив кандидатські студії. З 2003 року працював у Фонді Інститут Східноєвропейських студій, Офісі Економічного Форуму у Криниці. Курував співпрацю з Німеччиною, Австрією, Італією та Україною. Організував ряд міжнародних конференцій у Києві, Відні, Празі, Берліні, Будапешті, Букарешті та Римі. Від 2013 року Директор прогарми Study Tours to Poland та член правління Фонду Лідери Змін Польсько-Американського фонду свободи. Один з авторів відродження Пласту у Польщі у 1990р. Член Українського історичного товариства. Співавтор та перекладач видання творів Митрополита Андрія Шептицького, автор ряду публіцистичних та експертських статей з питань історії та польсько-українського порозуміння.

Григорій Ванатко
Зелена Гора

Навчання української мови

Добрий день, хотів би висловити свої думки щодо навчання української мови. Зроблю це з кількох точок зору, оцінюючи, як цей процес відбувався в минулому і як він виглядає зараз. Хоч я не ворожка, але спробую заглянути в майбутнє. Почну однак з минулого. У 2021 році захистив я докторську дисертацію про релігійне життя переселенців з операції „Вісла” на Любуській Землі. Переглядаючи архівні матеріали про українську меншину, можна було знайти документи про навчання української мови на Любуській Землі в першій половині 1950-х років. Згідно з архівними даними, такі навчальні пункти діяли в тому числі в Нівісках - селі, де опинилися мої предки. Важко сказати, як виглядав процес навчання, якщо подивитися в архівальні записи - погано. Офіційні звіти казали в основному про три явища:

- 1) відсутність охочих дітей до навчання,
- 2) відсутність підручників для навчання,
- 3) відсутність учителя для проведення занять.

Насправді це не повинно дивувати. Відсутність охочих навчатися була результатом кількох факторів. На Любуській Землі більшість населення, яке входило до складу української меншини становили Лемки (бл. 80%), які не дуже прагнули ідентифікувати себе з українською нацією. Однак не буду писати про дилеми лемківської ідентичності. Деякі не посилали дітей на навчання через конфлікти однолітків, які інколи закінчувалися образами чи бійками. Було також переслідування з боку вчителів, які дискримінували учнів через їхнє походження. Слід пам'ятати про агентів силового апарату, які встановили особливий нагляд за активними учнями. Досить згадати Романа Підлипчака, який поступив в лігницький лицей, та належав до групи перших випускників школи і його родина була під наглядом спецслужб. Відсутність підручників і вчителів

призводила до використання русинізмів. Документація, яку переглядав, була за 1950-ті роки. Можливість навчання було результатом політичних рішень, які виникли в цей період. Документів, які б стосувалися навчання в таких пунктах у 1960-х чи 1970-х роках не бачив (але і не глядав), що може свідчити про те, що діяльність таких пунктів була короткочасною, з'являючись і зникаючи з мапи навчання української мови. Можна сказати, що ті всі проблеми актуальні, незважаючи на те, що минуло кілька десятиліть.

Друга перспектива минулого це період коли я сам брав участь у житті такого пункту, як учень. Це був кінець 1980-х – початок 1990-х рр. Як житель Нівіск їздив до пункту в Зеленій Горі, яким керувала пані Стефанія Яворницька. Сам пункт працює з 1970-х років, але саме пані Стефанія стала вчителькою, яка обіймала цю посаду наступні десятиліття. Раніше в пункті працювали інші вчительки, але їх час праці був коротким. Обійнявши посаду вчителя мабуть зрозумів, чому члени місцевої громади часто мінялися на посаді вчителя. Будучи школярем, разом із сестрою їздили 17 км до Зеленої Гори на навчання. Хоча в селі було з десяток сімей української меншини, ми спочатку самі ходили на заняття, з часом до нас приєдналися наші двоюрідні брати. Через кілька років приєднався ще один учень. Проте частина учнів/батьків не були зацікавлені у навчанні. На зламі 1980-1990-х років в пункті навчалось біля 20 осіб. Оглядаючись назад розумію дилеми батьків/учнів. Відправити 10-річну дитину в місто це просто страх. Така поїздка тривала близько 4-5 годин (дорога, заняття, очікування автобуса, повернення). Заняття не завжди були регулярними. Вчителька працювала в іншій школі директором і до того ж, як активна українська діячка, часто кудись їздила. Рівень оснащення навчального пункту був середнім. Місцевий гурток українців не мав тоді гарної домівки, місцем зборів був підвал кам'яниці. На щастя процес навчання бул в початковій школі і залишається там донині. Навчальних посібників було мало, якщо взагалі були. На початку 1990-х років на карті Європи з'явилася Україна, з'явилися й підручники, але з сьогодношньої перспективи вони не надто привабливі. Незважаючи на труднощі з приміщенням чи інші проблеми участь у навчанні була важлива у збереженні власної ідентичності. Дитина дещо

навчилася читати та писати, прищеплено бажання брати активну участь у громадському житті діаспори та підштовхнуло до подальшої освіти в середній школі у Лігниці.

Навчання в ліцею в Лігниці – це зовсім інший світ навчання української мови, як б сказав професійний. Навчання в школі української нацменшини, де учень вивчає мову виглядає зовсім інакше, ніж у місцевому пункті. Досить згадати умови навчання: підручники, бібліотека, навчальні посібники, досвідчений та освічений персонал, якого основним і провідним завданням є робота в школі та навчання мови, регулярність занять. До цього слід додати присутність в середовищі української меншини та контакт з мовою протягом усього періоду навчання, а також участь у насиченому позашкільному житті. Мені важко судити, як це виглядає сьогодні, але з точки зору середини 90-х це виглядало дуже добре. Коли дивлюся сьогодні на свою Alma Mater, мене турбує менша кількість учнів.

Тепер перейду до сучасного стану та представлю ситуацію у навчанні української мови. Мої роздуми стосуватимуться навчання на прикладі міжшкільних пунктів. За мною кілька років праці в пунктах у Новограді Бобжанському та Зеленій Горі. Навчання не є прекрасне і чудове і існує багато факторів, які впливають на його функціонування. Відразу скажу, що я песиміст щодо розвитку діяльності таких пунктів і навчання. На жаль, такі висновки є наслідком реального стану який бачу, звичайно суб'єктивно. Хотів би відзначити кілька речей, які впливають на такий стан. Почну з вчителя. Загалом мало що змінилося з минулого, тобто брак претендентів на таку посаду. Особисто 10 років тому не думав, що колись візьмуся за це завдання. Пунктом керувала пані Стефанія і здавалося, що вона була незнищенною на цій посаді. Але час робить своє і виникла необхідність обміну на молодшого вчителя. Однак ця посада сприймається не надто приваблива і бажаючих було небагато. Мене пані Стефанія довгі години намовляла та вкінці піддався. Теоретично відповідав формальним вимогам праці, але чесно кажучи не був найкращим кандидатом, одні мали кращу освіту, другі краще володіли мовою, інші мали кращий підхід до дітей, ну я просто погодився і так став вчителем в пункті.

Чому робота вчителя неприваблива? Перше - зарплата. Тарифи для вчителів не є атракційні. Кількість годин, яка випливає з закону – три години на групу, тобто зарплата 1/6 штатної ставки. За таку ставку професійний вчитель не приїде з Польщі працювати, для вчителя це буде завжди друга праця і буде на другому місці. Інша проблема - кар'єрне зростання. Вчитель постійно працює за контрактом. Брак можливостей авансу та брак стабілізації. Справа не лише в заробітках, мене злостить щорічне заповнення формулярів, підписання контрактів, медичні огляди при яких часом доходить до різних нецікавих подій. Інша проблема – підхід учнів/батьків до вчителя. У невеликій діаспорі ми знаємо один одного з церкви, громадського життя, культурних подій тощо. У деяких випадках це полегшує, іноді заважає. Більшість батьків нормально ставляться до вчителя. На жаль є голоси, які свідчать про неповагу до веденої діяльності. Це не обмежується лише до вчителя але також до активних діячів в суспільній сфері. Ну, такий вчитель/діяч може почути, що він влаштувався на роботу після знайомства, рекламує себе як великий активіст, робить кар'єру і заробляє на цій діяльності великі гроші. Така людина перебуває в центрі уваги місцевої громади і більше піддається місцевим чуткам. Шкода писати про ці теми, тому що вони дурні і смішні, а деякі нижче критики. Підсумовуючи, робота в такому міжшкільному навчальному пункті не приваблива і бажаючих її небагато.

У роботі вчителя важливе місце займають знання, методика. Почну з себе. Потрібно навчатися та вдосконалювати свої здібності. Часом вдається. Так склалося, що на другій роботі (музей) було багато тренувань, які торкалися шкільної чи вчительської роботи, в середньому 3-4 на рік. Вони були організовані в будівлі музею через різні організації, міг на них бути присутнім як слухач. Але на тренінгах, які стосувалися саме викладання української мови протягом навчального періоду, взяв участь лише у двох таких тренінгах. Мало. Це пов'язано з кількома аспектами. Просто бракує волі та часу. Таких вишколів у воєводстві немає, завжди треба кудись їхати а дорога – це час і гроші. Брак часу також просто викликаний сім'єю, іншою роботою. Зараз у мене 4 роботодавців і зазвичай працюю 7 днів на тиждень. Іноді буває важко вкласти в графік.

Були випадки, коли один роботодавець (школа) хотів відправити мене кудись, а інший роботодавець (друга школа) дивився на це неохоче. Інший аспект – це засоби навчання (переважно підручники). Як вчитель-початківець написав до WSiP, щоб купити деякі книги до пункту навчання, відповіді звичайно не отримав. Сьогодні мене це не дивує, WSiP адже акціонерне товариство дбає про прибуток і чи вигідно друкувати 200-300 підручників для навчання українською? Не думаю. Є книги, підготовлені українською громадою, наприклад видані фундацією „Просвіта”. Однак хочу вказати на іншу важливу проблему. Усі підручники розраховані на вивчення української мови в школі. В навчальному пункті зовсім інша ситуація, навчання нерегулярне, рівень нижчий, віковий діапазон учнів дуже різний. Це робить посібники малокорисними, навіть якщо вони доступні. Проте хочу підкреслити, що через різний вік та здібності учнів вчитель мусить адаптувати зміст до учнів і на жаль, зазвичай дорівнює нижчому рівню.

Чергове питання – використання інших засобів навчання. Вчитель та учні – гості в школі. Теоретично група має клас призначений для проведення заходів. Звісно, це не клас для вивчення української мови, на стінах якого є контент пов’язаний з темою занять. З різних причин клас змінюється протягом року, навчання відбувається в кабінеті для вивчення хімії, релігії, інформатики тощо. Все, що вчитель хоче використати під час уроку, потрібно приносити з собою та брати з собою після уроку. Крім того, може бути не дуже цікавий підхід керівництва школи до використання шкільного обладнання, наприклад ноутбуків. Зараз практично в кожному класі є техніка (ноутбук, проектор, екран, телевізор), але для її запуску необхідно ввести пароль. В одній школі я не отримав доступу - пароль за весь час навчання. Час від часу можна організувати ноутбук і проектор але через кілька років?

Тепер кілька слів про державну політику щодо діяльності пунктів. Ця тема не в центрі уваги влади. Можна припустити, що нинішня влада проводить ворожу політику щодо національних меншин, у тому числі й української. Не буду писати про цю політику, але вкажу на декілька проблем навчання, які на мою думку є провідними для діяльності міжшкільних пунктів. Зараз вони діють на під-

ставі Постанови Міністра національної освіти від 18 серпня 2017 року. Під час моєї праці ця постанова неодноразово змінювалася, що породжує правову нестабільність, навіть якщо зміни косметичні. По-друге, зміни вводяться переважно в серпні (перед початком навчального року). Є кілька записів, які регулюють діяльність міжшкільних пунктів і на жаль, вони по-різному трактуються владою, дирекцією та вчителем. Ми не юристи, по-різному бачимо цей самий закон. Це спричиняє загальний бардак, нескінченні суперечки вчитель-школа-управа міста, різні інтерпретації. Звичайно то не вчитель піднімає рішення, веде це до затягування рішень та припинення діяльності пункту навчання. Двічі була ситуація, коли у мене не було контракту, я формально не працював (без зарплати), але очікувалося, що я буду організовувати зустрічі з батьками, декларації, брати участь у нарадах з керівництвом школи, чиновниками. Щож фраїр (втрата 5 зарплат), який ще ламає закон (збирання даних учнів/батьків).

На мою думку, саме закон про те, що учні/батьки мають заявити про свій намір навчатися, довів до занепаду пункту в Зеленій Горі. Здавалося б проста формальна вимога, але більшість батьків є проти, не що треба скласти але кому. Приступаючи до роботи збирав декларації особисто від батьків і напрямував керівництву школи, де ведеться навчання. Це було зручно для всіх. У 2017 році перша криза діяльності пункту була викликана відсутністю декларацій батьків, які довелося поновлювати у зв'язку зі зміною статусу школи (зміна гімназії на початкову школу). З півтора десятка людей лише троє батьків склало декларацію. Протягом року приєдналося двоє учнів. У наступні роки приєдналися наступні, у 2020 році було 15 дітей. Однак у 2020 році виявилось, що декларації батьки мають подавати директорам шкіл, в яких учні вчать а не до директора школи де діє пункт. Декларацію склав лише один з батьків. Зустріч вчителя та директора школи з батьками та пояснення ситуації нічого не поміняла, декларації не надійшли. Під час індивідуальних зустрічей з батьками почув різні пояснення, чому вони не будуть подавати декларації. На мою думку родини боються/соромляться заповнювати декларацію і передавати їх до школи, де вчиться їхня дитина, щоб не ризикувати зарахування дитини

до українців і щоб дитина не зазнавала жорстокого поводження в школі і не зазнавала жодних утисків. Проте вказала лише одна особа. З цього випливає, що серед батьків все ще живе побоювання, що дитину можуть переслідувати через походження. За наступні два роки ситуація суттєво не покращилася – дійшла 1 особа (мій син), внаслідок чого на пункті зараз навчається троє учнів. Вважаю, що можливість подання декларації до вчителя чи школи де проводиться пункт, збільшила б декларування учнів/батьків. Аналізуючи юридичні перешкоди, хочу ще вказати на два важливі питання. Можливість навчання людей з України. Кілька років таких учнів в пункті не було. Але коли вони все ж з'явилися, то їхня присутність була короткочасною через те, що як громадяни іншої країни вони не можуть приходити на заняття для нацменшин, бо формально ними не є. Тому був змушений подякувати їм і усунути їх із занять на внесок керівництва школи, яке отримало такі вказівки від своїх начальників. Інша проблема – учні нацменшин, які є учнями приватних шкіл, яким також довелося залишити заняття. Оскільки такі школи не підпорядковуються місту, місто не хоче, щоб вони були присутні в державних школах. Певно їдется про гроші хоча керівництво школи боїться, що з таким учнем у школі станеться нещасний випадок і буде проблема. Звичайно, приватні школи не зацікавлені в тому, щоб навчати українську (мало дітей, витрати на вчителя). Підсумовуючи несприятливі закони плюс відсутність доброї волі різних сторін, ведуть до зменшення кількості учнів і занепаду пунктів.

Кілька слів про саме навчання. Рівень навчання низький з кількох причин. Згадав про неосвіченого вчителя та відсутність навчальних ресурсів. З моєї точки зору, найголовнішою проблемою є віковий діапазон учнів групи. Оскільки в пункті є заняття для однієї групи з початкової школи, вік учнів від 7 до 15 років. Важко везти заняття для дітей, які мають 8, 11 або 14 літ. З дітьми, які починають вчитися потрібно вивчати алфавіт, зі старшими інші теми. Це призводить до безладу в класі. Низькому рівню сприяє низька фреквенція учнів. Якщо хтось має присутність на рівні 80%, він видатний. Рекордсмен був на заняттях 3 рази на рік. Як класифікувати таку людину? Про навчання не кажу. Для навчання характерні

перерви через юліанський календар. У національні та релігійні „польські” свята школа не працює, але учні не приходять на заняття коли є свята за юліанським календарем. Це стосується практично кожного релігійного свята. У журналі є інформація, що був вихід учнів до церкви і все гаразд. Як є вибір: літургія - навчання завжди перемагає церква, і Слава Богу. Таким чином, протягом навчального року втрачається приблизно 3-4 заняття. Поєднання релігії з навчанням мови (у міжшкільних пунктах вивчення української мови поряд із навчанням релігії) також впливає на присутність. Відсутність релігії автоматично означає вільне для цієї групи і деякі учні не хочуть приходити тільки на українську. Інша проблема втеча учнів з уроків. Буває, що учні йдуть з дому на заняття але не доходять до школи. Іноді учні можуть піти на піцу, по магазинах, на дискотеку або відвідати своїх друзів. Теоретично відзначаю відсутність але оскільки о 19 годині дзвонить батько і питає де дитина і чому вона ще не повернулася із занять, стає не дуже приємно. Рішенням директор школи в Новгороді було організувати транспорт дітей, але за рахунок зменшення годин/зарплати вчителя. Організація письмової роботи також пов'язана з темою відсутності. Анонсована робота зазвичай означала нульову присутність цих занять. Учні не приходили. Через два роки анонсовані письмові роботи зникли. Спроби опитування або перевірка завдання може призвести до різних наслідків: від нешкідливого, тобто учні не дбають про оцінки, через втручання батьків, тобто не питаєте мою дитину на уроках, тому що вона соромиться і відчуває стрес, а якщо ви не перестанете, вона перестане ходити (питав і фактично дитина перестала ходити), а раз дійшло до атаки розлюченого учня, тобто коли вдарю вчителя зошитом по голові, він може відчепитися (не відчепився, дістав, що було потім, краще не писати). Проблема дисципліни особливо на уроках у молодших дітей. Ще однією проблемою є заохочення учнів до суспільної активності. Таких заходів практично немає. Чому? Причина проста. Немає охочих виступати, немає охочих організувати захід і немає глядачів. Академія Шевченка? Немає шансу. Вірші роздані, повна мобілізація, одна дитина прийшла на виступ. Другий підхід – вірші роздані, результат схожий, знов одна людина. Але був прогрес, батьки дзвонили,

що дитина не прийде, можливо візьме участь наступного разу. Наступного разу не було, вчитель здався, бо двічі соромилсь чому немає дітей з пункту. Подіями, які мобілізують учнів бути активними є різдвяний вертеп організований священником. Інші заходи у цей святковий період, День Святого Миколая чи майстер-класи з розфарбування пряників чи виготовлення прикрасок, можуть зацікавити учнів/батьків. Були також спроби інших заходів щоб підвищити активність дітей. Пласт провалився – нема охочих, вивчення лемківських пісень після недільної літургії померло через кілька місяців. Семінари для різних меншин, організовані іншими організаціями показали, що знайти людей з нашої групи важко. Поїздки в Україну також непривабливі. Хоча все оплачене (їжа, транспорт, проживання) тиждень у Львові чи Тернополі не цікавить учнів. За час організованих поїздок лише одна особа з навчального пункту один раз відправився в подорож Україною. Насправді для вчителя екскурсії були важкими – організаційно (транспорт, документація, страхівка тощо), проблеми на роботі (інші роботодавці не завжди охочо дивилися на мою тижневу відсутність), фінансові (не було зарплати за поїздку, а витрати за виїзд це середньо три шкільні зарплати).

Ще одне – час навчання в пункті. Навчання відбувається у другій половині дня – ввечері. В таку 17-18 годину рівень сприйняття дітей є низьким. На жаль, в інший час організувати важко, вчитель працює а учні вчать в інших школах. Проблема організації занять – тема, яка постає щороку. Учні ходять до різних шкіл, подорожують з різних місць, щоб скласти план, щоб всім подобалося неможливе. Крім того є ще дві проблеми. Організація занять разом з релігією (де цей предмет є більш важливим) та іншими позакласними заходами, які також, звичайно важливіші. Більшість учнів йде на іншомовні, спортивні, мистецькі заняття тощо. Коли виникає колізія, українська випадає з розкладу.

Тепер кілька слів про взаємовідносини з системою освіти, тобто органами управління, школою. Зазвичай ці контакти слабкі. Звичайно, чиновники діють в межах закону. У Новогороді Бобжанському пункт формально занепав через брак учнів. Учні могли б знайтися, але ніхто з них не був учнем новогородської школи, біль-

ше того, навіть не ходив до школи в гміні Новогруд. Таким чином у мера не було підстав для того, щоб такий пункт діяв у його місті/гміні, оскільки учні навчаються в сусідніх гмінах/містах, навіть якщо вони живуть у Новгороді. Побоював, що доля Новогороду спіткає і Зелену Гору, коли було лише дві декларації і президент не був зобов'язаний організувати заняття. Так не сталося. Велика заслуга пана Марка Сирника, який моніторив де міг, включно з ратушею в Зеленій Горі. Інколи трапляється, що чиновники погано підходять до навчання української мови. Це пояснюється кількома причинами. Незнання нормативно-правових актів та їх довільне тлумачення, вчитель і навіть директор школи не завжди є гідним партнером у вирішенні справи, байдужість та перекидання справ на нижчі посадові особи, інші справи мають вищий пріоритет, повільність і перевищення офіційних термінів. Цікаво, що до вчителя інколи ставляться, як до священника. Контакти з кураторією рідкі. В основному вони обмежилися розробкою документації поїздок в Україну. Протягом кількох років просив один раз допомоги кураторії. Коли в школі виникла складна ситуація з організацією одночасно занять та реколекції, звернувся до керівництва школи, щоб вирішити проблему. Відповіді не отримав, тому повідомив про справу кураторію, просто не хотів мати прокурора на голові, якщо щось станеться. Кураторія зайнялася темою, але нічого не вирішила (брак закону, рекомендувавши це питання директору). І так почув роби щоб було добре. Ну, не все було добре, але ніхто не постраждав і про цю справу забули. Іноді думаю, що робота в школі може призвести до частих розмов з прокурором. Проте в умовах спірних питань, кризових ситуаціях важко очікувати реальної допомоги від навчальних органів. Звісно, найбільше контактів зі школою маю з обслуговуючим школи персоналом. Діяльність пункту знаходиться поза звичайним робочим часом школи. Загалом зацікавлення керівництва школи до діяльності пункту невелике. Перед усім треба належно зберігати документацію. Документація та фактичний стан тема, про яку краще не писати бо смердить. Як співробітник інших компаній свідомий, що ведення творчої документації відбувається у всіх компаніях в яких я працюю/працював. Школа не є винятком. Але іноді трапляються абсурдні ситуації.

Батьки не склали заяв - хм, може завтра будуть? Неприємні також спроби вплинути на вчителя, щоб він був для керівництва джерелом інформації про інших співробітників. Одним словом вчитель і Джеймс Бонд разом. Був також випадок звільнення працівника школи і на думку керівництва, це мало бути результатом ситуації, яка сталася під час часу уроків. Швидко поширилися чутки, що вчитель був джерелом звільнення працівника. Звісно, за правильним ходом занять слідкують інші вуха та очі керівництва школи. Не буду писати про зацікавленість іншої влади. Іноді це має інші аспекти, досить згадати, про телефонний дзвінок з Агентства внутрішньої безпеки із цікавою пропозицією, але відмовляюся. Активісти національних меншин досі залишаються під пильним оком різних органів влади.

В кінці прогноз. Я не декадент з поеми Івана Франка але майбутнє навчання української бачу в чорних кольорах. Діяльність шкіл з українською мовою триватиме але діяльність місцевих навчальних пунктів буде обмежена. Вони відбуватимуться лише у міських центрах. Приклад Новогороду Бобжанського та закриття пункту пов'язано з демографічною ситуацією. Дітей в країні стає менше і учнів буде менше. Можливо, сьогоднішні біженці за кілька років стануть національною меншиною і будуть вчитися в таких пунктах. Процес асиміляції поступає, що також вплине на зменшення кількості бажаючих навчатися. Українська мова менш престижна і не сприймається, як корисна на ринку праці, хоча в нинішній ситуації (війна та міграція) може бути цілком корисною. Не думаю, що національна політика влади та її ставлення до національних меншин зміниться, можливо покращення може статися, коли зміниться владна команда. Законодавчі зміни? Жодних шансів на законодавчу ініціативу таких інституцій, як Об'єднання Українців у Польщі, залишається топтати стежки в парламентських комітетах. Підвищення зацікавлення дітей/батьків до навчання? Сучасний світ пропонує багато цікавіших позакласних заходів. Змінити години занять також без жодних шансів, іншими словами, учні будуть втомлені та не дуже мотивовані. Може прогрес серед педагогічного колективу? Праця вчителя загалом не користується повагою в суспільстві, а державна політика досить негативно впливає на

імідж вчителя. Заробітна плата також не надихає, як і ставлення державних чиновників чи самих учнів/батьків. А найстрашніше – це знеохочення самого вчителя, який в середині цього. Коли вже в перший рік навчання під час організації майстерні виробництва куті почув текст від дитини: навіщо ти це робиш? Це нікого не цікавить. Чесно і на жаль певно правдиво. Перефразовуючи фрагмент тексту наукової статті проф. Богдана Гальчака, який стосувався середовища української меншини, можна сказати, що працювати лідерами/активістами/вчителями серед української діаспори в нашому регіоні – це для ентузіастів, щоб не сказати для відчайдушів.

Григорій Ванатко – вчитель міжшкільного навчального пункту української мови в Зеленій Горі. Раніше також у Новогороді Бобжанському. Випускник IV Загальноосвітнього Ліцею в Лігниці. Доктор гуманітарних наук – історик. Щодня працівник Музею Любуської Землі в Зеленій Горі а також футбольний арбітр. Громадський діяч української/лемківської меншини в Зеленій Горі.

*Івона Марцішак
Старгард*

Українська освіта в Польщі

В минулому, коли я починала свою працю з українськими дітьми - а це вже 25 років тому наше навчання охоплювало лише виключно дітей народжених в Польщі. Не знаю наскільки вже була тоді потреба працювати з дітьми з України - отже про це не говорилося. Старі книжки і підручники, які видавалися тут в Польщі вповні забезпечували потреби гуртка. Хоча це - згадую книжки чорно-білі, але ми з них радо користали - вони були. Дуже мало тоді було можливостей працювати на засобах з України - ми майже всі допоміжні матеріали творили самі.

Мій перший досвід праці це справді - не мій, а моєї Мами, яка також вчила українських дітей і після праці багато часу присвячувала щоб малювати, писати, творити допоміжні засоби дітям - учням яких вчила. Думаю, це вона показала мені цю вартість праці з українськими дітьми, пошану до вивченого і мобілізацію, стреміння щоб зробити це добре і корисно для учнів. Зробити це цікаво, щоб дитина мала бажання приходити на урок, а не бути, бо так батьки сказали.

Після того особистого досвіду я побачила і сама відчула як різько помінялися методи нашої праці. Перша річ це праця з живим словом - це гуртки українського театру та українська пісня. Це засоби, які чудово дозволяють розвинути учням і мовлення, і засіб слів і також володіти цією особливою мелодійністю української мови. Не тільки праця на уроці - тема, паро слів у зошит і ще читання тексту - а живе слово.

Зараз - на уроках - як вільні слухачі, в нас в більшості діти з України, це досвід збагачення мови, знання, а також виклик для вчителя. Не тільки вміти працювати з дітьми з України, а посеред них не "загубити" наших дітей меншини народжених тут - щоб вони не почувалися меншевартісні.

І найважливіше на що чекаємо - це можливість загальної програми української мови для цілої Польщі разом з цікавими і вартисними підручниками.

Про авторку:

Івона Софія Марцішак, закінчила початкову школу в Глембоцку, Загальноосвітний Ліцей з Українською Мовою Навчання в Гурові Ілавецькому в 1996 році. Студії богословії на Папському Відділі в Варшаві, педагогіку в Інституті Августіанум в Варшаві, докторські студії богословські в Інституті Боболянум у Варшаві і Університеті Щецінському. Післядипломні студії у Львові в Інституті Педагогічної Освіти, Історію і польську мову для іноземців у Вищій Школі Професійної Освіти у Перемішлі. З 2003 року працює як вчитель у школі в Варшаві, з 2006 року в Старгарді як вчитель української мови, катехит та вчитель польської мови. Співавторка Підстави і Програми навчання грекокатолицької релігії в Польщі. В роках 2009-2014 голова ланки ОУП в Старгарді.

Петро Табака
Годкі

Минуле та сьогодні

Минуле – якби не минуло, не було б сьогодні. Треба віддати шану всім хто займався шкільною справою. Завжди можна сказати, що можна було зробити більше, але такі були умови. Завдяки цьому у нас лідери, які тягнуть це до переду. Не можемо тільки весь час повертати до акції «Вісла». Це залишім історикам.

Актуальне – навантаження додаткових занять, через це українська мова не є привабливою. Різні години уроків мови та історії України. Далеко до пункту навчання української мови. Відсутність грошей, вчитель сам мусить добиватися грошей на свої (шкільні) потреби, а вони передбачені міністерством. Менше заангажування вчителів у процес навчання української мови. Деякі вчителі ставляться до своєї праці, як до додаткової. Незадовільна підтримка директорів шкіл у процес навчання української мови. Відсутність необхідного обладнання кабінету української мови. Відсутність підручників, допоміжних матеріалів, екскурсій в Україну. Діти приходять до школи незнаючи основ. Уроки ведуться як іноземна мова. Відносно участі дітей з України на уроках мови – це мотивує наших дітей до праці. Хоч знаю випадки коли діти знеохочувалися до відвідування уроків з огляду на незнання та нерозуміння мови.

Є теж успіхи – зошит до українознавства цікавий та захоплюючий, діти радо працюють. Допоміжні матеріали Фонду Просвіта. Можливість участі в українських фестивалях додають діткам мотивацію до праці з мовою.

Перспективи – зменшення кількості дітей особливо в пунктах, припинення роботи деяких пунктів, збільшення кількості дітей в більших, міських осередках. Війна це жах, якому не місце в жодному місці на землі, але вона відкрила нашим дітям очі на українську мову та культуру. Також польським дітям. Збільшення кількості дітей-біженців у польських школах призвело

до вивчення української мови як меншинної, але й як іноземної. Вчитель української мови повинен співпрацювати з місцевою церквою, та – коли є можливість - зі структурами ОУП. Разом повинні проводити заходи, зустрічі тощо. На мою думку ОУП за мало цікавиться шкільними справами, особливо пунктами. Квестія фінансування теж повинна бути чітко врегульована. Навіть коли знаємо квоту призначену на даний пункт, то мусимо самі добиватися її, а органи неохоче виділяють ті кошти. На щастя, так не у всіх.

Про автора

Петро Табака – випускник загальноосвітнього ліцею в Гурові Ілавецькому та варшавського університету. Вчитель української мови в Доброму Місті та Лідзбарку Вармінському. Редактор освітнього сайту www.osvita.org.pl та член міжнародної команди підручників Фонду Просвіта. Заступник голови Ольштинського відділення ОУП, голова міського гуртка ОУП в Ольштині. Член парафіальної Ради церкви Покрови Пресвятої Богородиці в Ольштині. Громадський діяч.

*Марія Стець
Перемишль*

Проблеми української меншини у Польщі та їх вплив на майбутнє освіти

Ситуація в школах та пунктах навчання в Польщі, де викладається українська мова та література, доволі складна. І хоч вже багато десятиліть українські діти мають можливість вивчати рідну мову в Польщі, однак насторожує те, що з кожним роком збільшуються проблеми, пов'язані з освітою. А виникають ці проблеми з багатьох причин.

З кожним наступним поколінням велика частина українців асимілюється, а це призводить до того, що діти з родин українського походження не знають рідної мови. Молодше покоління батьків віддає дітей на навчання до польської школи, хоча поруч є українська школа або пункт навчання. Вдома не розмовляють українською мовою, не дотримуються традицій, нехтують українською культурою, свідомо забувають своє коріння і те, ким вони є.

В загальному, кількість учнів в школах, також українських, різко зменшилась внаслідок того, що відкрились кордони Європи для громадян Польщі. Також на освіту має вплив демографічна ситуація в країні, коли народжувальність в країні дуже зменшується.

Ще однією причиною є те, що українці після „Акції Вісла» розпорошені по всій території Польщі, внаслідок чого ті українці, які мешкають далі від України, згодом втрачають з нею реальний зв'язок: з живою мовою, культурним надбанням тощо. Для нового покоління дітей образ Неньки України стає розмитим.

Говорячи про сам дидактичний процес, і тут проблем чимало.

По перше і основне: відсутність у Міністерстві національної освіти Польщі відповідального координатора у справах українського шкільництва, який надавав би вчителям юридичну та методичну допомогу, доводив би до відома зміни в законі, відносно

навчального процесу в школах та пунктах навчання. Зголошував би ці питання до методистів та кураторів на даній території Польщі.

Ще однією проблемою для українських педагогів Польщі є відсутність фінансової підтримки в забезпеченні підручниками, посібниками та методичним обладнанням. Матеріали видані в Польщі більш достосовні до потреб національних меншин. Чимало програм не відповідають новим вимогам та потребам часу. Застарілі підручники не є привабливими для дітей, а ті, що видані в Україні, не відповідають очікуванням дітей, батьків та вчителів діаспори.

Недостатність виділених фондів на вдосконалення вчителів для підвищення їх кваліфікації та організації курсів навчання молодих спеціалістів, для підвищення професійного рівня вчителів та їх педагогічної майстерності.

Необхідність організації проведення конференцій для вчителів по обміну методичних знань в Польщі та Україні, які є корисними для обміну досвідом. Це допоможе покращити навчальний процес та зацікавленість дітей дотримування культурних традицій України, ділитися спостереженнями, вирішувати проблеми, шукати розв'язок.

У допомозі освіти викладання української мови та традицій необхідна співпраця зі школами та пунктами всіх громадських організацій та Церкви.

Якщо вище перераховані проблеми не будуть вирішені і батьки не прищеплять дітям любов до всього рідного та деякі вчителі будуть байдуже відноситись до своєї праці, не буде сприяння польської та української держав у підтримці української культури, тоді зникне і мова і культура і освіта в цілому. Тож пам'ятаймо, що «українство», це не тільки мова, але традиції та історія України, а передусім це почуття приналежності, цінності, які безумовно слід плекати.

Про авторку:

Абсолювент Люблінського університету ім. М.К.Скłodовської. Вчителька початкових класів перемиської шашкевичівки. Авторка допоміжних матеріалів „Gry i zabawy na lekcjach języka ukraińskiego dla klas I-III szkoły podstawowej” (WSiP 2006) та „Країною знань. Gry i zabawy na lekcjach języka ukraińskiego dla klas I-III szkoły podstawowej” (WSiP 2004). Член авторсько-підруничкової групи Фонду Просвіта та редактор освітнього сайту www.osvita.org.pl і журналу #osvita.pl.

Elżbieta Krzemińska
Gdańsk

Propozycje dot. funkcjonowania tzw. punktów nauczania języka i kultury ukraińskiej

Od kilku lat narasta problem organizacji nauczania w międzyszkolnych punktach w dużych miastach. Uczniowie pochodzą z kilkudziesięciu szkół z jednego miasta i okolicznych gmin, czasem położonych ok. 30 km od miejsca, gdzie odbywają się lekcje. Specyfika mniejszości wymaga większej autonomii i elastyczności w organizacji zajęć. Dotąd międzyszkolne oddziały dołączone są po prostu do oddziałów w danej szkole i mają kierować się tymi samymi zasadami, co szkoła. Nauczycieli języka mniejszości i innych przedmiotów (historia, kultura) obowiązuje udział w szkolnych radach pedagogicznych, chociaż nie są zatrudnieni w tej szkole, a zajęcia mają tylko w punkcie i to popołudniami.

Oczywiście zostaje cały nadzór pedagogiczny ze strony dyrekcji i kuratorium, pożądany jest większy zakres pomocy metodycznej ze strony metodyków i konsultantów j. ukr. i historii, kultury.

1. Nazwanie miejsca, w którym odbywają się zajęcia – Międzyszkolny Ośrodek Nauczania Języka i Kultury.. przy szkole...
2. Możliwość tworzenia Ośrodków także w siedzibach stowarzyszeń, jeśli mają ku temu warunki;
3. Nauczyciele powinni mieć miejsce w salach lekcyjnych na ekspozycję pomocy dydaktycznych oraz wystroju klasy zgodnie z kulturą, którą reprezentują
4. Przy jednej szkole np. podstawowej powinna być możliwość tworzenia także międzyprzedszkolnych i międzylicealnych zespołów nauczania, gdyż najczęściej uczą ci sami nauczyciele, a rodzice przywożą dzieci, które są na różnych etapach edukacji

- (nie trzeba tracić czasu na przejście/przejazd z jednego miejsca w drugie)
5. Dla nauczycieli z Ośrodka dyrektor organizuje osobne rady pedagogiczne dot. uczniów mniejszości
 6. Dyrektor szkoły współpracuje z rodzicami i organizacją/stowarzyszeniem mniejszości przy planowaniu zajęć – plany lekcji, święta i rocznice obchodzone przez mniejszość
 7. Ośrodek tworzy własny system oceniania uwzględniając specyfikę danej społeczności uczniowskiej (np. dyrektorzy straszą nieklasyfikowaniem uczniów w wypadku dużej absencji, powyżej 50 %)
 8. Podział zajęć z języka ukraińskiego/mniejszości narodowej, etnicznej/ w wymiarze obowiązujących obecnie 3 godzin lekcyjnych na 2 godziny dydaktyczne i 1 ukrainoznawstwa/kulturoznawstwa. Można określić liczbę godzin ukrainoznawstwa/kulturoznawstwa rocznie, podobnie jak zajęć z historii. Pozwoli to kumulować godziny ukrainoznawstwa/kulturoznawstwa w bloki, np. 4 godz. na miesiąc, aby przeprowadzić warsztaty, przygotować program artystyczny, zorganizować wycieczkę. W razie potrzeby można zatrudnić innego nauczyciela do tego przedmiotu, w przypadku większej liczby zespołów międzyszkolnych
 9. Umożliwienie prowadzenia lekcji także w soboty i w niedziele, zaliczenie przygotowań do występów z okazji świąt, czy festiwali dziecięcych, wyjazdy na festiwale – do godzin nauczania.
 10. Umożliwienie nauki religii danego wyznania razem z językiem i kulturą mniejszości
 11. Umożliwienie tworzenia zajęć dodatkowych- tańca, muzyki, zajęć teatralnych dla chętnych uczniów.
 12. Organizowanie wycieczek jedno- lub kilkudniowych do miejsc związanych z daną mniejszością
 13. Określenie ilości godzin nauki języka ojczystego dla grupy przedszkolnej i „zerówki” – teraz są to 3 godziny zegarowe -180 minut, zajęcia oczywiście po południu np. w godzinach 17-20.
 14. Określenie na jakich podstawach przyjmuje się nauczycieli do pracy – w Gdańsku jest obowiązek posiadania dyplomu filologii ukraińskiej, kto nie ma, musi być zgoda z kuratorium.
 15. Dodatkowe finanse dla szkoły/ośrodka za prowadzenie zajęć.

W Gdańsku zajęcia mogą odbywać się tylko od poniedziałku do piątku.
Wszelkie występy poza szkołą i poza lekcjami nie liczą się do czasu pracy.
Nauczyciel z dyplomem z Ukrainy – nauczycielka klas 1-4 nie może uczyć klas 5-6

Nie może być kumulacji zajęć.

Mamy 3 nauczycielki, w związku z tym zajęcia mogą być prowadzone jednocześnie dla 3 grup. Jednak wtedy trzeba uwzględnić w planie wszystkie lekcje -3 godziny j. ukr., historii dla klas 5-6 i 2-3 liceum i religii. Klasy 5-6 i 2-3 LO mają po 5 lekcji (do 20.30)

Rezultat

Na zakończenie roku szk. 2021/22 – uczniów uczęszczających na religię – było 95 osób.

Uczniów na j. ukr. 55 osób.

Od września 2022 r. – nie działa w szkole przedszkole i zerówka – rodzice wypisali dzieci, dzieci 3-7 lat nie mogą do późna przybywać w szkole

Niecelowe jest tworzenie większej ilości Ośrodków nauczania w danej miejscowości, prowadzić to może do zmniejszenia uczniów w danej klasie, a tym samym nadmierne łączenie klas oraz rozerwanie więzów rodzinnych, towarzyskich wśród uczniów, którzy mają się integrować, bo w grupie chętniej uczą się i kontynuują tradycje rodziców, dziadków.

Opr. Elżbieta Krzemińska na podstawie doświadczeń w MPNJKU w Gdańsku

Gdańsk, 04.10.2022

Autor:

Elżbieta Krzemińska jest wieloletnim przewodniczącym Pomorskiego Oddziału Związku Ukraińców w Polsce.

70 LAT ODNOWIENIA NAUCZANIA
JĘZYKA UKRAIŃSKIEGO W POLSCE
1952-2022

70 років відновлення навчання
української мови у Польщі
1952-2022

Український освітній конгрес

Бартошиці/Гурово Іл. 21-22.10.2022

Ukraiński Kongres Oświatowy

Bartoszyce/Górowo Ił. 21-22.10.2022

Marek Syrnyk
Walcz

Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce 1989-2022 Raport Fundacji Prosvita

W początkowym okresie przemian i transformacji ustrojowej w Polsce, tzn. do 1992 roku, nauczanie języka ukraińskiego prowadzono na podstawie zarządzenia Ministra Edukacji Narodowej nr 67 z 21 grudnia 1988 r. Nowy przepis prawny regulujący odnośną kwestię – rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 24 marca 1992 roku w sprawie organizacji kształcenia umożliwiającego podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych – obowiązywał równo dekadę, do 2002 roku włącznie. Rozporządzenie to, wydane w okresie budowania zrębów demokracji w Polsce, było stosunkowo korzystne dla mniejszości narodowych, uwzględniało bowiem zarówno indywidualną specyfikę danej mniejszości, jak i ich indywidualne potrzeby. Wprowadzono przede wszystkim pewnego rodzaju ujednoczenie pojęć będących w powszechnym użyciu, a nie zawsze precyzyjnie stosowanych. Mamy więc pojęcie „szkoły z ojczystym językiem nauczania” – placówki, w której wszystkie przedmioty z wyjątkiem języka polskiego i historii są prowadzone w języku ojczystym danej mniejszości; „szkoły dwujęzyczne” – gdzie nauczanie prowadzi się w dwóch równoważnych językach (język polski i język danej mniejszości); „szkoły z dodatkową nauką języka ojczystego” – prowadzące nauczanie w języku polskim oprócz przedmiotu dodatkowego, którym jest język mniejszości – i wreszcie międzyklasowe czy międzyoddziałowe grupy nauczania języka ojczystego¹. Organizacja danego typu kształcenia – czy raczej formy kształcenia – zależna była od lokalnych warunków i możliwości. Dla społeczności ukraińskiej niezwykle istotnym zapisem był ten

¹ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 24 III 1992 r., DzU nr 34, poz. 150, 1992.

ostatni, jedno bowiem po roku 1989 pozostawało dla tej mniejszości niezmiennie, a mianowicie fakt dużego rozproszenia członków tej grupy narodowościowej w Polsce. Znamienne było też wprowadzenie możliwości nauki języka ojczystego już do przedszkoli – zajęcia w przedszkolu mogły być od tej pory prowadzone wyłącznie w języku danej mniejszości. Równolegle przepisy omawianego rozporządzenia regulowały kwestie liczebności grup i klas oraz oddawały bezpośredni nadzór nad placówkami, w których prowadzone było nauczanie języka mniejszości, kuratorowi oświaty. Zaliczono język ojczysty do przedmiotów obowiązkowych „ze wszystkimi konsekwencjami wynikającymi z regulaminu oceniania, klasyfikowania i promowania”². Utrzymano zarazem formę dobrowolności przy zgłaszaniu dziecka na naukę języka ojczystego – zgłoszenie takie ważne było w myśl przepisów do końca nauki na danym etapie edukacyjnym. Te ostatnie zapisy podnosiły znacznie rangę i prestiż nauczanego przedmiotu oraz stwarzały szansę na rzeczywiste podniesienie jakości nauczania języków mniejszościowych w Polsce.

Szansę, której same mniejszości – według oceny autora - niestety już nie wykorzystały. Od 1 stycznia 2003 roku w nauczaniu języków ojczystych mniejszości narodowych obowiązywał już inny przepis, a mianowicie rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z 3 grudnia 2002 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej uczniów należących do mniejszości narodowych i grup etnicznych. W porównaniu do poprzedniego aktu prawnego regulującego kwestię nauczania języków mniejszości narodowych w Polsce, zapisy tego rozporządzenia stanowiły istotny regres w regulacji kwestii nauczania języków ojczystych mniejszości w Polsce. Usunięto przede wszystkim zapis o zaliczeniu języka ojczystego do przedmiotów obowiązkowych, zniknęły już całkowicie zapisy dotyczące przedszkoli, uporczywie wprowadzono po raz kolejny zwrot „kraj pochodzenia” mniejszości, co здаwałoby sugerować, iż mniejszości narodowe znalazły się w Polsce w wyniku emigracji z innych krajów³, gdy w zasadniczej przecież swojej masie są one w Polsce niejednokrotnie od „zawsze”. Tak jest przynaj-

² Ibidem.

³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z 3 XII 2002

mniej w przypadku Ukraińców, których przesiedlono w 1947 roku z polskich województw południowo-wschodnich, w ramach represyjnej akcji „Wisła”. Znamienne jest również i to, że przy opracowywaniu nowego rozporządzenia, MENiS w całości odrzucił propozycje i sugestie Związku Ukraińców w Polsce – przekazano je 6 listopada 2002 roku⁴. Chociaż – i warto to zauważyć – te propozycje, zasadniczo koncepcji przepisów prawnych nie burzyły. Szkoda, iż Związek Ukraińców w Polsce włącznie z Ukraińskim Towarzystwem Nauczycielskim w Polsce nie skonsultowały wówczas ze środowiskiem swoich propozycji w jakimś szerszym stopniu. Już chociażby postulaty giżyckich nauczycieli (z tego okresu) z międzyszkolnego zespołu nauczania języka ukraińskiego miały charakter bardzo szczegółowy i odwoływały się do praktycznych aspektów nauczania, wynikających z tzw. pragmatyki szkolnej. Aspektów niezwykle istotnych, jak chociażby propozycja wprowadzenia i możliwości opłacania dodatkowych godzin na prowadzenie pracy artystycznej w takich grupach, wykorzystywania w pracy autorskich programów nauczania języka czy innych⁵. Reasumując – odnośnie rozporządzenie, likwidując niektóre, niezwykle istotne zapisy i nie wprowadzając w to miejsce nowych, zostawiło zbyt dużo miejsca na dowolność interpretacji oraz o kilkadziesiąt lat cofnęło regulacje w tej zasadniczej dla mniejszości kwestii.

Sposób oraz warunki organizacji nauczania języka ojczystego dla dzieci i młodzieży należących do mniejszości etnicznych i narodowych w Polsce określono ponownie w nowym Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. Nr 214, poz. 1579, z późn. zm.). W 2012 roku (4 kwietnia) niektóre zapisy wspomnianego rozporządzenia zostały zmienione – w praktyce chodziło o dostosowanie tego aktu wykonawczego do zmian w Ustawie o systemie oświaty, w tym – szczególnie – wprowadzono zapisy określające

⁴ Pismo Zarządu Głównego Związku Ukraińców w Polsce do MEN, maszynopis, archiwum autora

⁵ M. S y r n y k, Orhanizacija szkilnoj systemy u Polsci i problema nawczannia mowy nacmenszostej, „Nasze Słowo” nr 23, 2003

liczbę godzin nauczania języka na poszczególnych etapach edukacyjnych oraz liczbę godzin nauki historii i geografii kraju, z którym dana mniejszość się identyfikowała⁶.

Forma organizacyjna i liczba godzin

Liczba godzin przeznaczona na nauczanie języka ojczystego, zależna była od przyjętej w szkole (placówce) formy nauczania.

- 1) Nauczanie języka ojczystego w przedszkolach mogło być więc zorganizowane:
 - w przedszkolach albo oddziałach przedszkolnych, w których zajęcia prowadzone były w języku ojczystym mniejszości lub w języku regionalnym
 - w przedszkolach albo oddziałach przedszkolnych, w których zajęcia były prowadzone w języku polskim i w języku mniejszości (albo regionalnym)
 - w przedszkolach lub oddziałach przedszkolnych, w których zajęcia prowadzone były w języku polskim, a dodatkowo prowadzone było nauczanie języka ojczystego w wymiarze 4 godzin tygodniowo
 - w między przedszkolnych grupach nauczania języka ojczystego.
- 2) Nauczanie języka ojczystego w szkołach mogło być zorganizowane:
 - w szkołach albo oddziałach z ojczystym językiem nauczania
 - w szkołach albo oddziałach dwujęzycznych, gdzie nauczanie odbywało się w języku polskim oraz w języku ojczystym danej mniejszości

⁶ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 4 kwietnia 2012 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z dnia 11 kwietnia 2012 r.)

- w szkołach albo oddziałach z dodatkową nauką języka ojczystego, w których nauczanie odbywało się w języku polskim, a dodatkowo jako przedmiot nauczany był język ojczysty mniejszości
- w międzyszkolnych zespołach nauki języka ojczystego⁷.

Роки дитинства – це перш за все виховання серця. Виховання – це не поєднання заходів і прийомів, а мудре спілкування дорослого із живою душею дитини.

Василь Сухомлинський

Liczba godzin nauczania języka ojczystego na poszczególnych etapach edukacyjnych w szkołach i oddziałach:

Tab.1 Z ojczystym językiem nauczania (liczba godzin tygodniowo)

Szkoła	Klasa					
	I	II	III	IV	V	VI
Podstawowa	4	5	5	4	4	5
Gimnazjum	4	5	4			
Szkoła zawodowa	2	2	2			
Liceum	5	4	4			
Technikum	3	4	3	3		

⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. Nr 214, poz. 1579, z późn. zm.), § 3-4

Tab.2 Szkoły dwujęzyczne – nauczanie w języku polskim oraz języku mniejszości (liczba godzin tygodniowo)

Szkoła	Klasa					
	I	II	III	IV	V	VI
Podstawowa	4	5	5	6	6	5
Gimnazjum	5	6	4			
Szkoła zawodowa	2	2	2			
Liceum	5	4	4			
Technikum	3	4	3	3		

Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності — це перша заповідь виховання.

Василь Сухомлинський

Tab.3 Szkoły lub oddziały z dodatkową nauką języka mniejszości (j. ojczysty jako przedmiot) – liczba godzin tygodniowo⁸

Szkoła	Klasa					
	I	II	III	IV	V	VI
Podstawowa	3	3	3	3	4	3
Gimnazjum	3	4	3			
Szkoła zawodowa	2	2	2			
Liceum	3	4	3			
Technikum	3	3	2	2		

⁸ Tamże

W międzyszkolnym zespole nauki języka ojczystego na naukę tego przedmiotu przeznaczają się trzy godziny tygodniowo – na wszystkich etapach edukacyjnych⁹.

Zgłoszenie, obowiązki

Aby nauczanie języka ojczystego mniejszości mogło być prowadzone, wymagane było złożenie pisemnej deklaracji rodziców lub pełnoletniego ucznia. Deklaracje składane mogły być w momencie zapisu dziecka (ucznia) do szkoły lub przedszkola oraz do dnia 30 kwietnia każdego roku – w sytuacji, gdy dziecko (uczeń) w placówce już przebywał. W praktyce ten ostatni sposób przyjmowany był wówczas, gdy organizowane nowe zespoły nauki języka ojczystego. Nie było potrzeby prawnej ponawiania deklaracji – raz złożony wniosek obowiązywał do ukończenia etapu edukacyjnego¹⁰. W praktyce jednak dyrektorzy szkół nie zawsze uwzględniali tę normę prawną.

Zgłoszenie na naukę języka ojczystego (złożenie deklaracji) było dobrowolne. Jednak w momencie, gdy deklaracja została już złożona, nauczanie (do ukończenia danego etapu edukacyjnego) stawało się już obowiązkowe, ze wszystkimi tego faktu konsekwencjami (promowanie, klasyfikowanie, itp.)¹¹.

Kiedy i jaka forma nauczania

Przyjęcie odpowiedniej formy organizacji nauki języka ojczystego uzależnione było głównie od liczby chętnych do nauki tego języka. Nauczanie w szkole z ojczystym językiem nauczania (lub też oddziałach), w szkole dwujęzycznej oraz w szkole z dodatkową nauką języka ojczystego, mogło być zorganizowane wówczas, gdy zgłoszono¹²:

⁹ Tamże, § 8.3

¹⁰ Ibidem, § 3.3

¹¹ Ibidem, § 3.3

¹² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. Nr 214, poz. 1579, z późn. zm.), § 5

- minimum 7 dzieci w przedszkolu (w oddziale)
- 7 uczniów w szkole podstawowej (w jednym oddziale)
- 7 uczniów w gimnazjum (w jednym oddziale)
- 14 uczniów w szkole ponadgimnazjalnej (w jednym oddziale)

Jeżeli zgłoszona została mniejsza liczba uczniów, nauczanie języka ojczystego można było zorganizować w formie grup międzyoddziałowych – tworzone one były z uczniów kilku oddziałów jednej klasy (minimum 7 uczniów w szkole podstawowej i gimnazjum oraz 14 na etapie szkoły ponadgimnazjalnej). Możliwa była także organizacja grup międzyklasowych – tworzonych z uczniów różnych klas i oddziałów – minimalna liczba uczniów w tym przypadku to 3 osoby, maksymalna – 14 uczniów. Organy prowadzące mogły w uzasadnionych wypadkach zdecydować o zmniejszeniu minimalnej liczby uczestników nauczania języka ojczystego w klasach, oddziałach lub grupach międzyklasowych.

Wspomniane wyżej zapisy stosowano jedynie do uczniów jednej szkoły (placówki). W pozostałych sytuacjach, naukę języka ojczystego organizowano w formie międzyszkolnych (międzyprzedszkolnych) zespołów nauczania. Liczba uczniów, która tworzyła międzyszkolny (międzyprzedszkolny) zespół nauczania języka ojczystego, według zapisów powyższego rozporządzenia stanowił przedział: od 3 do 20 osób¹³.

30 sierpnia 2017 roku opublikowano nowe przepisy wykonawcze regulujące kwestie nauczania języków ojczystych mniejszości narodowych i etnicznych w Polsce (obowiązujące – ze zmianami – do chwili opracowania niniejszego Raportu), a mianowicie:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do

¹³ Najbardziej rozpowszechniona forma organizacyjna w przypadku nauki języka ukraińskiego w Polsce

mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. 2017, poz. 1627).¹⁴

Utrzymano zasadę dobrowolności nauczania oraz jednocześnie składania deklaracji odnośnie chęci korzystania z możliwości nauki języka ojczystego uczniów należących do mniejszości narodowej. Przy czym zgłoszenie to (deklaracja) w myśl wprowadzonych przepisów ma być składana do dyrektora szkoły (placówki) do dnia 20 września. Pomimo jednak tego, że dopuszczono (w szczególnych sytuacjach) możliwość złożenia wniosku po tym terminie, to rozwiązanie to okazuje się być niezbyt szczęśliwe, tzn. prowokuje szereg dodatkowych problemów. Zdarza się bowiem, że organy prowadzące (przynajmniej niektóre) przyjmując wniosek informują wnioskodawców, że wobec braku ujęcia nauki języka mniejszości w arkuszu organizacyjnym na dany rok szkolny, organizacja tego nauczania będzie możliwa dopiero w następnym roku szkolnym¹⁵. Z kilkoma takimi stwierdzeniami autor się w ostatnim czasie spotkał. Oczywiście, nie jest to zgodne z prawem, bowiem arkusze organizacyjne szkół mogą i są zmieniane w zależności od zaistniałych okoliczności, także w trakcie trwania roku szkolnego. Na przykład w związku z koniecznością organizacji nauczania indywidualnego, kształcenia specjalnego, długotrwałym zastępstwem nauczyciela itp. Problem dotyczy nowych wniosków, deklaracje bowiem zachowują ważność do czasu ukończenia szkoły (bądź etapu edukacyjnego). Novum w tym rozporządzeniu – wprowadzonym na życzenie niektórych mniejszości i wypracowanym przez Komisję Wspólną Rządu i Mniejszości – jest możliwość rezygnacji i wycofania stosownej deklaracji. Odnośny zapis brzmi dokładnie tak:

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. 2017, poz. 1627

¹⁵ Arkusze organizacyjne szkół określają pracę szkoły w danym roku szkolnym i są przyjmowane przez organy prowadzące (po zasięgnięciu opinii związków zawodowych i kuratorów) do dnia 30 maja każdego roku. Zawiera wykaz godzin, przedmiotów, zajęć dodatkowych, określa liczbę i stanowiska nauczycieli itd.

Rodzice dziecka lub ucznia albo pełnoletni uczeń mogą złożyć oświadczenie o rezygnacji z nauki języka mniejszości, nauki języka regionalnego i nauki własnej historii i kultury. Oświadczenie składa się dyrektorowi odpowiednio przedszkola lub szkoły, nie później niż do dnia 29 września roku szkolnego, którego dotyczy rezygnacja. Złożenie oświadczenia jest równoznaczne z zaprzestaniem udziału dziecka lub ucznia w nauce języka mniejszości, nauce języka regionalnego i nauce własnej historii i kultury.¹⁶

O możliwych negatywnych konsekwencjach wprowadzenia przepisu w takiej wersji, członkowie grupy mniejszościowej Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości byli (przed złożeniem propozycji do ówczesnego MEN) przez niektórych specjalistów informowani. Te przewidywania i obawy okazały się niestety uzasadnione. W III i IV kwartale 2022/2023 spostrzegamy sytuację (może jeszcze nie lawinową, ale zdecydowanie większą, aniżeli do tego czasu) wycofywania przez rodziców deklaracji dotyczących nauki języka ojczystego przez ich dzieci (Gdańsk, Legnica). Głównym powodem jest niedostosowanie czasu prowadzenia tychże zajęć do możliwości i potrzeb uczniów (a także możliwości komunikacyjnych rodziców).

Wprowadzono także wzory odpowiednich deklaracji.

W związku natomiast z reformą szkolną (likwidacją gimnazjów) uaktualniono rozkłady godzin nauczania języka mniejszości w poszczególnych typach szkół i na poszczególnych etapach edukacyjnych.

¹⁶ Rozporządzenie z 2017 roku, § 2, punkt 6

Tab. 4 Rozkład godzin nauczania języka ukraińskiego w szkołach

Typ szkoły	Klasa	Szkoła			Roczny wymiar godzin nauczania własnej historii i kultury
		Z językiem nauczania mniejszości	Z nauczeniem w dwóch języka	Z dodatkową nauką języka	
Szkoła Podstawowa	I	4	4	3	-
	II	5	5	3	-
	III	5	6	3	-
	IV	4	6	3	-
	V	4	5	3	25
	VI	5	5	3	25
	VII	4	6	3	-
	VIII	5	4	3	-
Liceum ogólnokształcące	I	4	4	3	-
	II	5	4	3	20
	III	4	5	3	20
	IV	4	4	3	-
Technikum	I	3	3	3	-
	II	4	4	3	20
	III	4	4	3	20
	IV	3	3	3	-
	V	3	3	3	-
Branżowa szkoła I stopnia	I	2	2	3	15
	II	2	2	3	15
	III	2	2	3	-
Branżowa szkoła II stopnia	I	2	2	3	10
	II	2	2	3	-

Jak widać z powyższego zestawienia, „zniknęły” dodatkowe zajęcia edukacyjne – geografia kraju z którym mniejszość się utożsamia.

Kolejna nowelizacja rozporządzenia w sprawie organizacji zajęć nauczania języka mniejszości miała miejsce w 2022 roku.¹⁷ Główna zmiana to zmniejszenie godzin nauczania języka niemieckiego – jako języka mniejszości narodowej w Polsce.

Podręczniki

Po 1989 roku wydano w Polsce kilkanaście różnego rodzaju podręczników i materiałów pomocniczych do nauki języka ukraińskiego. W większości były one opracowywane przez nauczycieli praktyków.

W przypadku podręczników do języka ukraińskiego, do 2011 roku były one wydawane przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne. Jeden podręcznik *Wybór literatury ukraińskiej dla liceum* został opracowany przez wydawnictwo Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Do 2009 roku wydano w Polsce ogółem 33 pozycje – podręczniki i materiały pomocnicze do nauki języka ukraińskiego. W 1999 r. Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne wydały zeszyt ćwiczeń dla klasy „0” autorstwa Marii Mryczko-Horobiatko (rekomendacja MENiS nr 145/99), zeszyt wydany w formacie A4, niezwykle barwnie ilustrowany. Bardzo dużo klasycznych ukraińskich akcentów wynikających z narodowej tradycji. Również w 1999 roku ukazało się kolejne wydanie – zeszyt ćwiczeń dla klasy pierwszej «Джерельце», którego autorką była Maria Tucka (rekomendacja MENiS nr 153/99). Zeszyt także barwnie ilustrowany, zawierał treści dostosowane do programu nauczania i wieku dzieci. Ciągłe brakuje niestety podstawowego opracowania dla klasy pierwszej – elementarza. Szkoły i międzyszkolne zespoły nauczania wykorzystują w tym przy-

¹⁷ Rozporządzenie Ministra Edukacji i Nauki z dnia 4 lutego 2022 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym – Dz.U. 2022, poz. 276

padku wydania z Ukrainy. Dla klas drugich szkoły podstawowej dysponowaliśmy („stara” podstawa programowa) już kompletem, tj. podręcznikiem oraz zeszytem ćwiczeń. Podręcznik „Журавлики”, którego autorem jest Jarosław Hryckowian, został wydany w roku 1996, a zeszyt ćwiczeń „Журавлення” autorstwa Marii Mryczko ukazał się dopiero w 2000 roku. Obie pozycje miały rekomendację przez MENiS. Uczniom klas trzecich zaproponowano podręcznik Lubomyry Pyłypowycz „Пазом з сонечком”. Ukazał się on także w 2000 r. – rekomendacja MENiS nr 144/2000. Ta sama autorka opublikowała w 2002 roku wybór lektur i tekstów do czytania dla klas I–III szkoły podstawowej „Чотири пори року”. W roku 2001 ukazały się podręcznik i zeszyt ćwiczeń dla klas czwartych szkół podstawowych; noszą ten sam tytuł «Пушничок». Autorki – Łucja Drozd i Anna Mazur. Rekomendacja MENiS nr 281 oraz 282/2001. W 2002 roku wydano podręcznik dla klasy szóstej «Берегиня». I znowu autorski duet: Anna Drozd oraz Irena Drozd. Wspomniane podręczniki oparte zostały na zatwierdzonych przez MENiS programach nauczania. Brakowało (i brakuje nadal) nadal specjalnych pozycji z przeznaczeniem dla międzyszkolnych zespołów nauczania języka ukraińskiego; ta forma nauczania jest bardzo rozpowszechniona w Polsce, a jednocześnie najbardziej zaniedbana – zarówno przez władze oświatowe, jak i przez ukraińskie instytucje społeczne. Warto jedynie wspomnieć, iż właśnie z tej formy nauki języka ukraińskiego w Polsce korzysta większość uczniów – wg oceny autora 85% wszystkich, uczących się języka ukraińskiego w Polsce (jako języka mniejszości). Oprócz podręczników ukazały się także materiały pomocnicze, które mogą być i są wykorzystywane w prowadzeniu zajęć. W 1995 roku wydano „*Szkołną gramatykę języka ukraińskiego*”, której autorem był wybitny językoznawca prof. Michał Łesiów z Lublina. W roku następnym – 1996 r. – długoletni profesor legnickiego liceum Iwan Śpiwak opublikował niezwykle cenną pozycję „*Самовчитель української мови*”. Cenną, ponieważ pozwala ona na opanowanie lub doskonalenie języka przez osoby uczące się go w sposób indywidualny. Ten sam autor w 1998 roku wydał następną pozycję – „*Збірник диктантів з української мови*” (Wybór ćwiczeń do języka ukraińskiego). W tym samym, 1998 roku ukazała się praca dr-a Jarosława Hryckowiana „*Методика наuczania języka ukraińskiego i ukraińskiej literatury*”.

Uzupełnieniem tych pozycji – ale, zważywszy na formy nauczania oraz pewne tradycje w nauczaniu języka ukraińskiego w Polsce, niezwykle istotnym uzupełnieniem – jest „Калиновий міст” (Warszawa 1997) autorstwa nauczycielki ukraińskiego liceum w Białym Borze Marii Mandryk-Fil. Książka zawiera wybór tekstów i materiałów do artystycznej i pozaszkolnej pracy z uczniami. Jako literaturę i materiały dodatkowe w nauczaniu języka ukraińskiego w Polsce wykorzystuje się także szkolne pozycje wydawane w Ukrainie. Są to głównie opracowania dla klas młodszych oraz publikacje z zakresu literatury i gramatyki. Nauczyciele języka ukraińskiego mają także do dyspozycji kwartalnik „Switanok”, który ukazuje się jak dodatek do tygodnika „Nasze Słowo”. Odnajdujemy w nim zarówno teksty z ukraińskiej historii, materiały dotyczące tradycji ukraińskich, rebusy, krzyżówki, jak i korespondencję i informacje z życia poszczególnych szkół czy międzyszkolnych zespołów nauczania języka ukraińskiego.

Ważnym uzupełnieniem tych wydawnictw było wydawane w latach 2001-2017 czasopismo „Рідна мова”. Regularne, kwartalne wydania tego czasopisma ukazywały się w Internecie, a wydania konwencjonalne (papierowe) zjawiały się od 2007 się dwa razy w roku. W „Ridnej Mowie” publikowane były materiały z zakresu metodyki nauczania języka ukraińskiego i ukraińskiej literatury, psychologii i socjologii, historii i geografii Ukrainy, historii ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce, prawa oświatowego, etnografii. Wydanie internetowe „Ridnej Mowy” stanowiły w swoim czasie chyba najbogatszy w Polsce zbiór ukrainiki – zwłaszcza dział „Biblioteka Ridnej Mowy”, w którym zamieszczane były oryginalne teksty literatury ukraińskiej począwszy od wieków średnich do dnia dzisiejszego.

Niestety Ministerstwo Edukacji Narodowej wstrzymało finansowanie tego wydawnictwa od 2017 roku. W związku natomiast z brakiem odpowiedzi Związku Ukraińców w Polsce odnośnie przekazania prawa do tytułu dla Fundacji Prosvita – nie ma nawet możliwości wnioskowania o przywrócenie dotacji. To znaczy możliwość jest, ale musiałby to zrobić w aktualnym stanie prawnym Związek Ukraińców w Polsce. A nie robi tego.

W 2016 roku przy nowo powstałej Fundacji Prosvita powołano zespół autorsko-ekspertcki w którego składzie znalazło się 6 nauczycieli

praktyków z Polski (Lubomira Tchórz, Mirosława Hanasko, Maria Steć, Marianna Jara, Jarosława Kobyłko (później Piotr Tabaka) i Marek Syrnyk. Zespół ten pracuje nad zmianą niekorzystnej sytuacji, w której nauczyciele języka ukraińskiego w Polsce nie dysponują podręcznikami – od 2011 roku pomimo wprowadzenia nowej podstawy programowej i jej kolejnych zmianach nie ukazało się w Polsce (do 2021 roku) żadne wydawnictwo (podręcznik) dla uczniów ukraińskiej mniejszości narodowej. Przy czym Fundacja Prosvita mając na względzie dbałość o jakość (także języka) zaprosiła do współpracy także fachowców z Ukrainy.

Staraniem Fundacji Prosvita w 2020 roku ukazał się wreszcie pierwszy materiał – zeszyt ćwiczeń z ukrainoznawstwa „Подорож Україною” – dla klas I-III szkoły podstawowej, w nakładzie 3000 egzemplarzy. Autorzy: Marek Syrnyk, Natalia Bogdanet’s-Biloskalenko i Olena Linnyk. Zeszyt ćwiczeń został sfinansowany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w Warszawie, w nakładzie 3000 egzemplarzy. W 2021 roku natomiast ukazało się wydanie pod tą samą nazwą – „Подорож Україною” dla uczniów klas IV szkoły podstawowej – nakład 1000 egzemplarzy (Marek Syrnyk, Natalia Bogdanet’s-Biloskalenko, Yuliia Shumeiko). W 2022 ukaze się trzecia część – dla uczniów V klasy szkoły podstawowej, w nakładzie 2000 egzemplarzy (Marek Syrnyk, Natalia Bogdanet’s-Biloskalenko, Yuliia Shumeiko)¹⁸.

Niestety – pomimo wystosowanego zaproszenia – do chwili obecnej nie zgłosili się inni potencjalni autorzy, którzy mogliby zająć się opracowaniem kolejnych podręczników i kolejnych materiałów.

Pierwsze – po 2011 roku – podręczniki do nauki języka ukraińskiego: „Od słowa do wiedzy”. Podręcznik historii literatury ukraińskiej dla klasy I liceum i technikum, część 1. Podręcznik gramatyki języka ukraińskiego dla klasy I liceum i technikum, część 2, 2021, autorzy: Marta Kaczmarczyk, Albert Nowacki, Dagmara Nowacka, Tetyana Ouerghi.

¹⁸ W chwili pisania Raportu wydanie jest już gotowe i czeka na odprawę celną we Lwowie. Bombardowania miasta w dniu 10.10.2022 przez Rosję na szczęście nie uszkodziły nakładu, chociaż miały także miejsce niedaleko miejsca jego składowania.

Należy pamiętać, iż nauczanie języka mniejszości, języka regionalnego, własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa, odbywa aktualnie się na podstawie programów nauczania dopuszczonych do użytku w szkole przez dyrektora szkoły¹⁹. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty²⁰ nauczyciel może zdecydować o realizacji programu nauczania:

- 1) z zastosowaniem podręcznika, materiału edukacyjnego lub materiału ćwiczeniowego,
- 2) bez zastosowania podręcznika, materiału edukacyjnego lub materiału ćwiczeniowego.

Wyboru podręcznika lub materiału edukacyjnego zastępującego podręcznik i materiałów ćwiczeniowych do danych zajęć edukacyjnych dokonuje zespół nauczycieli prowadzących nauczanie danych zajęć edukacyjnych.

W przypadku wyboru podręcznika do realizacji programu nauczania, wybór ten jest dokonywany spośród podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego. Natomiast materiały edukacyjne i materiały ćwiczeniowe nie podlegają procedurze dopuszczenia do użytku szkolnego. O tym, co jest materiałem edukacyjnym decydują de facto nauczyciele, którzy mogą wybrać, zamiast podręcznika dopuszczonego do użytku szkolnego, inny materiał edukacyjny, pod warunkiem, że wybrany materiał:

- 1) zastąpi lub też uzupełni podręcznik,
- 2) będzie służył uczniom danej klasy przez co najmniej trzy lata szkolne.

Dyrektor szkoły, na podstawie propozycji zespołów nauczycieli, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady rodziców, ustala:

¹⁹ § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publicznej zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1627),

²⁰ art. 22aa ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2019 r. poz. 1481 z późn. zm.)

- 1) zestaw podręczników lub materiałów edukacyjnych obowiązujący we wszystkich oddziałach danej klasy, przez co najmniej trzy lata szkolne,
- 2) materiały ćwiczeniowe obowiązujące w poszczególnych oddziałach w danym roku szkolnym.

W przypadku uczniów objętych kształceniem w zakresie niezbędnym do podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej, zespół nauczycieli uczących języka mniejszości może przedstawić dyrektorowi szkoły propozycję więcej niż jednego podręcznika lub materiału edukacyjnego.

Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, podręcznik musi zawierać usystematyzowaną prezentację treści nauczania ustalonych w podstawie programowej kształcenia ogólnego²¹.

W związku z sukcesywnym, począwszy od roku szkolnego 2017/2018, wdrażaniem do szkół reformy programowej, w klasach I-VIII szkoły podstawowej, w klasach I-III branżowej szkoły I stopnia²² oraz w klasie I 4-letniego liceum i 5-letniego technikum (od roku szkolnego 2019/2020) obowiązuje nowa podstawa programowa²³. Jednocześnie podkreślić należy, że zgodnie z ustawą Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe²⁴, podręczniki uwzględniające dotychczasową podstawę programową, dopuszczone do użytku szkolnego do kształcenia

²¹ art. 22ao ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty,

²² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. z 2017 r. poz. 356, z późn. zm.); Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum oraz branżowej szkoły II stopnia (Dz. U. z 2018 r. poz. 467),

²³ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 30 stycznia 2018 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia ogólnego dla liceum ogólnokształcącego, technikum i szkoły branżowej II stopnia.

²⁴ art. 337 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. Przepisy wprowadzające ustawę - Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60 z późn. zm.).

uczniów w zakresie niezbędnym do podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej, zachowują swoje dopuszczenie do użytku szkolnego i mogą być nadal stosowane w szkołach objętych reformą programową.

Dla przedmiotów *historia i kultura własna* oraz *geografia państwa*, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa nie jest określona podstawa programowa, jednak autorzy podręczników do tych przedmiotów są obowiązani uwzględnić zalecenia dwustronnych komisji podręcznikowych oraz innych komisji i zespołów do spraw podręczników, działających na podstawie międzynarodowych umów dotyczących współpracy w zakresie edukacji lub porozumień komitetów narodowych UNESCO²⁵. Podręczniki te również podlegają procedurze dopuszczenia do użytku szkolnego. Zgodnie z ustawą o systemie oświaty, podręczniki mogą mieć postać papierową lub elektroniczną²⁶. Podręczniki, w tym podręczniki przeznaczone dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, są dopuszczane do użytku szkolnego na wniosek podmiotu (wydawcy) posiadającego autorskie prawa majątkowe do podręcznika. Minister Edukacji Narodowej dopuszcza podręcznik do użytku szkolnego po uzyskaniu pozytywnych opinii rzeczoznawców do spraw podręczników²⁷. Podręczniki dopuszczone do użytku szkolnego są wpisywane do wykazów publikowanych na stronie internetowej Ministerstwa Edukacji Narodowej.

*Школа – не комора знань,
а світоч розуму. Усі діти не мо-
жуть мати однакові здібності.
І найважливіше завдання школи –
виховання здібностей.*

Василь Сухомлинський

Tab. 5 Wykaz podręczników do nauki języka ukraińskiego wydanych w latach 2005-2008

Lp	Tytuł	Autor	Rok wydania
1	Gry i zabawy na lekcjach języka ukraińskiego dla kl. I-III «Країною знань» SP cz.I	M.Steć	2005
2	Gry i zabawy na lekcjach języka ukraińskiego dla kl. I-III SP «Країною знань» cz.II	M.Steć	2006
3	Podręcznik do literatury i języka ukraińskiego dla klasy IV «Слово»	Ł.Drozd, A.Mazur	2006
4	Zeszyt ćwiczeń z języka ukraińskiego dla klasy IV «Слово»	Ł.Drozd, A.Mazur	2006
5	Zeszyt ćwiczeń z języka ukraińskiego dla klasy V «Українське гроно »	M.Tucka	2005
6	Podręcznik języka ukraińskiego dla klasy VI «Берегиня»	A.Drozd- -Waszczyszyn, Ł.Drozd	2005
7	Słownik terminów biologicznych ukraińsko-polski i polsko-ukraiński	W.Kozubel	2006
8	Słownik terminów chemicznych ukraińsko-polski i polsko-ukraiński	W.Kozubel	2007
9	Słownik terminów informatycznych ukraińsko-polski i polsko-ukraiński	W.Hałań	2008

10	Wybór tekstów z literatury ukraińskiej dla klasy I LO «Хрестоматія»	B.Huk	2005
11	Podręcznik do kształcenia literackiego i kulturowego z języka ukraińskiego kl. II LO «До джерел»	W.Sobol	2006
12	Wybór tekstów z literatury ukraińskiej dla kl. II LO «Хрестоматія»	B.Huk	2007
13	Podręcznik do kształcenia literackiego i kulturowego z języka ukraińskiego kl. III LO «До джерел»	W.Sobol	2007
14	«Букварик-дошколярик» кл. «0» ч. I i II	M.Mryczko	2008
15	Gramatyka współczesnego języka ukraińskiego. Morfologia, składnia.	Bożena Zinkiewicz-Tomanek	2007

Podstawy prawne organizacji nauki języka mniejszości narodowej w Polsce – stan na 2022 rok (powtórzenie)

Rzeczpospolita Polska, na mocy art. 35 *Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, zapewnia obywatelom polskim należącym do mniejszości narodowych i etnicznych wolność zachowania i rozwoju własnego języka, zachowania obyczajów i tradycji oraz rozwoju własnej kultury.

Przywołane gwarancje konstytucyjne dotyczą mniejszości określonych przepisami art. 2 *ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym* (Dz. U. Nr 17, poz. 141, z późn. zm.). Są to:

- mniejszości narodowe: białoruska, czeska, litewska, niemiecka, ormiańska, rosyjska, słowacka, ukraińska i żydowska,
- mniejszości etniczne: karaimska, łemkowska, romska i tatarska,
- oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym (Kaszubi).

Podstawową formą ochrony języka, zapewniającą jego zachowanie i rozwój, jest możliwość jego nauczania jako języka ojczystego, czyli z uwzględnieniem tych elementów, które są istotne dla budowania i podtrzymywania własnej tożsamości językowej i kulturowej.

Polski system oświaty zapewnia tę możliwość, powierzając prawo i sposób korzystania z niej rodzicom jako głównym wychowawcom. To do nich należy decyzja, czy chcą, aby szkoła zapewniła ich dziecku możliwość nauki języka lub w języku, będącym dla niego językiem ojczystym oraz dodatkowe zajęcia podtrzymujące jego tożsamość narodową lub etniczną.

Przepis art. 13 *ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty* (Dz. U. z 2004 r., Nr 256, poz. 2572, z późn. zm.) zobowiązuje przedszkole i szkołę - na pisemny wniosek rodziców złożony na zasadzie dobrowolności – do umożliwienia uczniom podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej, przez zorganizowanie nauki języka oraz ich własnej historii i kultury. Szczegółowe kwestie dotyczące sposobu organizowania wspomnianych zajęć, ich statusu i wymiaru godzin określają przepisy *rozporządzenia* Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. 2017. poz. 1627 ze zmianami).

Doskonalenie zawodowe nauczycieli

System doskonalenia nauczycieli uczących języka ukraińskiego w Polsce (lub uczących w tym języku) nie spełnia ani potrzeb tej grupy zawodowej, ani jej aspiracji. Jest to system niespójny, nieprzystosowany do rzeczywistości i przede wszystkim nieefektywny.

Przez długi czas w całym omawianym okresie szcątkowe etaty dla nauczycieli metodyków bądź też konsultantów, którzy mieli zajmować się i zapewniać realizację doskonalenia dla nauczycieli języka ukraińskiego (bądź uczących w języku ukraińskim) istniały jedynie w Koszalinie (Centrum Edukacji Nauczycieli) oraz w Olsztynie (aktualnie Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli). Przez bardzo krótki okres w latach dziewięćdziesiątych XX wieku zatrudniony

był doradca metodyczny języka ukraińskiego w Przemyślu. Sytuacja zmieniła się nieco po 2012 roku, kiedy w wyniku działań Związku Ukraińców w Polsce oraz ustaleń w ówczesnym Ministerstwie Edukacji Narodowej, zwrócono się do kuratorów o rozpatrzenie możliwości organizacji wsparcia metodycznego dla tej grupy beneficjentów. Powołano wówczas (również na część etatów) nauczycieli konsultantów języka ukraińskiego w Gdańsku (Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku) oraz Podkarpackim Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie – Oddział w Przemyślu).

W 2014 roku ukazała się nowela rozporządzenia MEN w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, a mianowicie: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lipca 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. 2014 poz. 1142).

Nowe przepisy zobowiązywały wojewódzkie publiczne placówki doskonalenia nauczycieli także do prowadzenia i organizacji wsparcia na rzecz nauczania języków mniejszości narodowych w Polsce - § 15.7. Przy czym działania te stawały się obowiązkowymi zadaniami publicznych placówek doskonalenia prowadzonymi przez samorząd województwa.²⁸

W efekcie nie zmieniło się nic.

Tab. 6. Oferty dla nauczycieli języka ukraińskiego i uczących w języku ukraińskim 2015/2016

Instytucja	Oferta		
	Konferencje, warsztaty, kursy	Sieci współpracy	Rady pedagogiczne
Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku	0	0	0
Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie	0	0	0
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku	2	1	
Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie	0	0	0
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze	0	0	0
Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu	0	0	0
Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie	0	0	0
Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	7	0	0
Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lublinie	0	0	0
Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku	0	0	0
Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie	3	0	0

Aktualnie bardzo wyraźnie polepszyła się praca konsultanta w Warmińsko-Mazurskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli. Niejasna jest sytuacja w Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku. Według oceny autora nie ma tam aktualnie konsultanta języka ukraińskiego. W Pomorskim Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli pracuje nauczyciel konsultant ds. nauczania kreatywnego oraz wspomagania nauczycieli j. obcych.²⁹ Trudno jednak przyjąć informację, że zajmuje się on językiem ojczystym mniejszości. „Język obcy” ewidentnie nim bowiem nie jest.

W ogłoszonym 6 czerwca 2019 roku nowym Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli z dnia 28 maja 2019 r. (Dz.U. 2019, poz. 1045), szczegółowe przepisy wskazujące na grupę nauczycieli ukrainistów już się nie pojawiły.

*Не досить, щоб сяяло світло
денного сонця, коли світло
голови твоєї затьмарене.*

Григорій Сковорода

*Найдосвідченіший педагог ніколи не
повинен спинятися на досягнутому,
бо якщо немає руху вперед, то неминуче
починається відставання.*

Василь Сухомлинський

Jakość kształcenia

Język ukraiński – jako język mniejszości narodowej w Polsce – nauczany jest w trzech głównych formach: szkołach z dodatkową nauką języka (międzyklasowe i międzyszkolne zespoły nauczania), szkołach dwujęzycznych oraz szkołach z ukraińskim językiem nauczania.

²⁹ Informacja przekazana e-mailem w dniu 15 września 2022 przez Pomorski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku.

Międzyszkolne i międzyklasowe zespoły nauczania

Najbardziej rozpowszechnioną formą jest oczywiście nauczanie w szkołach z dodatkową nauką języka ukraińskiego. Pomimo przyjętego oficjalnego określenia w dokumentach (międzyszkolnych i międzyklasowych) zespołów nauki, w środowisku ukraińskim nadal w powszechnym użyciu jest pojęcie „punkt nauczania języka ukraińskiego”. Naukę w tej formie – według obliczeń autora niniejszego opracowania – pobiera ok. 90 (już!) % wszystkich uczniów, którzy uczą się języka ukraińskiego (jako języka ojczystego mniejszości narodowej). W związku z tym, iż w różnych okresach lat 1989-2022 funkcjonowało w Polsce od 100 do 170 takich zespołów w różnych częściach kraju, niezwykle trudno jest ocenić jakość kształcenia w tej formie. Tym bardziej, że ocenie podlega przecież cała działalność szkoły, a nie tylko jeden przedmiot.

Zdajemy sobie sprawę z jednej strony z ogromnego wysiłku jaki niejednokrotnie wkładają nauczyciele tych punktów, by osiągnąć jakiegokolwiek pozytywne rezultaty swojej pracy.

Z drugiej strony – także z mnogością niezależnych od nauczyciela czynników mogących powodować obniżenie efektów kształcenia oraz zdecydowanie negatywnie wpływających na jego efekty. Są nimi między innymi: niższy aniżeli w szkołach tygodniowy wymiar godzin (3 godziny), organizacja zajęć w godzinach popołudniowych, brak (często) jednego pomieszczenia przeznaczonego na realizację zajęć języka ukraińskiego w szkołach, utrudniony dostęp do internetu w szkole (pracowni informatycznej), trudności komunikacyjne w przemieszczaniu się uczniów (szczególnie w dużych miastach), brak pomocy dydaktycznych, podręczników, materiałów pomocniczych do nauki języka (zamawianie tychże na własny koszt, albo samodzielne przywożenie również na własny koszt z Ukrainy – to norma!), praca w grupach łączonych, różny stopień znajomości języka ojczystego przez uczniów (aktualnie raczej – brak znajomości języka ojczystego z domu), duża absencja uczniów na zajęciach, brak wsparcia (bardzo często) przez środowisko (w tym organizacje mniejszości, które powinny taką pomoc okazywać), brak wsparcia

i rozumienia procesu (także i aktów prawnych) nauczania przez dyrektorów, organy prowadzące (a zdarza się i kuratorów), brak możliwości podnoszenia kwalifikacji zawodowych przez nauczyciela.

Pomimo tego jednak, wiele międzyszkolnych zespołów nauki języka ukraińskiego funkcjonuje fantastycznie. W dekadzie 2010-2020 przecież kilkoro abiturientów liceów ogólnokształcących w Polsce uczących się języka ukraińskiego w punktach nauczania właśnie, przystąpiło do egzaminów maturalnych z tego języka i egzamin ten zdało. Aby to nastąpiło wymagane było spełnienie jednak kilku rzeczy jednocześnie: systematyczność, konsekwencja i chęć nauki języka ojczystego (motywacja), wsparcie i praca domu oraz wsparcie środowiska.

Dochodzimy więc do konkluzji – jeżeli jest i funkcjonuje współpraca i wzajemne wsparcie szkoły, domu, cerkwi, odpowiedzialnych mniejszościowych stowarzyszeń – nauczyciel (uczeń) ma szansę osiągnąć maksymalne pozytywne efekty nauczania, i to mierzone nie tylko poziomem opanowania podstawy programowej – także w punkcie nauczania języka ukraińskiego.

Jeżeli natomiast tych efektów brak, należy zwrócić się także i być może – przede wszystkim do lokalnego środowiska – jak wypełnia swoje zobowiązania w stosunku do realizacji obowiązku nauki języka ojczystego. Zdaniem autora – zbyt często ta pomoc jest jedynie deklaratywna. Tzn. pozostaje na poziomie słów. O ile wręcz nie skutkuje odwrotnością tego, co zwyczajowo rozumie się pod pojęciem pomocy. Szukając zatem odpowiedzi i oceniając poziom nauczania w międzyszkolnych i międzyklasowych zespołach zwracamy uwagę nie tylko na nauczyciela i jego pracę oraz jego zaangażowanie, ale także na to w jaki sposób funkcjonuje dana lokalna społeczność mniejszościowa, parafia, organizacja.

Efekt i jakość nauczania będzie i jest odzwierciedleniem jakości, trwałości, zaangażowania, pracy, systematyczności, konsekwencji, uporów i priorytetów lokalnej społeczności. Jeżeli jest to ocena negatywna, to w dużym stopniu jest to przede wszystkim ocena działalności i stanu oraz kondycji samego środowiska ukraińskiego w Polsce.

A sam autor – posiłkując się między innymi wynikami ankiety przeprowadzonej w miesiącach wrześniu i październiku 2022 roku, własnej pracy w punkcie oraz obserwacji i analizy ukraińskiego segmentu szkolnego na przestrzeni ostatnich 30 lat – ocenia funkcjonowanie międzyszkolnych zespołów nauki języka ukraińskiego jednoznacznie negatywnie - **w zakresie przede wszystkim uzyskiwanych efektów w stosunku do wkładanych wysiłków i innych kosztów tego nauczania.**

Respondenci prezentowanej w załączniku ankiety ujęli to w ten sposób: 48,9% ocenia poziom nauczania w zespołach jako dostateczny i niedostateczny, 40% jako dobry, a 11,1 % jako bardzo dobry.

Poziom nauczania w szkołach dwujęzycznych prowadzących nauczanie w języku ukraińskim i polskim oraz w szkołach z ukraińskim językiem nauczania

Autor bierze pod uwagę istniejące do 2020/2021 roku szkolnego zespoły szkolne w: Białym Borze (szkoła podstawowa – uwzględniając zmianę organu, gimnazjum – uwzględniając reformę szkolną, liceum ogólnokształcące), Legnicy (szkoła podstawowa, gimnazjum - uwzględniając reformę szkolną i liceum ogólnokształcące), Przemyślu (szkoła podstawowa, gimnazjum – uwzględniając reformę szkolną i liceum ogólnokształcące), Bartoszycach (szkoła podstawowa, gimnazjum - uwzględniając reformę szkolną) oraz Górowo Ławeckie – szkoła podstawowa, gimnazjum - uwzględniając reformę szkolną oraz liceum ogólnokształcące. W oparciu o dostępne „twarde” dane możemy jednoznacznie w tym przypadku odpowiedzieć – jakość kształcenia w tych zakładach jest zdecydowanie dobra, albo bardzo dobra. Te dane to nie tylko wyniki ankiet, ale przede wszystkim powszechnie dostępne wszystkim oceny wynikające z rozmaitych pomiarów jakości kształcenia, w tym kontroli oraz przeprowadzonych w latach 2010-2017 we wszystkich wspomnianych wyżej szkołach przynajmniej dwukrotnie problemowych i całościowych ewaluacji zewnętrznych, wyniku egzaminów maturalnych, sprawdzianów na zakończenie klasy szóstej, egzaminów gimnazjalnych, egzaminów ósmoklasisty, czy też rozmaitych rankingów – włączając w to coroczny ranking miesięcznika Perspekty-

wy. W przypadku szkół dwujęzycznych (polsko-ukraińskich) oraz szkół z ukraińskim językiem nauczania warto dodać jeszcze wskaźniki pomiaru nazywanego Edukacyjna Wartość Dodana (EWD) czyli po prostu poziomu rzeczywistego wsparcia jakiego udzieliła szkoła uczniowi – badanego w momencie przyścia do szkoły (zasób wiedzy i kompetencji, którym dysponuje uczeń), a następnie z chwilą jej ukończenia przez ucznia.

Edukacyjna Wartość Dodana to metoda analizy, która pozwala oszacować efektywność nauczania w danej placówce. Dzięki wskaźnikowi EWD możemy stwierdzić, jaki wkład miała dana szkoła w całościowy rozwój uczniów. Metoda EWD to zestaw technik statystycznych pozwalających oszacować wkład szkoły w końcowe wyniki egzaminacyjne.

Wyniki wskaźników EWD przedstawiane są graficznie w układzie współrzędnych, w którym na osi poziomej znajdują się wyniki egzaminacyjne, natomiast na osi pionowej EWD. Dane placówek prezentowane są w postaci elips reprezentujących łączną informację o średnim wyniku egzaminacyjnym oraz EWD w zakresie sprawdzanym przez egzamin zewnętrzny z uwzględnieniem niepewności szacowania obu wartości (poziom ufności dla rozkładu dwuwymiarowego: 95%).

Wszystkie „ukraińskie” szkoły są w tym pomiarze szkołami wspierającymi rozwój ucznia, co oznacza, że wkład pracy i wysiłek włożony w przygotowanie ucznia do matury w stosunku do wiedzy i kompetencji tegoż ucznia z którymi przychodzi on do szkoły po ukończeniu (w danym wypadku jeszcze gimnazjum) jest bardzo duży.

Dla przeciętnego obserwatora szkolnych procesów dużą rolę w ocenie pracy szkoły spełniają coroczne rankingi publikowane przez miesięcznik *Perspektywy*. Bierze się w nich pod uwagę zarówno wyniki i zdawalność matur, wyniki olimpiad, jak również kontynuację nauki na uczelniach wyższych przez absolwentów szkół. Należy zwrócić uwagę, że szkoły w Przemyślu, Legnicy, Białym Borze, Górowie Iławeckim – są uwidocznione w tych rankingach, z czego pierwsze trzy zazwyczaj w pierwszej trzasetce w kraju. A wszystkie cztery znajdują się na czołowych miejscach jeżeli chodzi o swoje województwo.

Dziwić zatem może, przekonanie sporej części środowiska ukraińskiego o tym, że szkoły te prezentują niski poziom nauczania, ewentualnie, że po ich ukończeniu można co najwyżej marzyć jedynie o wstąpieniu i ukończeniu filologii ukraińskiej. Wydaje się, że to właśnie przekonanie między innymi powoduje, iż z roku na rok coraz mniej absolwentów klas ósmych ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce wybiera nauczanie w tychże placówkach. Oczywiście, to niejedyny powód, ale do oceny tego zjawiska przystąpimy nieco później.

Odnosnie natomiast tego, gdzie uczą się absolwenci „ukraińskich” szkół. Chcąc zbadać ich losy po ukończeniu szkoły średniej, autor przeprowadził w latach 2014–2015 odpowiednią ankietę. W wyniku tego badania uzyskano następujące informacje:

- Jedynie 3,12% spośród biorących udział w badaniu absolwentów szkół w Górowie Ił. Białym Borze, Legnicy i Przemyśle nie kontynuowało nauki w uczelniach wyższych;
- Większość absolwentów liceum w Białym Borze kontynuuje naukę w Gdańsku (Uniwersytet) - 30,00% , Szczecinie - 20,00%, Wrocławiu - 7,5%. Wśród uczelni pojawiają się także uniwersytety w Poznaniu, Toruniu, Warszawie, Krakowie Słupsku, Olsztynie, Koszalinie, Lublinie oraz w Kijowie;
- Absolwenci liceum w Górowie wybierają raczej Olsztyn – 36,96%, Gdańsk – 19,57% Lublin – 13,04%, Warszawę – 10,87%. Studiują także w Krakowie, Koszalinie oraz we Lwowie;
- Absolwenci IV LO w Legnicy wybierają głównie Wrocław – 25,00% , studiują też w Warszawie, Krakowie, Legnicy, Lublinie i Kijowie;
- Absolwenci Liceum im. M. Szaszkiewicza w Przemyśle kontynuują dalszą naukę w Krakowie – 22,22%, Wrocławiu – 16,67%, a także w Warszawie, Lublinie, Olsztynie, Rzeszowie i Sanoku.

Ważniejsze od „gdzie” wydaje się być pytanie – co studiują absolwenci „ukraińskich” szkół średnich w Polsce. Według tych samych badań wybierają oni:

- Kierunki związane z ekonomiką (finanse, księgowość, bankowość) – 14,06 %;
- Filologię ukraińską – 11,21%. Należy jednak pamiętać, iż przeważnie wybierają kierunki łączone, np. filologię ukraińską i polską, ukraińską i angielską itp.;
- Kierunki politechniczne – 8,62 % badanych;
- Zarządzanie i marketing – 7,76%;
- Filologię (angielską, polską, niemiecką itp.) – 7,03%;
- Informatykę – 6,25%;
- Pedagogikę i psychologię – 5,17%;
- Teologię – 5,17%;
- Prawo - 4,31%;
- Medycyna, farmaceutyka – 3,45%;
- Kierunki związane z rolnictwem – 3,45%;
- Inne: fizjoterapia, dziennikarstwo, europeistyka, matematyka, fizyka, wokalistyka, geografia, stosunki międzynarodowe, historia, PR.

Jednocześnie absolwenci tychże szkół uznając, że bardzo dobrze przygotowały ich do podjęcia nauki na uczelniach wyższych – ocena 4,45 punktów na 5 możliwych (i to jest obiektywna ocena poziomu i pracy placówek!) zasugerowali, by zechciały one zwrócić większą uwagę w swojej ofercie na naukę przedmiotów matematyczno-przyrodniczych oraz informatykę. Warto chyba wziąć te rekomendacje na poważnie. Rozumiejąc wszak, że nie ma możliwości profilowania klas, przy tak małej liczbie uczniów.

Działalność organizacji pozarządowych

Tytułem wstępu – żadna ukraińska organizacja pozarządowa w Polsce (poza Fundacją DEKA od 2016 roku) nie jest organem prowadzącym żadnej ze szkół, które w powszechnej opinii środowiska ukraińskiego bywają uważane za szkoły „ukraińskie”. Szkoły te są elementem polskiego systemu oświatowego, a całością procesów które w nich zachodzą zarządzają dyrektorzy tychże placówek, zgodnie z obowiązującym w Polsce prawem. Oznacza to ni mniej ni więcej, iż organizacje pozarządowe spełniają istotne, ale tylko funkcje pomocnicze dla tych szkół.

Rezultaty przeprowadzonej we wrześniu i październiku 2022 roku ankiety wskazują, iż 46,7% respondentów ocenia działalność ukraińskich organizacji pozarządowych w Polsce na niwie oświaty dobrze. 28,9% ocenia ją na „dostatecznie”, 17,8% z kolei uważa, że jest ona niedostateczna, a 6,6% badanych, iż organizacje pracują na tym polu bardzo dobrze.

Autor, który w latach 2007-2015 sam pełnił istotne funkcje w centralnych strukturach Związku Ukraińców w Polsce i ma informację, jak ta praca wyglądała od wewnątrz, jest zdania, że zarówno największa organizacja ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce, jakim jest niewątpliwie Związek Ukraińców w Polsce, jak również członek zbiorowy tej organizacji, czyli Ukraińskie Towarzystwo Nauczycielskie w Polsce, nie poświęcają kwestii oświatowej należytej uwagi.

Ukraińskie Towarzystwo Nauczycielskie w Polsce pozostaje od wielu lat w głębokim kryzysie. Właściwie od dłuższego okresu nie widać żadnej działalności. Są pojedyncze projekty, realizowane głównie w siedzibie Zarządu Głównego (Biały Bór) i dedykowane lokalnej społeczności. Są też działania pojedynczych osób, także nauczycieli, metodyków i konsultantów, ale nie ma żadnego działania celowego i systematycznego. Budowania jakiegokolwiek tożsamości samego towarzystwa oraz tożsamości i identyfikacji z nim jego członków. Wydaje się to dziwne, biorąc pod uwagę, że wciąż ukraińskie środowisko nauczycielskie w Polsce, jest najliczniejsze (jako grupa zawodowa), dobrze wykształcone i przygotowane do swojej pracy i rozumiejące jej sens oraz celowość. Błędem jest (zdaniem autora) brak prób budowania własnej tożsamości tego stowarzyszenia. Jego członkowie, także pozostali nauczyciele są niejednokrotnie

inspiratorami i organizatorami szeregu działań na swoim terenie, jednak nie prowadzą ich (lub rzadko to robią) pod szyldem UTN.

Z kolei na działalność Związku Ukraińców w Polsce w ocenie autora tego opracowania, wpływa bardzo niekorzystnie z jednej strony brak kadr mogących merytorycznie podjąć się działań związanych z oświatą, brak (pomimo prezentowanej i głoszonej deklaratywności) istotnego zainteresowania się tym, co w obszarze szkolnictwa aktualnie się odbywa. Istotnego, to znaczy takiego, który miałby realne przełożenie na pragmatykę i realne, celowe działanie. Z ważnych projektów ZUwP, które można by zaliczyć do takich działań, autor widzi jedynie Płast, czyli projekty związane z odrodzeniem ukraińskiego harcerstwa. Inne to oczywiście dziecięce festiwale artystyczne, konkursy recytatorskie i od czasu do czasu jakieś obozy dla dzieci. To wszystko. W odróżnieniu od projektów z obszaru kultury, ZUwP nie składa nawet podobnych w obszarze oświaty (czy raczej działalności pozaoświatowej). Pomimo tego, że od wielu lat na wszelkich gremiach, włączając w to także posiedzenia Rady Głównej wskazywana jest dysproporcja pomiędzy realizowanymi działaniami, na niekorzyść tych, które są przedmiotem naszego zainteresowania. Polityka Związku na dany okres czasu ustalana jest przez Radę Główną ZUwP, bieżąca działalność pozostaje w kompetencji Zarządu Głównego ZUwP. Zdaniem autora, pomimo zapisanej w statucie apolityczności tego stowarzyszenia, Związek Ukraińców w Polsce w latach (szczególnie) 2007-2020 bardzo wyraźnie odstąpił od tej zasady, wspierając w dodatku jedynie jedną opcję polityczną w kraju. I to pomimo tego, że ma w swoich szeregach ludzi o bardzo niejednokrotnie odmiennych poglądach. Koszt tego, to oderwanie centrali od rzeczywistości, lokalnych problemów, a w końcu traktowanie tychże problemów bardzo wybiórczo i instrumentalnie, w zależności od celu, który chce się akurat osiągnąć. Przykładem służyć może aktywność, w zakresie kwestii szkolnych i oświatowych podczas posiedzeń Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych oraz Etnicznych w Polsce. Która podejmowana jest raczej w momencie zadziania się jakiegoś niekorzystnego zjawiska, a nie celowego, perspektywicznego działania. Dotyczy to chociażby kwestii przyjęcia pozytywnej opinii (pomimo zastrzeżeń specjalistów) na wniosek innej mniejszości w sprawie

możliwości wycofywania deklaracji szkolnych (efekt już mamy), czy wcześniej włożony wysiłek w uzasadnienie braku potrzeby zdawania np. matury z języka ukraińskiego przez uczniów międzyszkolnych zespołów nauczania. Tymczasem postulaty mniejszości ukraińskiej – głównie stworzenia Centrum Rozwoju Edukacji Mniejszości – są przez inne mniejszości delikatnie rzecz ujmując - bagatelizowane. Jednym z zasadniczych problemów Związku Ukraińców w Polsce, być może nie do końca uświadamianych przez jego członków, jest to, że wraz z przyjęciem struktury b. Ukraińskiego Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego, majątku tego stowarzyszenia, ZUwP chcąc tego czy nie przejął także zasady, metody i niestety tradycje działania. Na wielu podstawowych poziomach stowarzyszenia – kołach – oprócz nazwy, po 1990 roku nie zmieniło się właściwie nic. Bez zmiany mentalności „oczekiwania” przez dużą część działaczy w terenie, ZUwP nie będzie w stanie sprostać wyzwaniom, które na niego czekają w przyszłych latach, także w sferze oświaty. Oczekiwania od „dużego” są przecież znacznie większe. Nie oznacza to co wyżej napisano, iż poszczególne oddziały terenowe ZUwP zupełnie się od spraw szkolnych odcinają. Bardzo aktywny w tej dziedzinie jest np. Pomorski Oddział ZUwP w Gdańsku, próbujący pogodzić różne stanowiska i oczekiwania (szkoły, nauczycieli, rodziców), czy też Koło ZUwP w Poznaniu, które w ogóle przejęło na siebie i wykonuje działania przewidziane do realizacji przez dyrektora szkoły. Zupełnie inną rzeczą jest bowiem inicjatywa i pomoc organizacyjna w stworzeniu zespołu nauczania (bez impulsu z boku organizacji pozarządowej, często by do stworzenia punktu po prostu nie doszło), a kompletnie czym innym wyręczanie i przyjmowanie na siebie całości zadań organizacyjnych. Przykładem innym – kompletnego braku realnej pracy jest natomiast legnicki Oddział ZUwP, odzwierciedleniem czego jest jego „zaangażowanie” w sprawę ratowania IV Liceum Ogólnokształcącego w tym mieście, po przyjęciu niekorzystnych dla tej szkoły decyzji przez organ prowadzący w 2020/2021 roku, i de facto degradacją szkoły do poziomu punktu nauczania. W efekcie, w roku szkolnym 2022/2023 zdołano zorganizować w tym zespole szkół po 2 godziny zajęć tygodniowo dla wszystkich uczniów klas licealnych (dla 9 uczniów ukraińskiej mniejszości narodowej we wszystkich czterech klasach liceum),

3 godziny zajęć tygodniowo dla uczniów klas IV-VII oraz 1 godzinę na realizację przedmiotu Historia Ukrainy (dla 5 uczniów tych klas wywodzących się z ukraińskiej mniejszości narodowej). Łącznie więc, raptem dwie grupy nauczania, czy też dwa międzyklasowe zespoły nauki języka ukraińskiego. Pomijamy tu kwestię dlaczego w liceum tylko dwie godziny, a nie przewidziane prawem, obowiązkowe trzy – jeżeli chodzi o zespół licealny. Nie przeszkadza to jednak działaczom legnickiego Oddziału ZUWP ukazywać w mediach społecznościowych innych działań szkoły, kompletnie przemilczając fakt, że coś się jednak złego na ich terenie wydarzyło. Podobnie lubuski Oddział ZUWP – brak realnej pracy w ratowanie chociażby punktu w Zielonej Górze.

Związek Ukraińców Podlasia – biorąc pod uwagę efekty działań, jest to jedyna bodajże organizacja, która w sposób bardzo konsekwentny i systematyczny buduje zręby ukraińskiego szkolnictwa mniejszościowego na swoim terenie. Wystarczy spojrzeć na tablicę przedstawiającą rozwój tego szkolnictwa na Podlasiu. Problemem może być z jednej strony zamknięcie się na „siebie” – szczątkowa reprezentacja tegoż Związku na Kongresie 2022 może być tego przykładem (informacje o terminie przekazywaliśmy przecież już jesienią 2021 roku)! Kolejny problem to brak zauważalnych kroków naprzód – w rozbudowie struktury szkolnej.

Ukraińskie klasy w szkole w Bielsku Podlaskim powinny stać się przecież załącznikiem przyszłej samodzielnej placówki. Inaczej skończy się to ich degradacją. Związek Ukraińców Podlasia ma olbrzymie zasługi w podejmowanej pracy z najmłodszymi (przedszkole), ale gdy zwrócimy uwagę na kolejne etapy, to okazuje się, że np. na trzecim etapie edukacyjnym, nauczanie języka ukraińskiego na Podlasiu już zupełnie nie funkcjonuje.

Towarzystwo Ukraińskie – kojarzone głównie z postacią Grzegorza Kuprianowicza, którego działalność jest szeroko znana w kraju i poza jego granicami. Oświata pozostaje w gestii zainteresowania tego Towarzystwa, także ta prowadzona bezpośrednio. Najbardziej jednak widoczna jest ona w sferze pracy w Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości, a w pozaoświatowym obszarze – działalności na rzecz ukazania i zachowania, materialnej i niematerialnej spuścizny Ukraińców tego regionu. Także poprzez powołanie wspólnie ze Związkiem Ukraińców Podlasia – Podlaskiego Instytutu Naukowego.

Zgadając się co wielu aspektów pracy zarówno ZUwP, jak i (szczególnie) Towarzystwa Ukraińskiego, zdaniem autora, musimy (jako mniejszość ukraińska) bardziej koncentrować się na swoich problemach i próbować te problemy w sposób rzeczywisty pokonywać.

A zgadzamy się z tym chociażby, iż Państwo nie może traktować swoich mniejszości jako zakładników lepszych bądź gorszych stosunków dwustronnych pomiędzy poszczególnymi krajami. Zgadzamy się z tym, iż nie można mniejszości traktować w sposób odmienny – vide zmniejszenie od 2022/2023 roku szkolnego godzin nauczania w szkołach z niemieckim językiem nauczania w Polsce. Nietrudno jest przecież wyobrazić sobie, iż również nas może coś podobnego spotkać.

Proponujemy przesunięcie akcentów w naszej wspólnej pracy. Tylko wówczas, gdy zajmiemy się realnie językiem, oświatą (szkolną i pozaszkolną) – mamy szansę na zachowanie siebie jako grupy. Jako ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce. Pozorowane i iluzoryczne działania tylko przyspieszą procesy odchodzenia od własnych korzeni.

Finansowanie zadań oświatowych skierowanych na rzecz mniejszości narodowych w Polsce

Przepisy art. 13 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty umożliwiają organizowanie w szkołach publicznych - na wniosek rodziców - zajęć służących podtrzymywaniu tożsamości językowej i kulturowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym, przez organizowanie nauki języka mniejszości, nauki własnej historii i kultury oraz geografii państwa, z którego obszarem kulturowym utożsamia się mniejszość narodowa.

Natomiast zasady organizacji zajęć języka mniejszości określają przepisy rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. poz. 1627 – ze zmianami).

Wybór sposobu organizowania nauki języka zależy zarówno od potrzeb zgłaszanych przez środowisko mniejszości wobec organów prowadzących, jak i od możliwości kadrowych, jakimi dysponuje przedszkole lub szkoła. Wymiar godzin zajęć z języka mniejszości zależy od sposobu jego nauczania: w przypadku, gdy język ten jest dodatkowym przedmiotem, zajęcia są prowadzone w wymiarze 3 godzin tygodniowo, w pozostałych przypadkach wymiar godzin jest większy (4-5 godzin).

Sposób podziału środków subwencji oświatowej pomiędzy szkoły i placówki przez siebie prowadzone został pozostawiony decyzji samorządów, które muszą zapewnić odpowiedni poziom funduszy otrzymanych z budżetu państwa na zadania związane z podtrzymywaniem poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka oraz własnej historii i kultury.

Prowadzenie szkół i placówek jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego wykonywanym w imieniu własnym i na własną odpowiedzialność w granicach obowiązującego prawa. W związku z tym samorządy same decydują jak kształtuje się realizacja polityki oświatowej, w tym polityki kadrowej na ich terenie.

Rząd (MEiN aktualnie) corocznie przyjmuje w oparciu o odpowiedni algorytm podział części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego. Dla przykładu w 2020 roku - w części szkolnej (SOB) - uwzględniono w odniesieniu do uczniów mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności postępującej się językiem regionalnym następujące wagi:

- $P_{24} = 0,20$ dla uczniów należących do danej mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub społeczności postępującej się językiem regionalnym oraz uczniów pochodzenia romskiego, waga obejmuje uczniów, których liczba, odrębnie ustalona dla każdej mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub społeczności postępującej się językiem regionalnym oraz uczniów pochodzenia romskiego, jest wyższa niż: w szkole podstawowej – 112, w dotychczasowym gimnazjum – 14, a w szkole ponadpodstawowej i szkole ponadgimnazjalnej – 42 (kwota subwencji ok. 1,2 tys. zł na ucznia);

- $P25 = 1,00$ dla uczniów należących do danej mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz uczniów pochodzenia romskiego, waga obejmuje uczniów, których liczba, odrębnie ustalona dla
- każdej mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz uczniów pochodzenia romskiego: w szkole podstawowej jest wyższa niż 80 i nie przekracza 112, w dotychczasowym gimnazjum jest wyższa niż 10 i nie przekracza 14, a w szkole ponadpodstawowej i szkole ponadgimnazjalnej jest wyższa niż 30 i nie przekracza 42. (kwota subwencji ok. 6 tys. zł na ucznia);
- $P26 = 1,30$ dla uczniów należących do danej mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz uczniów pochodzenia romskiego, waga obejmuje uczniów, których liczba, odrębnie ustalona dla każdej mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz uczniów pochodzenia romskiego, nie przekracza: w szkole podstawowej – 80, w dotychczasowym gimnazjum – 10, a w szkole ponadpodstawowej i szkole ponadgimnazjalnej – 30 (kwota subwencji ok. 7,8 tys. zł na ucznia);
- $P27 = 0,60$ dla uczniów oddziałów i szkół z nauczaniem w języku mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub w języku regionalnym oraz dla uczniów oddziałów i szkół, w których zajęcia edukacyjne są prowadzone w dwóch językach: polskim oraz języku mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub języku regionalnym, będącym drugim językiem nauczania (kwota subwencji ok. 3,6 tys. zł na ucznia).

Nas bardziej od ogólnych interesują rzeczywiste kwoty przekazane samorządom na zabezpieczenie potrzeb oświatowych uczniów należących do ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce.

Oto niektóre z nich – dla ilustracji problemu.

Rok 2014:

- Biały Bór – 421430,00
- Koszalin – 151188,00
- Wałcz – 76969,00
- Kołobrzeg – 126299,00

Людина народжується на світ не для того, щоб зникнути безвісною пилинкою. Людина народжується, щоб лишити по собі слід вічний. Людина лише тоді по-справжньому дорожить життям, коли в неї є щось несумірно дорожче за власне життя. Людина така, яке її уявлення про щастя.

Василь Сухомлинський

- Banie Mazurskie – 206395,00
- Świątki – 25832,00
- Dobrze Miasto – 88260,00
- Sanok (gmina) – 60582,00
- Sanok (miasto) – 197212,00

Rok 2018:

- Nowogród Bobrzański – 35859,00
- Sanok (miasto) – 157027,00
- Sanok (gmina) – 53658,00
- Górowo Ił. – 707148,00
- Kołobrzeg – 68684,00
- Biały Bór – 570070,00
- Wałcz – 77049,00

Jak widać z powyższego zestawienia (są to dane oficjalne), kwoty przekazywane przez Państwo na realizację zadań związanych z nauką

języka ukraińskiego (jako języka mniejszości) do małych raczej nie należą. Problem – sygnalizowany od wielu lat i to nie tylko przez mniejszości narodowe w Polsce, ale także inne grupy jak na przykład organizacje zrzeszające rodziców dzieci z niepełnosprawnościami) – leży w tym, co dzieje się z tymi funduszami po ich przekazaniu do samorządów. Chodzi więc o ogólnopolską zasadę rozdysponowywania subwencji, a właściwie o to, by całość kwot przeznaczana była przez jednostki samorządu terytorialnego zgodnie z ich pierwotnym przeznaczeniem. Zasada subwencji a nie dotacji powoduje bowiem, że koszty te mogą być dysponowane właściwie w sposób dowolny i jest to zgodne z aktualnie obowiązującym prawem. Fakt, braku środków w szkole na zakup chociażby materiałów pomocniczych do nauki języka ukraińskiego jakoś mało organy prowadzące interesuje.

Istotne w swoich konsekwencjach dla szkół prowadzących nauczanie języka ukraińskiego w Polsce miała przeprowadzona w 2019-2020 roku kontrola zgodności danych przekazywanych przez samorządy w Systemie Informacji Oświatowych ze stanem rzeczywistym. Chodziło przede wszystkim o weryfikację obywatelstwa polskiego u dzieci i uczniów.

Z ustaleń kontroli kuratorów oświaty w 2018 r. wynikało, że w przedszkolach i szkołach prowadzących nauczanie języka mniejszości, 77 z 3282 dzieci/uczniów objętych nauczaniem języka mniejszości w roku szkolnym 2017/2018 (2,4%) nie posiadało obywatelstwa polskiego (dane dotyczyły wszystkich mniejszości). Działania w celu weryfikacji liczby uczniów cudzoziemców w Systemie Informacji Oświatowej, branych pod uwagę przy wyliczeniu kwoty części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego, zostały podjęte w trakcie kontroli NIK. Weryfikacji danych w SIO, według stanu na dzień 30 września 2019 r., dokonano po ponad dwóch latach od uzyskania informacji o nieprawidłowościach stwierdzonych w 2018 r. przez kuratorów oświaty, polegających na wprowadzaniu do SIO przez dyrektorów niektórych szkół danych niezgodnych ze stanem faktycznym. Weryfikacja ta wykazała, że na skutek zawyżenia liczby uczniów ujętych na podstawie SIO w wagach przeznaczonych dla uczniów mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym o 586, w 2020 r.

101 j.s.t. uzyskało część oświatową subwencji ogólnej w kwocie wyższej od należnej – łącznie o 3 469 439 zł. Dyrektor DWST (Departamentu Współpracy z Samorządem Terytorialnym w MEN) wyjaśnił wówczas, że do 2019 r. nie było możliwe sprawdzenie, czy uczniowie objęci nauczaniem języka mniejszości są jednocześnie obywatelami innego państwa. Tzw. „stary” SIO zbierał informacje o uczniach zbiorczo. Tzw. „zmodernizowany” SIO został po raz pierwszy produkcyjnie użyty do podziału subwencji oświatowej na rok 2020 i dopiero od tego roku możliwe było weryfikowanie poprawności wprowadzanych danych w zakresie wag dla uczniów mniejszości narodowej lub etnicznej oraz społeczności postępującej się językiem regionalnym. W nowym SIO istnieje już techniczna możliwość sprawdzenia, czy uczniowie objęci nauczaniem mniejszości mają obywatelstwo polskie czy obywatelstwo innego państwa, jednak jest ograniczona tylko do uczniów posiadających zweryfikowany numer PESEL. Stopniowo dodawane są kolejne kontrole i blokady w systemie informacji oświatowej mające wpływ na poprawę jakości wprowadzanych przez dyrektorów szkół informacji. Uczniowie cudzoziemcy nie są wliczeni już do odpowiednich wag podziału części oświatowej subwencji ogólnej na rok 2021 przeznaczonych dla uczniów mniejszości narodowych i etnicznych. Dyrektor (DWST) wyjaśniał również, że pomimo iż stare SIO nie dawało możliwości ministrowi właściwemu ds. oświaty i wychowania weryfikacji tego rodzaju niezgodności w danych z powodu zbierania danych zbiorczych o uczniach, Minister Edukacji Narodowej każdorazowo po naliczeniu subwencji oświatowej zwracał się do jednostek samorządu terytorialnego z prośbą o ponowną weryfikację danych przyjętych do naliczenia kwoty subwencji. JST po dokonaniu weryfikacji zwracały się do MEN o zmniejszenie subwencji, w tym z powodu błędów w wykazywaniu uczniów mniejszości narodowych. Minister EN, w trakcie kontroli NIK, wystąpił do Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej o przeprowadzenie postępowania administracyjnego, zgodnie z art. 37 ustawy z 13 listopada 2003 r. o dochodach jednostek samorządu terytorialnego, w związku z uzyskaniem przez 101 j.s.t. kwoty części oświatowej subwencji ogólnej na rok 2020 w wysokości wyższej od należnej (pismo z 27 listopada 2020 r.). Ponadto, w toku kontroli NIK, w grudniu 2020 r., MEN zwróciło się do ośmiu j.s.t. z prośbą o wskazanie liczby uczniów

posiadających obywatelstwo innego państwa, objętych nauczaniem języka mniejszości w szkołach, dla których te j.s.t. są organem prowadzącym lub dotującym⁶⁴. NIK zwracał również uwagę, że Dyrektor DWST, po przeprowadzeniu ponownej analizy w związku z zapytaniem NIK wskazał, że w roku szkolnym 2016/2017 wgdanych na 30.09.2016 r. zidentyfikowano 20 szkół, w których uczyło się 295 cudzoziemców. Organami rejestrującymi jest 15 jednostek samorządu terytorialnego. W roku szkolnym 2017/2018 wg danych na 30.09.2017 r. zidentyfikowano 28 szkół, w których uczyło się 316 cudzoziemców. Organami rejestrującymi było 20 jednostek samorządu terytorialnego. Tj. Województwo Zachodniopomorskie, Miasto Kołobrzeg, Miasto Przemyśl, Gmina Puńsk, Miasto Płock, Miasto Legnica, Powiat Bielski, Miasto Wrocław. W roku szkolnym 2018/2019

Діти повинні жити у світі краси, гри, казки, музики, малюнка, фантазії, творчості.

Василь Сухомлинський

wg danych na 30.09.2018 r. zidentyfikowano 25 szkół, w których uczyło się 353 cudzoziemców. Organami rejestrującymi było 17 jednostek samorządu terytorialnego. Do organów rejestrujących zostały wysłane też pisma z prośbą o ponowną weryfikację danych przyjętych do naliczenia subwencji oświatowej na lata 2017, 2018 oraz 2019.

Znamienną rzeczą jest , że dyrektorzy szkół prowadzących nauczanie języka ukraińskiego w zasadzie w ten sam sposób informowali MEN o braku odpowiedniej funkcjonalności w „starym” Systemie Informacji Oświatowej, który nie tylko powodował konieczność zapisu (rejestracji) w sposób niezgodny z rzeczywistością, ale i wymuszał zastosowanie takiego, a nie innego właśnie zapisu. Winny się jednak znalazł (szkoły, samorządy), więc MEN dalej tego tematu już nie drążył.

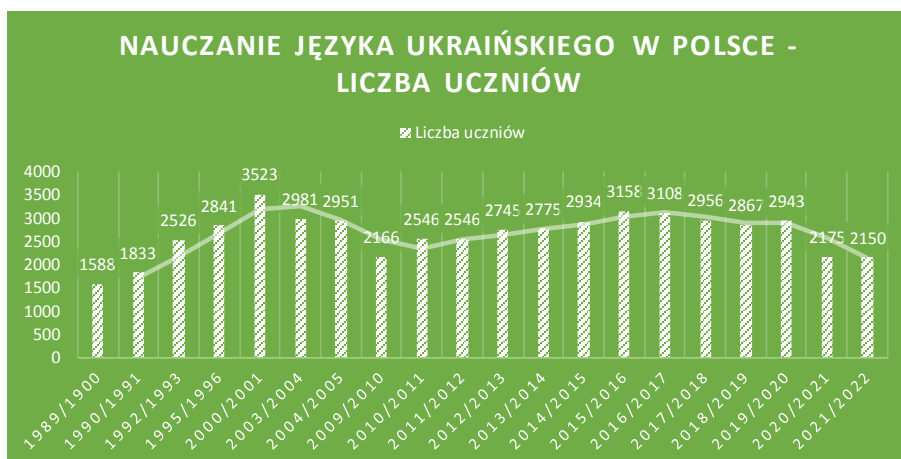
Pismo dyrektorów szkół znajduje się w załączniku niniejszego opracowania.

Statystyka

Obiektywnym czynnikiem mającym wpływ na liczbę uczniów w szkołach w Polsce jest oczywiście demografia. Jak znaczny jest spadek liczby dzieci i uczniów w szkołach i w placówkach w Polsce? Biorąc pod uwagę ponad trzydzieści lat, a mianowicie – okres od 1990 do 2022 roku – w naszym kraju liczba uczniów zmniejszyła się o 32 % (wyliczenie na podstawie danych Głównego Urzędu Statystycznego).

Tab. 7 Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce (jako języka mniejszości narodowej) w latach 1989-2022

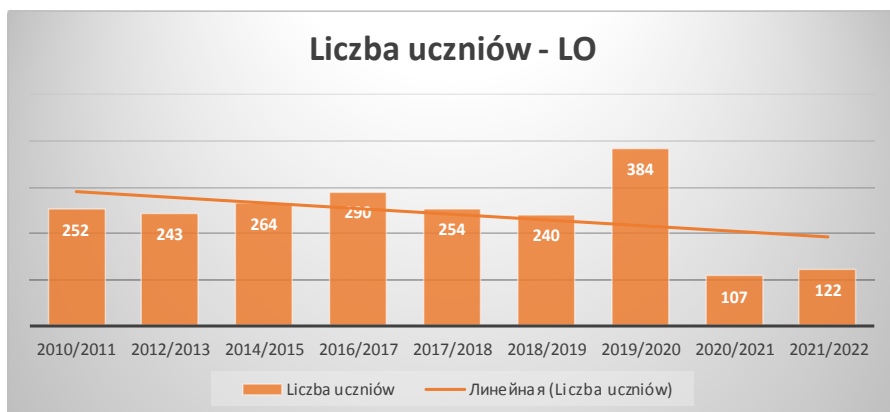
Biorąc pod uwagę poprzednią informację, wydawałoby się, że powodów do zbytniego niepokoju nie mamy. W porównaniu bowiem do roku 1989/1990 mamy aktualnie jeszcze 26 procentowy wzrost ogólnej liczby uczniów, uczących się języka ukraińskiego, jako języka mniejszości narodowej. I to po dość ostrej weryfikacji liczby uczniów zapisanych w Systemie Informacji Oświatowej, przeprowadzonej przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2020/2021 roku szkolnym.

Powodów do radości jednak nie ma. To co jest stałe w nauczaniu języka ukraińskiego w Polsce to przede wszystkim permanentny

brak stabilizacji. Drugie – w tej chwili, według oceny autora już ok. 90% uczniów, którzy uczą się języka ukraińskiego w Polsce, kształcą się w międzyszkolnych zespołach nauczania, a nie w szkołach z ukraińskim językiem nauczania, czy szkołach dwujęzycznych. Stąd określone, bardzo poważne problemy tych ostatnich już nawet nie w rozwoju, ale w ogóle w przetrwaniu.

Tab. 8 Liczba uczniów ukraińskiej mniejszości narodowej w liceach w Polsce w latach 2010-2021/2022 – szkoły z ukraińskim językiem nauczania, szkoły dwujęzyczne i z dodatkową nauką języka mniejszości (Biały Bór, Górowo Iławeckie, Przemyśl, Legnica)

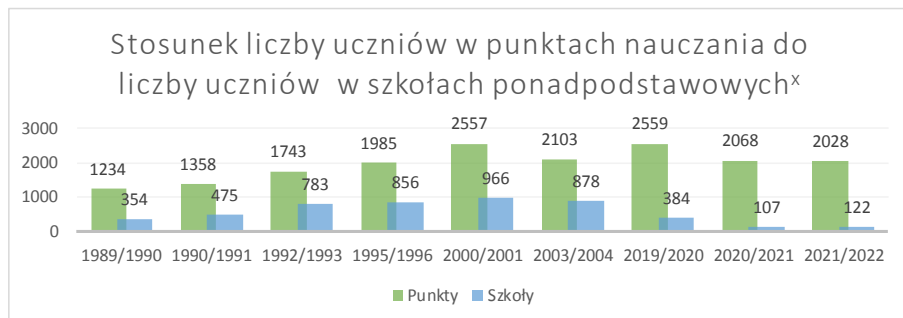

Na przestrzeni tylko ostatnich dziesięciu lat widać to bardzo wyraźnie – spadek liczby uczniów w liceach ogólnokształcących w Białym Borze, Legnicy, Przemyślu i Górowie Iławeckim, łącznie o 52%. Jeżeli uświadomimy sobie ponadto, iż z tych 107 w 2020/2021 czy 122 uczniów w 2021/2022 roku, 72 to uczniowie jednego liceum w Górowie Iławeckim – dopiero wówczas widzimy pełny obraz tego co dzieje się na tym etapie edukacyjnym, jaka jest skala ucieczki uczniów od szkół.

Stosunek liczby uczniów szkół ponadpodstawowych do ich liczby w międzyszkolnych zespołach nauki (na tym samym poziomie edukacyjnym) przedstawiony został w poniższej tabeli.

Tab. 9 Stosunek liczby uczniów w punktach nauczania do liczby uczniów w szkołach ponadpodstawowych w wybranych latach

x – pod uwagę wzięto jedynie szkoły ponadpodstawowe w Legnicy, Przemyślu, Białym Borze i Górowie Iławeckim

Procentowo:

1989/1990 – 22,72%	wszystkich uczniów	2000/2001 – 27,42%
1990/1991 – 25,91%		2003/2004 – 29,45%
1992/1993 – 31,00%		2019/2020 – 13,05%
1995/1996 – 30,13%		2020/2021 – 4,92%
2021/2022 – 5,67%		

Wybrano jedynie „tradycyjne” szkoły. Wziąć bowiem musimy także pod uwagę fakt, że część uczniów (nieduża, ale jednak) będąca na trzecim etapie edukacyjnym decyduje się na kontynuację nauki własnego języka ojczystego (ukraińskiego) w swoim miejscu zamieszkania – nawet jeżeli odległość od szkoły jest stosunkowo nieduża. Nie jest to być może jeszcze trend, ale tendencja ta jest zauważalna szczególnie w województwie pomorskim, zachodniopomorskim oraz warmińsko-mazurskim.

Respondenci ankiety z 2022 roku, jako główne przyczyny braku zainteresowania szkołami „ukraińskimi” w Polsce wskazują przede

wszystkim na koszty utrzymania związane z pobytem dziecka w internacie, niski poziom świadomości rodziców, niesprzyjającą politykę państwa w tym zakresie, niski „prestż” języka ukraińskiego. Szczegółowo można to prześledzić w załączniku do niniejszego raportu.

Zdaniem autora, jak zwykle przyczyn jest wiele i zapewne każdy z oceniających (uczestników ankiety) ma rację.

Być może jednak, za mało uwagi zwracamy z jednej strony na procesy, które odbywają się w kraju i na świecie, z drugiej – mając świadomość tego, że młodzież (a także jej rodzice) i generalnie my jako społeczeństwo, nie jesteśmy już tacy sami, jak 30 albo 70 lat temu. Te procesy o których wspomniano to przede wszystkim globalizacja, unifikacja, technicyzacja – w jakimś stopniu odczłowieczenie nas wszystkich. Trudno w takim świecie – w dodatku nastawionym na konsumpcję - prowadzić rozmowy o wartościach jak rodzina, język, ojczyzna, tradycja. Z kolei my ciągle (nauczyciele, działacze) tkwimy w obszarze obowiązku. Obowiązku wobec A jak pracować z kimś, kto tego obowiązku, tak jak my nie odczuwa?

Być może dlatego nam się nie udaje. A być może dlatego też, że zbyt mało uwagi przykładamy do pracy właśnie z rodzicami, jako szkoły – z punktami nauczania. Jeszcze podczas któregoś ze Zjazdów Związku Ukraińców w Polsce, podczas próby rozmowy w tzw. panelu oświatowym stwierdziłem, że szkoły (Biały Bór, Legnica, Przemyśl, Górowo Ił., Bartoszyce) powinny stać się centrami, które nie tylko współpracują z punktami nauczania, ale także otaczają je opieką. Wspierając ich nauczycieli. Mając na myśli i uwadze właśnie interes tychże szkół – tworzenie związku ze szkołą, mody pójścia do „ukraińskiej” szkoły w danej miejscowości itd. Padła odpowiedź, że dyrektor odpowiada za szkołę, a nie za punkty. Kolejna rzecz – pomimo zakłęk, że „my przecież robimy wszystko co możliwe” wcale tak nie jest.

O powodzeniu naborów do szkół, tworzeniu pewnego pozytywnego PR wokół nich decydują w gruncie rzeczy niuanse. Sposób w jaki rozmawiamy z rodzicami, to czy mamy dla nich czas, to czy jego dziecko traktowane jest na równi z innymi. I to o czym z uczniami i w jaki sposób rozmawiamy. Uczeń (rodzic) jest podmiotem. Nie tylko wów-

czas, gdy zapraszamy go do szkoły. I to podmiotem bardzo często bardzo krytycznym. Który widzi iluzoryczność i pozorność naszych działań, niekonsekwencję, często brak zaangażowania, lub niekompetencję.

Osobna kwestia to nauczyciele. Według ocen rozmaitych gremiów (wizytatorów, kontrolerów) mamy świetnych nauczycieli. Wykwalifikowanych, dobrze przygotowanych do zawodu.

Z drugiej strony – często jednak wycofujących się, apatycznych, nie potrafiących zawalczyć. I czekających – to ostatnie zresztą stwierdzenie pojawiło się w jednym z tekstów, stanowiących integralną część niniejszego opracowania. W kontekście oczekiwania na podręczniki. Piszący te słowa, bardzo wysoko ocenia pracę nauczycieli. Być może to, że często jesteśmy zniechęceni jest wynikiem tego, że po siedemdziesięciu latach naszej pracy właściwie nie zmienia się nic. Jak w latach sześćdziesiątych brakowało podręczników – tak, brakuje ich także dzisiaj. Jak nauczyciel sam musiał kupować pomoce i materiały dydaktyczne w 1975 roku, tak samo kupuje je dzisiaj. Jak walczył z organami i dyrektorem o salę – tak często walczy i dzisiaj. I tak dalej... W dodatku ciągle czegoś ktoś chce, a tu ankiety, tu propozycje, tu jeszcze coś. I żeby chociaż coś z tego wynikało... Ileż można?

Wnioski i rekomendacje

Zmiana obecnego modelu działań służących zachowaniu i rozwojowi tożsamości mniejszości w ramach systemu oświaty w Polsce, poprzez:

Zadania Państwa - Polska

- powołanie Ośrodka Rozwoju Edukacji Mniejszości Narodowych w Polsce i nadanie mu prerogatyw: organu prowadzącego szkoły i międzyszkolne zespoły nauki, ośrodka doskonalenia nauczycieli, ośrodka wsparcia metodycznego nauczycieli, wydawcy programów nauczania i podręczników do nauki języka mniejszości, ośrodka monitorującego i analizującego procesy zachodzące w nauczaniu języków ojczystych mniejszości;
- stworzenie prawnej możliwości oraz obowiązku tworzenia terenowych centrów koordynacyjnych oświaty ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce. Mają nimi być szkoły z ukraińskim językiem nauczania lub dodatkową nauką języka ojczystego. Szkoły pełnią rolę konsultacyjną, doradczą oraz koordynującą dla międzyszkolnych zespołów nauki języka ukraińskiego;
- przyjęcie stosownych regulacji prawnych w tym zakresie.

Zadania mniejszości ukraińskiej

- powołanie koordynatora do zadań oświatowych (osoba, instytucja, organizacja);
- stworzenie spójnego programu pracy z rodzicami i konsekwentna jego realizacja;
- wzmacnianie prestiżu zawodu nauczyciela, także poprzez kierowanie zaproszeń na posiedzenia rozmaitych gremiów (np. konferencji oddziałów);
- stworzenie językowych kursów on-line dla dorosłych;
- współpraca z cerkiewiami;

- promocja szkół z ukraińskim językiem nauczania – wsparcie działań szkół;
- aktywizacja członków stowarzyszeń na rzecz oświaty, szczególnie w województwie lubuskim oraz dolnośląskim;
- współpraca z organizacjami migranckimi z Ukrainy. Powołanie wspólnych komitetów do spraw organizacji szkół dwujęzycznych (nie mniejszościowych) polsko-ukraińskich w (między innymi) Warszawie, Poznaniu, Gdańsku, Wrocławiu, Olsztynie, Krakowie, Lublinie, Szczecinie. Zgodnie z Ustawą o systemie oświaty i Ustawą Prawo oświatowe.

Zadania Państwa - Ukraina (po wygranej wojnie)

- włączenie się w proces organizacji szkół dwujęzycznych, zgodnie z prawem oświatowym Polski, w tym przeprowadzenie rozmów sondażowych z władzami wskazanych wyżej miast;
- organizacja w Ukrainie warsztatów dla nauczycieli, szczególnie nauczycieli międzyszkolnych zespołów nauczania;
- zabezpieczenie (głównie międzyszkolnych zespołów nauczania) w materiały dydaktyczne oraz prasę.

Zestawienie informacji z ankiety przeprowadzonej przez MEN w 2020 roku – mniejszość ukraińska

Informacja od Prosvity: brak jest na dzień dzisiejszy jakiegokolwiek informacji zwrotnej, jak te uwagi zawarte w ankiecie zostaną przez resort wykorzystane. I czy w ogóle zostaną wykorzystane.

I Pytanie/problem

1. **Jaki cel stawia sobie mniejszość w odniesieniu do prowadzonych, w ramach systemu oświaty w Polsce, działań służących zachowaniu i rozwojowi tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów (...)?**

Odpowiedzi:

- Cel główny: zachowanie i rozwój tożsamości narodowej, kulturowej i językowej dzieci i uczniów należących do ukraińskiej mniejszości narodowej, w tym:
- rozumienie i biegłe operowanie językiem ojczystym w mowie i piśmie (z uwzględnieniem znaczenia oraz roli społecznej i kulturotwórczej lokalnych dialektów języka ukraińskiego),
- znajomość historii własnej społeczności oraz kraju, z którym mniejszość się utożsamia i związana jest pochodzeniem,
- poznanie i zachowanie ukraińskiej tradycji i kultury ogólnonarodowej oraz tradycji i spuścizny kulturowej społeczności ukraińskiej w Polsce, wywodzącej się z Łemkowszczyzny, Bojkowszczyzny, Przemyskiego, Chełmszczyzny i Podlasia (w tym także dialektów, folkloru, literatury itp.),
- znajomość geografii kraju, z którym mniejszość się utożsamia, oraz terenów, skąd wywodzi się społeczność mniejszościowa (Łemkowszczyzna, Bojkowszczyzna, Przemyskie, Chełmszczyzna i Podlasie),
- poznanie i kultywowanie ukraińskich tradycji narodowych,
- aktywne uczestnictwo w życiu kulturalnym i społecznym społeczności mniejszościowej oraz integracja w środowisku mniejszości.

Celowi temu ma służyć:

- sprawny i efektywny system oświaty w Polsce – również w segmencie oświaty mniejszości narodowych na wszystkich etapach edukacyjnych, w wychowaniu przedszkolnym oraz we wszystkich formach nauczania języka po studia wyższe, uwzględniający specyfikę mniejszości. Z uwzględnieniem także możliwości realizacji potrzeb nauczycieli w zakresie doskonalenia zawodowego oraz dostępu do pomocy metodycznej;
- przemyślany i spójny system prawny, także w odniesieniu do oświaty mniejszości narodowych i etnicznych, uwzględniający ich specyfikę oraz lokalne uwarunkowania.
- System edukacji powinien także służyć zachowaniu języka, tradycji, kultury społeczności mniejszościowej w jej różnorodności regionalnej. Powinien też sprzyjać odbudowywaniu tożsamości oraz rewitalizacji elementów kultury społeczności mniejszościowej w sytuacjach, gdy doszło do asymilacji wywołanej procesami historycznymi.

II Pytanie/problem

2. Sformułowanie:

- celów nauczania języka własnego mniejszości – oferta dla ucznia,
- pozostałych działań przedszkoli i szkół służących (...) podtrzymaniu poczucia tożsamości narodowej uczniów.

Odpowiedzi:

Oferta dla ucznia

- Uczeń powinien mieć możliwość poznania swojego języka ojczystego w stopniu pozwalającym na normalne funkcjonowanie we własnej społeczności mniejszościowej oraz na utrzymywanie kontaktów z rodakami poza granicami, a także na żywy i stały kontakt z dziedzictwem kulturowym i współczesną kulturą własnego narodu. Ważnym elementem jest nabycie umiejętności i chęci czytania tekstów kultury w języku ojczystym, zdolność do ich rozumienia dzięki posiadanej wiedzy na temat literatury, sztuki, historii własnego narodu, znajomość kodu kulturowego.
- Dostęp do nauczania języka mniejszości lub edukacji w języku własnej mniejszości powinien być powszechny i łatwy na wszystkich

etapach edukacji. Takie nauczanie nie powinno wiązać się z dodatkowymi utrudnieniami dla ucznia. W przypadku, gdy takie utrudnienia są nieuniknione (lekcje w grupach łączonych, zespołach międzyszkolnych, w godzinach popołudniowych, wieczornych lub w weekendy, konieczność oczekiwania na lekcje), powinny być minimalizowane przez instytucje oświaty.

- Uczeń powinien mieć zapewnione podręczniki i zeszyty ćwiczeń do nauki języka mniejszości, historii i kultury oraz geografii, a także inne pomoce dydaktyczne (w tym pozwalające na wykorzystanie współczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych) analogicznie jak do pozostałych przedmiotów w szkole (w tym także pomieszczenia klasowe wyposażone w pomoce dydaktyczne i środki audiowizualne, dostęp do lektur w bibliotece szkolnej).
- Nauczanie powinna prowadzić wykwalifikowana kadra pedagogiczna, zaangażowana w realizację swojej misji podtrzymywania i rozwoju tożsamości narodowej, kulturowej i językowej uczniów należących do mniejszości. Kadra powinna mieć opiekę metodyczną i możliwości doskonalenia zawodowego.
- Uczeń nie powinien być angażowany w procedury związane z kwestiami formalnymi związanymi z organizacją nauczania.
- Dla osiągnięcia zakładanych celów niezbędne jest postrzegania przez ucznia swojej przynależności do innej niż większość wspólnoty narodowej oraz posiadania innej kultury i języka jako wartości pozytywnej. Uczeń powinien odczuwać dumę z przynależności do swojego narodu, z posiadania bogatej kultury oraz pielęgnowanych przez przodków wartości. W placówkach oświatowych powinna być tworzona atmosfera akceptacji dla faktu nauczania języka mniejszości, nie powinno to prowadzić do stygmatyzacji ucznia.
- Przedmioty związane z zachowaniem tożsamości przez ucznia należącego do mniejszości (język mniejszości, geografia, historia i kultura) powinny być traktowane w systemie oświaty jako pełnowartościowe przedmioty, które pozytywnie wpływają na całościową ocenę ucznia.
- W systemie oceniania powinien być uwzględniony fakt, iż uczniowie należący do mniejszości mają większe obciążenie niż pozostali uczniowie. Przedmioty związane z zachowaniem tożsamości przez

uczniów należących do mniejszości powinny mieć znaczenie w dalszej karierze edukacyjnej ucznia, aby w ten sposób zachęcać ucznia do większego zaangażowania w nauczanie. Jednym z możliwych rozwiązań jest stworzenie możliwości, aby uczniowie uczący się języka mniejszości nie musieli obligatoryjnie uczyć się drugiego języka obcego (ale mieli taką możliwość). W przypadku egzaminów rozwiązaniem byłoby wprowadzenie zasady traktowania egzaminu z języka mniejszości jako egzaminu równoważnego egzaminowi z języka obcego ze wszystkimi tego konsekwencjami także w przypadku egzaminów maturalnych i rekrutacji na studia. W ten sposób nauka języka mniejszości będzie miała dla ucznia znaczenie nie tylko czysto poznawcze i ideowe, ale także otworzy możliwości w systemie oświaty.

Pozostałe działania

- Niezwykle ważnym jest stworzenie realnych możliwości przeprowadzania lekcji z innych obok języka przedmiotów służących podtrzymywaniu tożsamości: historii i kultury oraz geografii niezależnie od formy nauczania.
- Stworzenie warunków dla rozwoju osobistego uczniów (zainteresowań i zdolności) w zakresie podtrzymywania tożsamości w formie zajęć pozalekcyjnych (warsztaty, kółka zainteresowań itp.) oraz zespołów artystycznych (chóry, zespoły muzyczne i taneczne, grupy teatralne), prowadzonych przez wykwalifikowanych instruktorów.
- Stworzenie systemu konkursów przedmiotowych i olimpiad z przedmiotów służących zachowaniu tożsamości mniejszości.
- Organizacja konkursów (na różnych poziomach: szkolne, gminne, powiatowe, wojewódzkie, ogólnopolskie) o tematyce dotyczącej kultury mniejszości, np. przegląd teatralny, konkurs recytatorski poezji, konkurs poezji śpiewanej, przeglądy kolęd, dziecięce festiwale kultury itp. oraz umożliwienie udziału w festiwalach międzynarodowych, w szczególności w kraju, z którym mniejszość czuje się związana.
- Zaangażowanie szkół w organizację przedsięwzięć promujących kulturę, tradycję i zwyczaje mniejszości.
- Zapewnienie udziału uczniów w życiu kulturalnym i społecznym społeczności mniejszościowej w środowisku lokalnym.

- Systematyczna organizacja wycieczek edukacyjnych do miejsc ważnych dla kultury narodu, którego częścią jest mniejszość, zarówno na terenach tradycyjnego zamieszkiwania społeczności mniejszościowej na terytorium RP, jak też w kraju, z którym mniejszość czuje się związana. Pozwoli to na lepsze poznanie ziemi ojczystej, poznawania historii i kultury własnego narodu, uczestnictwo w życiu kulturalnym (teatr, koncerty). Przedsięwzięcia te powinny być finansowane lub współfinansowane z subwencji oświatowej.
- Udział w wymianie międzynarodowej młodzieży z krajem, z którym mniejszość czuje się związana.
- Dostęp do współczesnych wydawnictw dziecięcych i młodzieżowych, w tym prenumerata czasopism dziecięcych i młodzieżowych.
- W szkołach muzycznych wprowadzenie dla zainteresowanych uczniów nauki muzyki własnego narodu, w tym nauki gry na instrumentach narodowych.
- Umożliwienie uczniom oglądanie najnowszych produkcji kinowych w języku mniejszości.

III Pytanie/problem

3. Identyfikacja i analiza obecnego stanu nauczania własnego języka mniejszości, analiza otoczenia i zasobów (...) w ujęciu „słabe i mocne strony”.

Odpowiedzi:

Mocne strony:

- Stworzenie przez państwo możliwości realizowania działań służących podtrzymaniu i rozwojowi tożsamości dzieci należących do mniejszości w ramach powszechnego systemu oświaty. Nałożenie na instytucje oświatowe obowiązku realizacji tych działań oraz zapewnienie środków finansowych z budżetu państwa przekazywanych organom prowadzącym.
- Możliwość nauczania obok języka ojczystego także historii i kultury oraz geografii, a także podejmowanie przez instytucje oświatowe innych działań służących zachowaniu tożsamości narodowej uczniów.

- Ukraińska mniejszość posiada liczną dobrze wykształconą i twórczą kadrę pedagogiczną (ocena ewaluacji zewnętrznych i raportów). Duże zaangażowanie nauczycieli w proces dydaktyczno-wychowawczy wpływa na rozwój osobowości ucznia, tworzenie więzi emocjonalnej, rodzinnej atmosfery. Ma to pozytywny wpływ na proces wychowawczy i funkcjonowanie ucznia w społeczeństwie.
- Duża liczba placówek, gdzie nauczany jest język ukraiński jako język mniejszości. Zwiększa to dostępność nauczania języka ojczystego oraz innych działań służących zachowaniu tożsamości.
- Silny emocjonalny związek członków społeczności ukraińskiej z własną tradycją, językiem, kulturą, historią, ziemią przodków. Efektem tego jest wnioskowanie przez rodziców o nauczanie języka ojczystego i inne działania służące zachowaniu tożsamości.
- Wsparcie ze strony organizacji pozarządowych oraz instytucji religijnych mniejszości ukraińskiej dla organizacji i prowadzenia nauczania języka ojczystego i innych działań służących zachowaniu tożsamości. Zdarza się, że wypełniają one funkcje, które powinny pełnić instytucje systemu oświaty. Często to inicjatywa i zaangażowanie liderów organizacji pozarządowych oraz instytucji religijnych mniejszości przyczynia się do zapoczątkowania i kontynuowania nauczania.
- Możliwość tworzenia własnych programów nauczania języka, geografii oraz własnej historii i kultury.
- Istnienie archiwalnych egzemplarzy podręczników do nauczania języka ukraińskiego. Daje to inspirację dla nauczycieli.
- Zainteresowanie nauczaniem języka ojczystego i włączaniem się w działania służące zachowaniu tożsamości ze strony dzieci.
- Nieliczne klasy (grupy), co stwarza większe możliwości indywidualizacji nauczania, wszechstronnego rozwoju ucznia ze zwróceniem uwagi na zdolności i pasje ucznia oraz możliwość poświęcenia więcej czasu jednemu uczniowi podczas zajęć.
- Wydawane przez Związek Ukraińców w Polsce czasopismo dla dzieci w języku ukraińskim „Switanok”.
- Kulturotwórcza rola zespołów artystycznych społeczności ukraińskiej działających przy szkołach lub organizacjach pozarządowych, co wpływa na zainteresowanie własną kulturą i językiem.

- Absolwenci szkół, uczęszczający na nauczanie języka ukraińskiego są aktywni i kreatywni w środowisku, w którym zamieszkują, włączają się w życie społeczno-kulturalne własnej społeczności.

Słabe strony

- Objęcie nauczaniem jedynie część populacji dzieci należących do mniejszości ukraińskiej.
- Uzależnienie nauczania od złożenia wniosku o nauczanie. Obawy rodziców przed ujawnieniem swej przynależności do mniejszości (w obawie przed dyskryminacją ze strony większości) powodują czasem rezygnację z nauczania.
- Rozproszenie nauczania języka ukraińskiego, co znacząco wpływa na warunki i efekty nauczania.
- Brak aktualnych podręczników oraz programów nauczania języka ukraińskiego i innych przedmiotów.
- Nieznajomość przez rodziców procedur prawnych, które należy wykonać, aby dziecko rozpoczęło nauczanie języka mniejszości.
- Możliwość rezygnacji z nauczania języka w trakcie etapu edukacyjnego może powodować destabilizację procesu dydaktycznego.
- Nauczanie w grupach międzyklasowych i MZN w formie łączonej, gdzie są uczniowie w różnym wieku. Utrudnia to pracę dydaktyczną. Wymaga to także dobrego przygotowania nauczycieli w celu prawidłowego i efektywnego procesu edukacyjnego.
- Rozpoczęcie przez ucznia nauczania języka własnego czy innych przedmiotów służących zachowaniu tożsamości nakłada na ucznia dodatkowe obowiązki a nie przynosi żadnych bonusów i nie wpływa pozytywnie na dalszą karierę edukacyjną ucznia. W sytuacji swoistego „wyścigu” edukacyjnego i rezygnacji przez wielu uczniów ze wszystkiego, co nie wpływa na dalszą edukację, nauczanie języka mniejszości może być postrzegane, jako „zbędne” obciążenie dla ucznia, niedające mu żadnych formalnych korzyści w dalszej edukacji. Jest to szczególnie istotne w przypadku egzaminu maturalnego.
- Międzyszkolne zespoły nauczania (MZN) języka mniejszości często są bardzo nieefektywną formą nauki. Lekcje w ramach MZN są za-

jęciami obowiązkowymi dla ucznia, jednak odbywają się w formie typowej dla zajęć dodatkowych – po południu, wieczorem lub w weekend, zazwyczaj w innym miejscu niż pozostałe lekcje, w grupach łączących uczniów w różnym wieku (czasem w jednej grupie są uczniowie z różnych etapów edukacyjnych), często o zmiennym składzie. Problemem jest brak uregulowań prawnych uwzględniających tę specyficzną formę nauczania, gdzie wiele obowiązków organizacyjnych spada na nauczycieli, organizacje pozarządowe i rodziców. Często traktowane są one przez administrację oświatową (dyrektorów szkół, samorządy), jako drugorzędna forma nauczania.

10. Niektóre środowiska mniejszościowe podnoszą, iż obowiązkowy charakter egzaminu maturalnego z języka mniejszości dla wszystkich uczących się go niezależnie od formy nauczania powoduje zmniejszenie liczby uczniów uczących się tego języka na poziomie szkoły średniej. Zwraca się uwagę na fakt, iż szczególnie trudne jest przygotowanie ucznia do egzaminu maturalnego z języka mniejszości w MZN, gdzie często nauczanie odbywa się w formie łączonej i jednocześnie biorą udział w zajęciach uczniowie z różnych klas, z doświadczeniem nauczania języka mniejszości w przeszłości, często pojawia się także problem dostępu do lektur. Problemem jest także fakt, iż zdanie egzaminu maturalnego z języka mniejszości nie ma żadnego formalnego znaczenia dla dalszej edukacji ucznia.

- Poza szkołami mniejszościowymi język mniejszości nierzadko nauczany jest w gorszych warunkach niż inne przedmioty. Brak jest stałych gabinetów, w których prowadzone są zajęcia z języka ukraińskiego i w których można byłoby stworzyć odpowiednie warunki do nauki, np. gabloty tematyczne, prezentacja plakatów edukacyjnych, pomocy dydaktycznych, wystawę prac uczniowskich itp. Nauczyciele nie zawsze mogą korzystać ze sprzętu komputerowego i multimedialnego szkoły, na ogół te gabinety są niedostępne. Brak dostępu do Internetu i tym samym brak możliwości korzystania z portali edukacyjnych w celu uatrakcyjnienia zajęć lekcyjnych realizacji podstaw programowych. Niezapewnianie przez szkoły pomocy dydaktycznych do nauczania języka ukraińskiego: lektur w bibliotece, czasopism, map, programów komputerowych, gier, filmów, literatury fachowej dla nauczycieli.

- Brak spójnego systemu wsparcia metodycznego oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli, uczących języka ukraińskiego i innych przedmiotów służących zachowaniu tożsamości mniejszości. Wynika to z założeń systemowych sytuujących doradztwo metodyczne i doskonalenie zawodowe nauczycieli na szczeblu województwa, co w przypadku nauczania języków mniejszości nie zdaje egzaminu, gdyż metodycy lub konsultanci działają na częściach etatów w kilku województwach, gdy nauczanie języka ukraińskiego odbywa się w całym kraju. Powoduje to, że system jest nieefektywny i nie spełnia potrzeb. Brak jest np. możliwości organizacji ogólnopolskich konferencji dla nauczycieli języka ukraińskiego w celu doskonalenia i wymiany doświadczeń, spotkań nauczycieli w celu integracji.
- Brak wydzielonych funduszy w budżetach KO na organizację konferencji dla nauczycieli języków mniejszościowych.
- Brak systemowych możliwości wyjazdu nauczycieli na wizyty studyjne, szkolenia, warsztaty na Ukrainę.
- Brak systemu finansowania zajęć pozalekcyjnych służących zachowaniu tożsamości uczniów, np. zespołów artystycznych, chórów, warsztatów, wycieczek edukacyjnych (w tym na ziemię przodków oraz na Ukrainę). Finansowanie tych działań zależy od dobrej woli organów prowadzących.
- Brak znajomości przepisów prawa, dotyczących działań służących zachowaniu tożsamości uczniów mniejszości (a czasem także nieprzychylności) ze strony administracji oświatowej (samorządy, dyrektorzy szkół) lub „autorska” interpretacja tych przepisów. Ciężar organizacji nauczania spada na organizacje mniejszości, nauczycieli i rodziców, którzy muszą jeszcze przekonać administrację oświatową o potrzebie takich działań. Czasem długiej walki wymaga doprowadzenie do realizacji obowiązującego prawa (np. w zakresie umieszczenia oceny z języka mniejszości na świadectwie ucznia, złożenia i przyjęcia przez dyrektora szkoły wniosku o nauczanie, czy w ogóle rozpoczęcia samego nauczania itp.). Szczególnie destrukcyjny jest nierzadki brak zainteresowania ze strony dyrektorów szkół i organów prowadzących funkcjonowaniem MZE.
- Pogarszająca się atmosfera społeczna wokół mniejszości, mowa nienawiści wobec mniejszości, a także wypowiedzi przedstawicieli

władz skierowane przeciwko mniejszościom. Korzystanie w ramach systemu oświaty z prawa do podtrzymywania tożsamości przez uczniów prowadzić może do stygmatyzacji uczniów mniejszości i powoduje rezygnację z tego.

- Nietransparentny system finansowania działań oświatowych służących zachowaniu tożsamości przez uczniów należących do mniejszości. Organy prowadzące mogą dowolnie dysponować środkami subwencji otrzymanymi w związku z nauczaniem języka mniejszości, podejmując działania w tym zakresie w minimalnej formie.
- Brak uregulowania udziału organizacji pozarządowych mniejszości oraz rodziców w organizacji nauczania w zakresie podtrzymania tożsamości. W praktyce taki udział jest często bardzo duży, lecz nieformalny. Brak miejscowego działacza ze środowiska mniejszości, który podejmie trud starania się o rozpoczęcie lub przedłużenie nauczania, skutkuje brakiem takiego nauczania.
- Brak jest składającego się z przedstawicieli mniejszości organu monitorującego nauczanie, zgodnie z rekomendacjami ekspertów Rady Europy.
- Brak odpowiedniej komórki w MEN zajmującej się kwestiami oświaty mniejszości. Doświadczenie pokazuje, że ze względu na specyfikę problematyki istnieje potrzeba takiej komórki, która będzie także dokonywać interpretacji przepisów, sprawować nadzór czy interweniować w sytuacjach kryzysowych.
- Brak spójnego systemu konkursów oświatowych dla mniejszości.

IV Pytanie/problem

4. Identyfikacja „szans i zagrożeń” w obecnym procesie nauczania.

Odpowiedzi:

Szanse

- Umożliwianie nauki języka mniejszości w każdej szkole, w której zbierze się odpowiednia ilość chętnych. Może to pozwolić na wzrost liczby szkół z nauczaniem języka mniejszości w różnych formach organizacyjnych, w tym także szkół z oddziałami z nauczaniem języka mniejszości (np. w Warszawie, Olsztynie, Gdańsku, Krakowie, Wrocławiu) i międzyszkolnych zespołów nauczania.

- Stworzenie sprawnego systemu opieki metodycznej oraz doskonalenia zawodowego nauczycieli. Wspieranie nauczycieli i wsłuchiwanie się w ich potrzeby w celu rozwoju nauczania uczniów należących do mniejszości. Zwiększenie możliwości szkoleniowych nauczycieli.
- Tworzenie dobrej atmosfery wokół nauczania języka mniejszości oraz innych przedmiotów służących podtrzymaniu tożsamości poprzez wskazywanie, iż kultura i tradycja mniejszości narodowych i etnicznych wzbogacają środowisko lokalne. Publiczne potępienie przejawów nietolerancji, języka nienawiści i stygmatyzowania mniejszości poprzez odwołanie do przeszłości historycznej.

Zagrożenia

- Niezapewnienie wszystkim dzieciom należącym do mniejszości, funkcjonującym w kręgu kultury i języka jednej z mniejszości, możliwości podtrzymania własnej tożsamości. Istnieją obszary, gdzie funkcjonuje jeszcze kultura i język mniejszości, gdzie nie jest prowadzone nauczanie języka mniejszości oraz inne działania służące zachowaniu tożsamości tych uczniów.
- Obowiązek składania indywidualnych wniosków o nauczanie – część rodziców mając w pamięci historię oraz patrząc na wzrost nastrojów nieprzychylnych mniejszości ukraińskiej w Polsce ma obawy przed ich składaniem.
- Brak podręczników i pomocy dydaktycznych do nauki języka ukraińskiego oraz historii i kultury oraz geografii dla każdego poziomu nauczania, co wpływa destrukcyjnie na proces nauczania, utrudnia go i obniża autorytet przedmiotu w oczach ucznia.
- Zmniejszenie liczby uczniów uczących się w szkołach na rzecz MZN.
- Możliwość rezygnacji z nauczania języka mniejszości w trakcie etapu edukacyjnego może wpływać na obniżanie poziomu nauczania i destabilizację procesu dydaktycznego.
- Ograniczanie możliwości nauki języka ukraińskiego jako języka mniejszości dla dzieci – obywateli Ukrainy.
- Nieadekwatny i nietransparentny sposób finansowania nauczania. JST otrzymują środki z subwencji niezależnie od tego jak wykonują zadania na rzecz podtrzymania tożsamości uczniów.

- Możliwość narzucania przez organ prowadzący formy nauczania języka mniejszości, która jest mniej kosztowna dla budżetu, choć mniej efektywna (np. łączenie dzieci z różnych klas | w grupach międzyklasowych czy MZN, łączenie dzieci z różnych szkół w MZN, odmowa tworzenia odrębnych oddziałów dla uczniów uczących się języka mniejszości). Nowe możliwości dla samorządów otworzyły tu zapisy rozporządzenia z 2017 r.
- W terenie wiejskim: zbyt duża odległość do szkoły, w której prowadzone są zajęcia z języka mniejszości w ramach MZN.
- Pogarszająca się atmosfera wobec mniejszości. System oświaty nie jest oderwany od całokształtu życia społecznego. Jeśli mniejszość odczuwa niechęć ze strony większości, bezpośrednio wpływa to na liczbę postawy mniejszości i gotowość podejmowania w przestrzeni publicznej działań na rzecz zachowania tożsamości.
- Brak poprawy systemu oświaty mniejszościowej sprawi, iż coraz mniej dzieci i ich rodziców będzie zainteresowanych nauką języka mniejszości narodowej. Doprowadzi to do zmniejszania się liczby uczniów uczących się języka mniejszości, a w dalszej perspektywie doprowadzi do ich przyspieszonej asymilacji.

V Pytanie/problem

5. Jakie są propozycje zmian obecnego modelu działań służących zachowaniu i rozwojowi tożsamości mniejszości w ramach systemu oświaty, w tym propozycje konkretnych zmian legislacyjnych?

Odpowiedzi:

- Stworzenie centralnej instytucji podległej MEN zajmującej się kwestiami oświaty mniejszościowej – Ośrodka Rozwoju Edukacji Mniejszości Narodowych i Etnicznych w Polsce. Instytucja ta mogłaby przejąć wiele zadań: ośrodka doskonalenia nauczycieli języków mniejszości narodowych i etnicznych oraz innych przedmiotów służących zachowaniu tożsamości mniejszości, ośrodka wsparcia metodycznego nauczycieli, organu prowadzącego niektóre szkoły i międzyszkolne zespoły nauczania języka mniejszości, wydawcy programów nauczania i podręczników do nauki języka, organizację ogólnopolskich konkursów przedmiotowych i olimpiad, ośrodka monitorującego i analizującego procesy zachodzące w nauczaniu języków ojczystych.

- Stworzenie możliwości, by organem prowadzącym dla szkoły mniejszościowej mogło być MEN lub utworzona instytucja centralna – Ośrodek Rozwoju Edukacji Mniejszości Narodowych i Etnicznych w Polsce.
- Stworzenie prawnej możliwości oraz obowiązku tworzenia terenowych centrów koordynacyjnych oświaty ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce, powstałych we współpracy z organizacjami mniejszościowymi. Rolę tę mogą pełnić szkoły mniejszościowe. Szkoły pełniłyby rolę konsultacyjną, doradczą oraz koordynującą dla MZN.
- Uporządkowanie i uregulowanie zasad działania MZN. Stworzenie możliwości, by mogły one być prowadzone przez Ośrodek Rozwoju Edukacji Mniejszości Narodowych i Etnicznych w Polsce lub stowarzyszenia mniejszości narodowych i etnicznych.
- Stworzenie ogólnopolskiego systemu doskonalenia nauczycieli języków mniejszości (...) oraz innych przedmiotów służących zachowaniu tożsamości mniejszości oraz wsparcia metodycznego uwzględniającego specyfikę i rozproszenie mniejszości. Centralny ośrodek mógłby stworzyć system doskonalenia metodyków i konsultantów, który umożliwiłby podnoszenie kwalifikacji, dał możliwość systematycznych spotkań i współpracy oraz koordynował działania podejmowane na poziomie wojewódzkim, by we wszystkich województwach (...) nauczyciele byli objęci opieką metodyków lub/i konsultantów.
- Stworzenie składających się z przedstawicieli mniejszości organów monitorujących funkcjonowanie oświaty dla poszczególnych mniejszości, zgodnie z zaleceniami ekspertów Rady Europy.
- Wprowadzenia do systemu prawnego pojęcia szkoły mniejszościowej. Pozwoli to na usankcjonowanie realnie istniejącego faktu, iż istnieją odrębne szkoły, w których wszyscy uczniowie uczą się języka lub w języku mniejszości. W chwili obecnej szkoły te nie są formalnie wyodrębnione.
- Zmiana terminu składania wniosków o nauczanie języka mniejszości na 30 czerwca danego roku.
- Wprowadzenie zapisu mówiącego, że w przypadku, gdy uczeń jest objęty nauczaniem języka mniejszości, uczeń ten może być (na własny wniosek) zwolniony z nauczania drugiego języka obcego.

- W przypadku egzaminów (w tym maturalnego) wprowadzenie zapisu, że uczeń zdający egzaminy z języka mniejszości może być (na własny wniosek) zwolniony z egzaminu z języka obcego nowożytnego, a ocena z egzaminu z języka mniejszości traktowana jest jako równoważna ocenie z języka obcego nowożytnego.
- Zmianę systemu finansowania oświaty mniejszościowej. Rozważenie zmiany z subwencji na dotację. Uzależnienie kwoty subwencji/dotacji nie tylko od liczby uczniów, ale także od liczby oddziałów/grup/zespołów.
- Wprowadzenie subwencji/dotacji dla organów prowadzących w związku z nauczaniem języka mniejszości w przedszkolach.
- Uwzględnienie w przepisach prawa zobowiązań RP przyjętych podczas ratyfikacji Europejskiej Karty Języków.

VI Pytanie/problem

6. Uzasadnienie proponowanych zmian i w miarę możliwości oszacowanie ich przewidywanych skutków (także finansowych z punktu widzenia budżetu państwa i budżetów samorządów).

Odpowiedzi:

- System nie spełnia wszystkich oczekiwań i nie w pełni odpowiada potrzebom mniejszości narodowych i etnicznych. Nie uwzględnia specyfiki poszczególnych mniejszości (np. brak uregulowań funkcjonowania MZN, nie bierze pod uwagę zachodzących zmian (np. pojawienie się licznych migrantów z Ukrainy). W niektórych przypadkach system jest nieefektywny (np. od wielu lat nie są wydawane podręczniki do nauki języka). Nieefektywny jest obecny system opieki metodycznej i doskonalenia zawodowego nauczycieli. Nieefektywny i nietransparentny jest też obecny system finansowania oświaty mniejszościowej.
- Uwzględniając fakt, iż duża część środków trafiających do JST w ramach dodatkowej subwencji oświatowej nie jest wykorzystywana na cele związane z oświatą mniejszościową, zmiana systemu zapewne nie spowoduje zwiększenia środków z budżetu państwa na te cele, lecz przyniesie wykorzystanie ich zgodnie z deklarowanym celem.

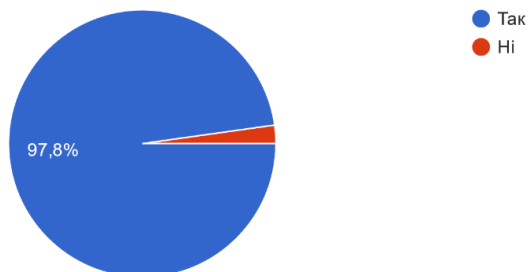

Результати онлайн анкети проведеної Фондом Просвіта у 2022 році

I Закриті запитання

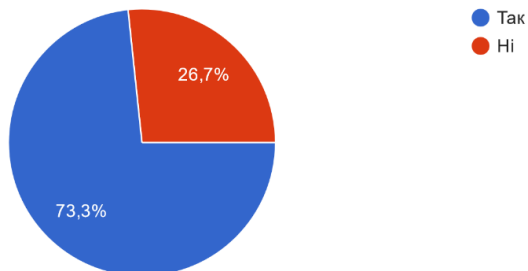
Чи відома Вам ситуація і стан навчання української мови в сучасній Польщі?

45 odpowiedzi

Чи Ви навчалися української мови в Польщі?

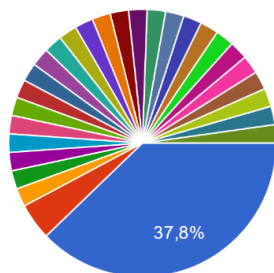
45 odpowiedzi

Якщо навчалися, то в якій формі?

45 odpowiedzi

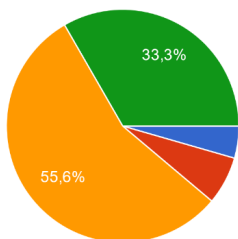

- У школі
- У пункті навчання
- Не навчалася в Польщі
- На університеті
- Filologia ukraińska
- В дома
- мовні курси
- у пункті, а опісля у школі

▲ 1/4 ▼

Як оцінюєте рівень навчання української мови в школах з українською мовою навчання або з додатковим навчанням української мови?

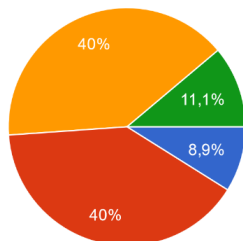
45 odpowiedzi

- Незадовільний
- Задовільний
- Добрий
- Дуже добрий

Як оцінюєте рівень навчання української мови в пунктах навчання української мови в Польщі?

45 odpowiedzi

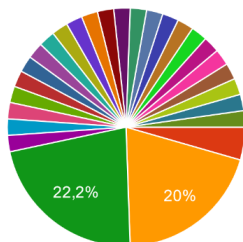

- Незадовільний
- Задовільний
- Добрий
- Дуже добрий

Чому, на Вашу думку, так мало дітей української національної меншини вчиться української мови у Польщі?

45 odpowiedzi

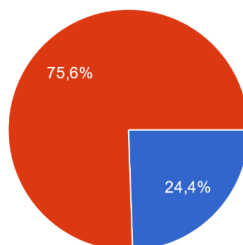

- Низький рівень навчання
- Кошти
- Потреба віддати дитину в гуртожиток
- Українська мова неprestижна і непот...
- Відлеглість шкіл від місця проживан...
- Свідомість батьків, незадовільна пр...
- на жаль, сьогодні багато батьків вва...
- Їхні батьки не відчувають сильно по...

▲ 1/4 ▼

Яка перспектива розвитку навчання української мови в Польщі?

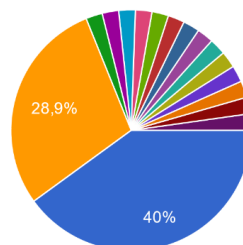
45 odpowiedzi

- Жодна
- Добра

Які головні проблеми для розвитку навчання української мови у Польщі?

45 odpowiedzi

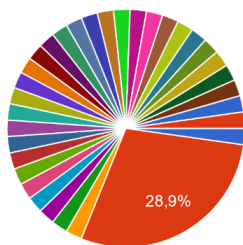
- Низький рівень свідомості в батьків
- Поганий рівень навчання
- Освітня політика держави
- Пасивність вчителів
- і низький рівень свідомості батьків, і...
- Брак можливості брати участь в уро...
- всі вище наведені пункти
- Tut bahato czynnykiw. Ce be je prioryt...

▲ 1/3 ▼

Як інтегрувати навчання української мови для дітей національної меншини з дітьми мігрантами з України?

45 odpowiedzi

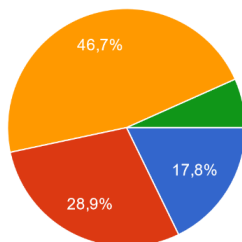

- Взагалі непотрібно
- Потрібно створити для них окремі шк...
- Працювати з батьками та дітьми, про...
- Напевно потрібне інтегрування, але т...
- Один клас
- можуть вчитися разом в одній групі
- Домагатися змінити закони в освіті, т...
- потрібно інтегрувати у спільних клас...

▲ 1/5 ▼

Як оцінюєте діяльність українських організацій в освітній kwestії

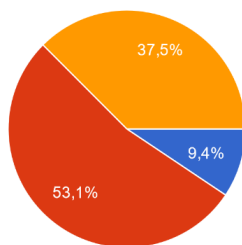
45 odpowiedzi

- Незадовільно
- Задовільно
- Добре
- Дуже добре

Вкажіть Ваш вік

32 odpowiedzi

- 20-35 років
- 35-50 років
- більше 50 років

II Відповіді на відкриті запитання

Що треба було б зробити, щоб покращити стан навчання української мови в Польщі?

Відповіді:

Змінити державну політику, збільшити державне фінансування, більше працювати з батьками.

Усвідомлення батьків.

Активізувати вчителів.

Потрібна співпраця вчителів-україністів з усіх наших шкіл, щоб спільно вирішувати поточні проблеми та аналізувати перспективи функціонування української мови в школах. Потрібні нові підручники, до нової програмної основи так як і програми навчання та календарні плани. Надією є молодь, яка навчається в наших школах, тому що це вона творить, зміцнює осередки українських студентських громад. Потрібні також вчителі української мови, які б закінчили україністику в Польщі і які походять з української меншини. Велика пошана для пунктів навчання, у яких робота є дуже важка, тепер у них багато молоді і дітей з України і треба подумати як працювати, щоб діти і молодь нашої меншини не втрачали, не соромилися говорити чи писати при учнях з України. Варто зауважити, що у багатьох дітей, у молоді з України буває помітний інший підхід до проблем мови чи патріотизму.

Більше книжок і зошитів вправ.

Батьки в дома мусять говорити українською мовою.

Щоб виділені кошти призначені були на навчання а не інші справи.

Щоб було більше української мови у школах, щоб учились цієї мови також поляки, наприклад замість російської чи німецької.

Поміняти політику освітню міністерства освіти, працювати над збереженням української ідентичності, атракційні форми навчання української мови, зв'язок з Україною, співпраця з українськими школами і обмін досвідом.

Збільшити кошти на видавництво книжок та матеріалів методичних для вчителів, субвенція освіти з зазначенням на навчання мови в пунктах української мови.

Цікаві підручники, креативні вчителі, задіяння батьків у процес навчання української мови, співпраця між школами та пунктами навчання де ведеться українська мова, поїздки дітей в Україну, співпраця зі школами в Україні.

Вже скільки років говоримо про курс кваліфікаційний для вчителів без диплому україністики? Як довго ще української мови будуть вчити особи з *рекомендації ... нам нікуди..

Докласти зусиль щоб воно було цікаве та престижне.

Усвідомлення батьків та дітей, громади в цілому. Освітня політика Польщі також потребує змін.

Egzaminy do szkil dla fotek z Ukrainy, proponowały szcZOS EXTrA uczniAm. Polekszyty перебування w hurtozytkach. Dawaty mozhlywosti otrymuwannia sertyfikatiw. Dijaty systemowi, rozrobity program ta konkretni cilespriamowani kroky. Se proekt na dekilka rokiw.

Боротися о кращу політику держави в відношенні до меншин, в тому і до науки української мови в Польщі.

Змінити обізнаність батьків на викладання української мови через творчі майстер-класи для дітей та підлітків.

Zmina oswity.

Вишколи для вчителів, підручник.

Дати можливість навчання громадянам України.

Створити систему, яка буде атракційною одночасно для дітей мігрантів з України та учнів історичної меншини у Польщі.

Промувати. А також більше шкіл як у Білому Борі, Лігниці. Має бути у Вроцлаві обов'язково така школа з огляду на кількість українців у місті. Без відриву від польської програми освіти, але з акцентом української культурної традиції.

Він непоганий.

Свідомість батьків, політика держави

Потрібно назвати реальні проблеми але ,покращення' не відбудеться без радикальних змін у школах (вони внаслідок довгого процесу, стали зараз закладами для громадян України а не для укр. нацменшини) та у пунктах, де вчителями інколи стають випадкові особи.

Вчити патріотизму, щоб діти любили Україну. Заохочувати дітей вступати до ПЛАСТУ.

Збільшення кількості годин, хоча я не впевнена чи ми маємо на це вплив. Системні дії шкіл і пунктів, координація, міжнародні молодіжні обміни, міжшкільні заходи, study visits кадри & обмін досвідом.

Забезпечення підручниками та зошитами.

Pominjaty władu szczob zminyty zakon i buła możliwist przyjmaty ochocznych ditej z Ukrajiny do punktiw nawczanja. Dopustyty możliwist szczob deklaracji uczniw/batkiw jaki prystupajut do nawczannja szczob składaty wczytelewi a ne do dyrektora szkoły. Ce hołowna przyczyna jaka dowęła do zanepadu punktu nawczannja i widmowelennja składannja deklaracji czerez batkiw.

Найперше - авторитет вчителя української мови в громаді. Заохочення вчити рідну мову різними способами (від амвону до ЗМІ). Зацікавлення учня сучасними засобами навчання.

Покращувати свідомість батьків про потребу вивчання рідної мови їхніми дітьми, забезпечити школи в сучасні, актуальні і атракційні матеріали до праці з дітьми на уроках укр. мови.

Вести просвітницьку роботу серед батьків, які мають розуміти, що рідну мову переказують у першу чергу вони самі та школа є лише продовженням, та що знання рідної мови - першорядне; створити прихильні формальні умови для того, щоб батьки хотіли записувати дітей на заняття; творити умови для того, щоб навчання було цікавим і привабливим; підтримувати вчителів, творити їм умови для нормальної праці, будувати серед молодого покоління майбутні вчительські кадри; поєднувати навчання з іншими позашкільними формами - щоб навчання не було відірване від життя громади та щоб дитина, вивчаючи рідну мову, була органічно пов'язана з заходами українського середовища; творити місця, у яких можна розмовляти українською та в яких - розмовляти українською це престижно!

Творити спільну, престижну та сильну платформу/створювати нагоду для вишкোলів, обміну інформації, зустрічі. Підтримування місцевих лідерів, шукати заступників, співпрацівників, потреба витворення системної пам'яті щодо навчання української мови

в пунктах, заохочення молодих людей до прийняття обов'язків у своєму середовищі.

Писати проекти розвитку Шкіл та Пунктів навчання української мови, реалізувати видавничі проекти (підручники, програми), старатися, щоб на навчання було відповідне фінансування, щоб навчання було професійне і атракційне для школярів.

Ліцеї та школи з українською мовою навчання в Польщі досить добре організовані, але Пункти навчання вимагають вдосконалення. Якби вони мали дуже добру фінансову допомогу з боку держави та вчителів - професіоналів, можуть мати дуже гарну перспективу. Кожен Пункт навчання повинен мати не просто навчання рідної мови - артистичні виступи, заходи тощо, а інтенсивний курс навчання української мови. Бо тепер ситуація така : учень вчиться там 8 років і має проблему з розмовою в українській мові. Це треба змінити. Навіть іноземну мову, можна вивчити дуже швидко, тільки методика навчання мусить бути на найвищому рівні. Тепер в школах, в кожному класі є компютери, смартдошки ... А як нема - треба полагодити. ОУП повинно подумати, як працювати з батьками, організація повинна мати для них конкретну українознавчу оферту.

Czítko rozrachowywatý úriád na wytraty na nawczannia nasmen-szynnoji mowy, wyjizdy w Ukrajinu pokraszczaly b nawczannia, ale w danuj moment ce nerealne.

Мати гарні матеріали для навчання.

Усвідомити батьків.

Уможливити навчання громадянам України в пунктах навчання української мови

Більша кількість балів з навчання української мови.

Навчити громадян України української мови і культури. Тоді і престиж української мови зросте.

Навчання української мови у Польщі. Інші зауваження.

Відповіді:

Брак підручників та годин в пунктах навчання.

Реальність то маразм і очікування на чудо. Вчителів, організацій, батьків, церкви.

Сьогодні особливо навчання дуже складне і слід шукати оптимальних розв'язань, щоб нікого не звинувачувати, особливо у низькому рівні, а впливати на підтримку національної ідентичності батьків. У цьому також велика роль Церкви. Наше українство на повинно закінчуватися на відвідуванні церкви, але і на забезпеченні дітям і молоді навчання у школах для українських меншин.

Організувати більше інтеграційних заходів.

Потрібні підручники, щоб всі були свідомі, які кошти на це передбачені,

- більше підручників до навчання української мови, навчання української мови у польських школах.

Більше заангажування усіх вчителів українців в процес розвитку і підтримки української національної ідентичності, більша підтримка церкви в тому числі православної (слід вести проповіді українською мовою) особливо там, де немає шкіл чи пунктів навчання української мови, організування екскурсії для дітей в Україну (у мирний час), та рідними землями предків на території Польщі, більше спільних культурних заходів для дітей і молоді з різних пунктів навчання і шкіл.

Недостатня кількість вчителів українців, на ВУЗ-ах закриваються факультети україністики, не відбуваються конференції вчительські в Польщі та Україні, бракує вчителів методистів, підручники не достосовані до навчання української мови для дітей в Польщі.

Забгато танців і фестивалів (навіть дитячих) при яких зовсім не думається про молоде покоління. Давно тому в Кошаліні хіба п. Серкіз - хоч вчив всіх учасників одну спільну пісню . А зараз? Ідемо на фестиваль і наші діти-групи ЗОВСІМ не перетинаються, не познайомлюються. Жах! Ніхто з моєї групи не знає нпр. ані однієї особи з іншої групи - то де їх має тягнути до спільної школи? Прийшов - послухав - і все. Замість цього доречніші були б регулярні табори мовно-народознавчі ...чи якісь ..з майстеркласами нпр: співу!

Війна відкриває нові перспективи. Якщо цього не використаємо - найменшина пропаде.

Потрібні кваліфіковані, свідомі кадри.

Bilse praktyku, daty uczniom rozkazuwaty pro te w Ukraini szczenich ciekawyt. Ne robyty z mowy tiaharu.

Знайомство з мовою разом з культурою та суспільством українців не лише в Україні, а й з українцями Європи. Наприклад, у Франції, Німеччині чи Іспанії діти могли спілкуватися один з одним лише українською мовою. Відвідування цікавих місць і пошук нових друзів.

Добрі матеріали для навчання

Присутність у Польщі дітей мігрантів з України створює реальний шанс на розвиток. Конечно треба це використати.

Якби навчання було платним (навіть символічно, як внески), то було більше свідомості обов'язкового відвідування.

Після закінчення війни і перемоги України, почнеться новий мовний етап в житті українців в самій Україні, як і серед діаспори. В Польщі великим викликом будуть діти з України і навчання їх рідної мови.

Кадри, підручники, наочність, мобільність батьків, дітей та бажання шкіл ведення таких занять.

Зараз для батьків важливо, щоб їхні діти отримали достосовані до потреб підручники, зошити вправ тощо.

Яке ставлення батьків до української мови таке і дітей.

Як на мене, велику роль відіграє церква - головний авторитет і Мала Україна. Якщо в церкві повністю збережеться мова, все буде добре, якщо все ж таки проповіді почнуть говорити на польській мові (щоб всі розуміли) то наша праця і ця анкета не має сенсу.

Активізація молоді, пошук нового підходу до навчання молоді, найбільша вікова група, котра покидає вчити укр.мову, це молодь

Neserioznyj pidchid batkiw ta ditej.

Pohano se baczu w mojomu rajoni.

Крім підручників - цікаві програми, екскурсії, зустрічі поколінь.

Залежне повністю від свідомості української національної меншини.

Навчання мови залежить від різних факторів, на які часом не маємо безпосереднього впливу - загальний клімат для розвитку культури та підтримування мови меншини в державі, ставлення більшості, не завжди сприятливі формальні умови для організації і ведення занять, престиж мови в її материковій країні, переконання, що праця вчителя - менш престижна (тому

й так тяжко будувати вчительські кадри серед молодих). Однак є фактори, на які маємо вплив як громада – це ширше залучення до навчання української мови українських організацій – їхня роль не лише сприяти, пропонувати різні цікаві форми позашкільних занять, рекомендувати вчителів (щоб до праці з дітьми потрапляли особи, які розуміють локальну специфіку та бачать, що навчання української в школі – це елемент ширшого процесу), але й також моніторувати тенденції в навчанні, реагувати на проблеми та брати участь у розробці стратегії на роки, щоб навчання не було випадковим та щоб була можливість реагувати на поточну ситуацію, яка динамічно міняється (пандемія, війна в Україні).

Підкреслення ролі громади, сім'ї, Церкви у формуванні, навчанні та вихованні. Українська мова повинна виходити поза школу.

Дуже добре, що є у Польщі Фонд „Просвіта”, який займається активно освітнім питанням. Повинно ще бути сильне Українське вчительське товариство, бо праці на освітній ниві є дуже багато. Треба також будувати авторитет вчителя.

Bilsze zaanhażuwannia wcztyeliw, spiwpracia ukrainskych orhанизacji ta cerkwy, reklamuwaty nawczannia w swojemu seredowyszczci, uswidomliuwaty batkiw ta opikuniw, nasza istorija je ważywoju dla nas, ale ne powertajmo za bahato do Akciji Wisła - ce moze zneochozczuwaty do wywczennia ukrainskojji mowy osoblywo w miszanych podrużżiach, bilsze zaanhazuwania OUP.

Було б чудово мати вправи, які б ознайомлювали дітей з гарним укр. фольклором, не фольк попсою.

Треба потрапити з проблемою навчання до батьків. Батьки мають комплекс незнання мови тому спілкуються між собою і дітьми польською і не дбають про це якою мовою говорить і буде говорити їхня дитина.

Швидкий час полонізації українців у Польщі.

Треба виграти війну і збудувати демократичну і багату державу. Тоді і мова мова буде потрібна.

**Pan
Sławomir Baranowski
Dyrektor Gimnazjum nr 6
w Zielonej Górze**

LZG-410-20-06/2009, P/09/074

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

Na podstawie art. 2 ust. 2 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli¹, zwanej dalej „ustawą o NIK”, Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze skontrolowała realizację przez Gimnazjum nr 6 w Zielonej Górze zadań wynikających z ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym² w okresie od 1 stycznia 2007 r. do 11 marca 2010 r.

W związku z kontrolą, której wyniki przedstawione zostały w protokole kontroli podpisanym 11 marca 2010 r., Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 60 ustawy o NIK, przekazuje Panu Dyrektorowi niniejsze wystąpienie pokontrolne.

Najwyższa Izba Kontroli negatywnie ocenia działalność Szkoły w skontrolowanym zakresie.

Ocenę uzasadniają stwierdzone przez NIK nieprawidłowości, które polegały m.in. na:

- nieuwzględnieniu w statucie Szkoły zadań dotyczących organizacji nauki języka oraz innych zajęć mających na celu podtrzymywanie i rozwijanie poczucia tożsamości narodowej uczniów mniejszości ukraińskiej;
- podawanie w Systemie Informacji Oświatowej niezetelnej liczby uczniów uczęszczających do Międzyszkolnego Punktu Nauczania Języka Ukraińskiego;
- braku nadzoru dyrektora Szkoły nad organizacją zajęć edukacyjnych dla uczniów mniejszości narodowej, w tym niezatwierdzeniu programu nauczania języka ukraińskiego i nieprawidłowym prowadzeniu dokumentacji przebiegu nauczania tego języka;

¹ Dz.U. z 2007 r. Nr 231, poz. 1071, ze zm.

² Dz.U. Nr 17, poz. 141, ze zm.

- braku inicjatywy Szkoły w zakresie współpracy z organizacjami mniejszości ukraińskiej.

1. W Gimnazjum (poprzednio Szkole Podstawowej nr 13) od kilkunastu lat prowadzone są zajęcia w ramach Międzyszkolnego Punktu Nauczania Języka Ukraińskiego w Zielonej Górze. Jednak w statucie Szkoły nie zawarto zapisów o zasadach organizacji nauki języka ukraińskiego, jako języka mniejszości narodowej, co było niezgodne z przepisami § 2 załącznika nr 3 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 21 maja 2001 r. w sprawie ramowych statutów publicznego przedszkola oraz publicznych szkół (Dz.U. Nr 61, poz. 624 ze zm.). Odpowiednich zapisów nie zawarto również w regulaminie organizacyjnym, a także imiennych pełnomocnictwach udzielonych przez Prezydenta Miasta osobom kierującym Szkołą. Brak było również dokumentu wskazującego na okoliczności i datę lokalizacji w siedzibie Szkoły zajęć tego Punktu. Dopiero w toku kontroli NIK, na wniosek Pana Dyrektora, Prezydent Miasta pismem z 9 marca 2010 r. wyznaczył Gimnazjum jako miejsce, w którym „kontynuowana” jest nauka języka ukraińskiego.

2. W Systemie Informacji Oświatowej niezetelnie rejestrowano liczbę uczniów mniejszości narodowej, od której m.in. uzależniona jest wysokość subwencji oświatowej przyznawanej organowi prowadzącemu Szkołę. W roku szkolnym 2007/2008 (stan na 30 września) w SIO wykazano 5 dzieci mniejszości ukraińskiej, podczas gdy według dziennika lekcyjnego na zajęcia uczęszczało 12 uczniów. W roku szkolnym 2008/2009 w SIO wykazano 24 dzieci, a według dziennika było ich 14. W roku szkolnym 2009/2010 do SIO wpisano 18 dzieci, a według dziennika było ich 13.

Przepis art. 7 ust. 6 ustawy z dnia 19 lutego 2004 r. o systemie informacji oświatowej³ stanowi, że dyrektor szkoły jest odpowiedzialny za wprowadzenie do bazy informacji kompletnych, poprawnych i zgodnych ze stanem faktycznym, a w przypadku wprowadzenia danych błędnych - za ich poprawienie. Pan Dyrektor, kierujący Szkołą od 1 lutego 2010 r. wyjaśnił, że błędne dane były następstwem pomyłek osób kierujących Gimnazjum w poprzednich latach oraz zmianą stanu liczby dzieci uczęszczających do Punktu w pierwszych miesiącach każdego roku szkolnego.

3. Brak było wystarczającego nadzoru nad organizacją zajęć edukacyjnych dla uczniów mniejszości narodowej. Aktywność dyrektora Szkoły w tym zakresie ograniczała się do ustalenia dnia i godzin odbywania zajęć, przydziału sali lekcyjnej, wydania dziennika zajęć i przyjmowania ustnie zgłaszanych uwag. Podziałem uczniów na grupy wiekowe

³ Dz. U. z 2007 r. Nr 3, poz. 24, ze zm.

zajmowała się nauczycielka języka ukraińskiego, która pozyskiwała nieodpłatnie w wydawnictwach podręczniki zatwierdzone przez Ministerstwo Edukacji Narodowej, a następnie rozprowadzała je wśród uczniów.

Nie był zatwierdzony przez dyrektora Szkoły program nauczania języka ukraińskiego. Naruszono w ten sposób przepis § 2 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r.⁴ Stwierdzono także nieprawidłowości w dokumentowaniu nauczania języka mniejszości ukraińskiej. Brak było wniosków rodziców o nauczanie ich dzieci języka ukraińskiego, co było niezgodne z § 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r.⁵, a język ukraiński nie był zaliczany do obowiązkowych zajęć edukacyjnych ucznia i nie był włączany do przedmiotów obowiązkowych na świadectwach promocyjnych, co było niezgodne z § 4 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 12 lutego 2002 r. w sprawie ramowych planów nauczania w szkołach publicznych⁶.

4. Szkoła nie przejawiała inicjatywy w zakresie współpracy z organizacjami mniejszości ukraińskiej. Obowiązek ten wynika z § 10 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługujących się językiem regionalnym⁷. Szkoła nie utrzymywała także kontaktów z rodzicami uczniów uczęszczających na zajęcia języka ukraińskiego. Natomiast współpracę z rodzicami, ocenianą przez siebie jako bardzo dobrą i aktywną, prowadziła nauczycielka języka ukraińskiego, która jest równocześnie przewodniczącą Lubuskiego Oddziału Związków Ukraińców w Polsce.

5. Środki przyznane przez Miasto Zielona Góra na finansowanie wydatków Szkoły dotyczących Międzyszkolnego Punktu Nauczania Języka Ukraińskiego wykorzystywane były

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczania do użytku szkolnego podręczników (Dz. U. Nr 89, poz. 730); poprzednio obowiązywało rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 5 lutego 2004 r. w sprawie dopuszczania do użytku szkolnego programów wychowania przedszkolnego, programów nauczania i podręczników oraz cofania dopuszczenia (Dz. U. Nr 25, poz. 220).

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. Nr 214, poz. 1579) - weszło w życie z dniem 1 grudnia 2007 r. Poprzedzało je rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 3 grudnia 2002 r. (Dz. U. nr 220, poz. 1853).

⁶ Dz. U. Nr 15, poz. 142 ze zm.

⁷ Dz. U. z 2007 r. Nr 214, poz. 1579.

na opłacenie wynagrodzenia 3 nauczycieli pracujących na części etatu, w tym 2 osób duchownych różnych kościołów zaangażowanych w działalność Punktu, co rzetelnie wykazywano w arkuszu organizacyjnym. Nie stwierdzono działań w celu uzyskania środków na inne zajęcia związane z podtrzymaniem i rozwijaniem poczucia tożsamości narodowej uczniów mniejszości ukraińskiej.

Przedstawiając Panu Dyrektorowi powyższe uwagi i oceny, Najwyższa Izba Kontroli wnosi o:

1. Podjęcie działań w celu dostosowania statutu do zadań realizowanych przez Szkołę, związanych z organizacją nauczania języka oraz podtrzymywaniem i rozwijaniem poczucia tożsamości narodowej uczniów mniejszości ukraińskiej.
2. Doprowadzenie do zgodności liczby uczniów mniejszości narodowej wykazywanej w dziennikach i arkuszach ocen z danymi zawartymi w Systemie Informacji Oświatowej.
3. Ustanowienie procedur i realizowanie nadzoru pedagogicznego nad zajęciami prowadzonymi w ramach Międzyszkolnego Punktu Nauczania Języka Ukraińskiego.
4. Podjęcie współpracy ze Związkiem Ukraińców w Polsce oraz rodzicami uczniów mniejszości ukraińskiej.

Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Zielonej Górze, na podstawie art. 62 ust. 1 ustawy o NIK, oczekuje przedstawienia przez Pana Dyrektora, w terminie 14 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego, informacji o sposobie wykorzystania uwag i wykonania wniosków, bądź o działaniach podjętych w celu realizacji wniosków lub przyczynach niepodjęcia takich działań.

Zgodnie z treścią art. 61 ust. 1 ustawy o NIK, w terminie 7 dni od daty otrzymania niniejszego wystąpienia pokontrolnego przysługuje Panu Dyrektorowi prawo zgłoszenia na piśmie, do Dyrektora Delegatury NIK w Zielonej Górze, umotywowanych zastrzeżeń w sprawie ocen, uwag i wniosków zawartych w tym wystąpieniu.

W razie zgłoszenia zastrzeżeń, zgodnie z art. 62 ust. 2 ustawy o NIK, termin nadesłania informacji, o którym mowa wyżej, liczy się od dnia otrzymania ostatecznej uchwały właściwej komisji NIK w sprawie ich rozpatrzenia.

Otrzymują:

1. Adresat
2. aa.

Bielsk Podlaski, 28 kwietnia 2011

l.dz. 35/11

*Szanowna Pani
Irena Zinkiewicz
Dyrektor Zespołu Szkół im. Adama Mickiewicza
w Bielsku Podlaskim*

Związek Ukraińców Podlasia, na podstawie § 10 Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. Nr 214, poz. 1579), zwraca się z wnioskiem o powołanie w Szkole Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim oraz w Gimnazjum nr 2 w Bielsku Podlaskim od roku szkolnego 2011/2012 oddziałów z dodatkową nauką języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej.

W Szkole Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim oraz Gimnazjum nr 2 w Bielsku Podlaskim na wszystkich poziomach klas na naukę języka ukraińskiego jako języka mniejszości uczęszcza odpowiednia liczba uczniów, zgodna z § 5 cytowanego rozporządzenia. W związku z powyższym zgodnie z literą prawa nie ma przeszkód do zorganizowania odrębnych oddziałów z dodatkową nauką języka ukraińskiego.

Ze względów praktycznych oraz w celu uniknięcia dezorganizacji życia szkoły zwracamy się o powołanie odrębnych oddziałów z dodatkową nauką języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej w klasach rozpoczynających nowe etapy edukacyjne, a mianowicie: I etap edukacyjny – I klasę szkoły podstawowej, II etap edukacyjny – IV klasę szkoły podstawowej oraz III etap edukacyjny - I klasę gimnazjum.

Nauczanie języka ukraińskiego jako języka mniejszości prowadzone jest w Szkole Podstawowej nr 4 im. A. Mickiewicza w Bielsku Podlaskim od 17 lat, zaś w Gimnazjum nr 2 w Bielsku Podlaskim od czasu jego powstania. W celu objęcia nauką jak największej ilości

uczniów zajęcia te dotychczas prowadzone były do późnych godzin wieczornych. Taki system nauki uniemożliwia właściwą higienę pracy ucznia.

W związku z powyższym powołanie odrębnych oddziałów z dodatkową nauką języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej stworzy uczniom znacznie lepsze warunki dla podtrzymania i rozwijania ukraińskiej tożsamości narodowej. Umożliwi też odpowiednie prowadzenie całego procesu nauczania z uwzględnieniem specyfiki działań służących podtrzymywaniu i rozwijaniu poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości.

Z pewnością nowa forma zajęć wpłynie na efektywność nauczania, gdyż funkcjonowanie grup międzyoddziałowych, jak miało to miejsce dotychczas, komplikowało i utrudniało proces dydaktyczny, a czasem wręcz uniemożliwiało naukę języka mniejszości ze względu np. na późne godziny zajęć i konieczność oczekiwania na nie po lekcjach oraz kolidowanie z dodatkowymi zajęciami, w których uczniowie także mieli prawo na pogłębianie swojej wiedzy i rozwoju własnych zainteresowań.

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym oraz Statut Zespołu Szkół im. Adama Mickiewicza w Bielsku Podlaskim (Rozdz. II, § 6 punkt 5) daje możliwość takiej formy nauki uczniom ukraińskiej mniejszości narodowej.

Jednocześnie, zgodnie z § 1 przywołanego rozporządzenia, zwracamy się o umożliwienie nauki własnej historii i kultury oraz geografii Ukrainy w powołanych odrębnych oddziałach z dodatkową nauką języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej, w ramach przyznanych przez organ prowadzący dodatkowych godzin dydaktycznych na ten cel.

Liczymy na zrozumienie i wsparcie naszych działań, które służą rozwojowi wielokulturowości w naszym regionie, jak również mają odzwierciedlenie w polityce Rzeczypospolitej Polski w poszanowaniu praw mniejszości narodowych w zjednoczonej Europie.

W załączeniu:

Deklaracje rodziców uczniów zgłoszonych do poszczególnych klas z dodatkową nauką języka ukraińskiego jako ojczystego.

Do wiadomości:

1. Pan Eugeniusz Berezowicz Burmistrz Miasta Bielsk Podlaski
2. Pan Jerzy Kiszkiel, Podlaski Kurator Oświaty,

3. Pan Józef Różański, dyrektor Departamentu Wyznań Religijnych oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji,
4. Pani Grażyna Płoszajska, Główny Specjalista w Departamencie Kształcenia Ogólnego i Wychowania Ministerstwa Edukacji Narodowej.

Dr Andrzej Artemiuk

Przewodniczący
Związku Ukraińców Podlasia

ZASTĘPCA PREZYDENTA MIASTA STOŁECZNEGO WARSZAWY

pl. Bankowy 3/5, 00-950 Warszawa,
tel. 22 443 10 19, 22 443 10 20, faks 22 443 99 53
sekretariat-wp@um.warszawa.pl, www.um.warszawa.pl

BE-WPSP-2032-138-2012-KCe-3

Warszawa, 13.06.2012 r.

Pan
Marcin Święcicki
Posel na Sejm
Rzeczypospolitej Polskiej

Szanowny Panie Pośle,

odpowiadając na pismo z 27 kwietnia br. uprzejmie informuję, że samorząd warszawski dąży do stworzenia warunków, które zapewniłyby uczniom należącym do mniejszości narodowej pełną możliwość poznawania kultury i języka kraju pochodzenia.

W obecnym stanie prawnym – w oczekiwaniu na stosowne zmiany w ustawie o systemie oświaty - edukację w Międzyszkolnym Zespole Nauczania Mniejszości Ukraińskiej będą mogli kontynuować uczniowie należący do mniejszości narodowej, tj. obywatele polscy.

Od 1 września 2012 r., na wyraźne życzenie rodziców uczniów Międzyszkolnego Zespołu Nauczania Mniejszości Ukraińskiej, zmienia się miejsce prowadzenia zajęć.

Prawo oświatowe dla uczniów niebędących obywatelami polskimi – uczniów cudzoziemców, przewidywało inne (finansowane z budżetu państwa) rozwiązania wynikające m.in. z przepisów ustawy o systemie oświaty oraz rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 kwietnia 2010 r.

Podczas licznych spotkań z przedstawicielami rodziców uczniów uczęszczających do Międzyszkolnego Zespołu Nauczania Mniejszości Ukraińskiej - zarówno w Biurze Edukacji, jak i w Ministerstwie Edukacji Narodowej - omawiana była kwestia organizacji nauki w Międzyszkolnym Zespole od nowego roku szkolnego 2012/2013.

Jeżeli zagraniczna placówka dyplomatyczna lub konsularna albo stowarzyszenie kulturalno-oświatowe, wyrażają chęć organizacji nauki języka i kultury kraju pochodzenia dla uczniów – cudzoziemców pochodzenia ukraińskiego, to w myśl zapisów zawartych w ustawie o systemie oświaty, jak również w ww. rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 kwietnia 2010 r., organ prowadzący może

udostępnić pomieszczenia w szkołach będących nowymi lokalizacjami dla Międzyszkolnego Zespołu Nauczania Mniejszości Ukraińskiej.

Powyższe rozwiązanie zostało zaakceptowane przez rodziców obecnych podczas spotkania zorganizowanego w dniu 26 kwietnia br., w Szkole Podstawowej nr 221 z Oddziałami Integracyjnymi przy ul. Ogrodowej 42/44, przy której powołano Międzyszkolny Zespół Nauczania Mniejszości Ukraińskiej.

W ten sposób, organizując naukę w dwóch miejscach - Szkole Podstawowej nr 221 z Oddziałami Integracyjnymi przy ul. Ogrodowej 42/44 i Gimnazjum nr 45 z Oddziałami Integracyjnymi im. Powstania Warszawskiego przy ul. Żelaznej 71, będzie można zorganizować zajęcia dla uczniów cudzoziemskich równolegle z zajęciami dla uczniów należących do mniejszości ukraińskiej – obywateli polskich. Stworzone warunki nauki w dwóch miejscach są zdecydowanie lepsze od obecnych. Uczniowie i ich rodzice otrzymali pomieszczenia do swojego użytku, ponadto będą korzystać m.in. z boisk szkolnych i sal gimnastycznych.

Zamierzamy dotożyć wszelkich starań, aby wzajemna współpraca w zakresie organizacji ww. zajęć przebiegała sprawnie.

Z poważaniem

ZASTĘPCA PREZYDENTA
m. st. Warszawy

Włodzimierz Paszyński

ОБ'ЄДНАННЯ УКРАЇНЦІВ У ПОЛЬЩІ * ZWIĄZEK UKRAIŃCÓW W POLSCE

Головна управа • Zarząd Główny

Warszawa, 11 stycznia 2016 r.

L.dz. 1/1/2016/W

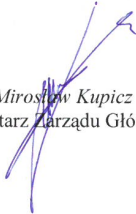
Sz. P.
Minister Anna Zalewska
Ministerstwo Edukacji Narodowej

Szanowna Pani Minister,

W imieniu organizacji pozarządowej mniejszości ukraińskiej w Polsce pragniemy przekazać na Pani ręce dokument pokazujący sytuację w dziedzinie oświaty mniejszości ze wskazaniem zagadnień, które od dłuższego czasu przysparzają trosk rodzicom, organizacjom naszej społeczności oraz budzą poważne wątpliwości co do rzetelnego stosowania zapisów Konstytucji RP, Ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz języku regionalnym i międzynarodowych konwencji, których Polska jest stroną.

Mamy nadzieję, że przedstawiony dokument stanie się początkiem rzeczywistego dialogu Ministerstwa z naszą społecznością i przyczyni się do wypracowania konkretnych rozwiązań w dziedzinie funkcjonowania systemu nauczania języka ukraińskiego, historii, kultury i geografii ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce.

Z wyrazami szacunku

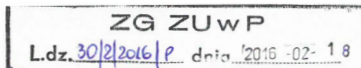
Mirosław Kupicz
Sekretarz Zarządu Głównego

Piotr Tyma
Prezes Związku

Do wiadomości:

1. Prezydium Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP
2. Pan Sebastian Chwałek, podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji
3. Pan Adam Bodnar, Rzecznik Praw Obywatelskich
4. Pan Andrij Deszczyca, ambasador Ukrainy w RP
5. Pan Francesco Palermo, President of the Advisory Committee on National Minorities
6. Pani Kinga Gál, Nils Torvalds and Jordi Sebastià, Co-chairs of the Minority Intergroup Inter group for Traditional Minorities, National Communities and Languages

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ

PODSEKRETARZ STANU

Warszawa, 12 lutego 2016 r.

DJE-WOKO.442.2.2016.GP

Pan
Piotr Tyma
Prezes Związku Ukraińców w Polsce

Pan
Mirosław Kupicz
Sekretarz Zarządu Głównego Związku Ukraińców w Polsce

ul. Kościeliska 7
03-614 Warszawa

Szanowny Panie Prezesie,

Szanowny Panie Sekretarzu,

nawiązując do pisma (L. dz. 1/1/2016/W), przekazującego dokument opisujący sytuację w dziedzinie wykonywania zadań służących podtrzymywaniu poczucia tożsamości językowej i kulturowej uczniów należących do ukraińskiej mniejszości narodowej w Polsce, proszę o przyjęcie informacji i wyjaśnień dotyczących poszczególnych kwestii poruszonych we wspomnianym dokumencie oraz zgłoszonych w nim postulatów.

1. Podręczniki do nauki języka ukraińskiego

W wykazie podręczników dopuszczonych do użytku szkolnego przeznaczonych dla ukraińskiej mniejszości narodowej znajduje się pięć części podręcznika do klasy I szkoły podstawowej *Ridna mowa*, wydanych przez Wydawnictwa Szkolne i Pedagogiczne.

Informacja o wycofaniu się Wydawnictw Szkolnych i Pedagogicznych z wydawania podręczników dla mniejszości narodowych, a tym samym z roli pośrednika pomiędzy środowiskiem nauczycieli języka ukraińskiego, z którego wywodzą się autorzy podręczników, a Ministerstwem Edukacji Narodowej w sprawach dotyczących opracowywania i wydawania podręczników do nauki języka ukraińskiego była od dawna sygnalizowana przez Ministerstwo Edukacji Narodowej na forum Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP, Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz

MINISTERSTWO EDUKACJI NARODOWEJ
PODSEKRETARZ STANU

al. J. Ch. Szucha 25, 00-918 Warszawa, tel. +48 22 34 74 839, fax +48 22 34 74 840, sekretariat.m.kopec@men.gov.pl,
www.men.gov.pl

w bezpośrednich rozmowach z przedstawicielami ukraińskiej mniejszości narodowej.

Z uwagi na potencjał środowiska nauczycieli języka ukraińskiego, zrzeszonych w Ukraińskim Towarzystwie Nauczycielskim w Polsce (wśród których znajdują się autorzy podręczników wydawanych przez WSIP) oraz możliwości wydawnicze Związku Ukraińców w Polsce (dysponującego własnym wydawnictwem) Ministerstwo Edukacji Narodowej było przekonane, że mniejszość ukraińska, podobnie jak inne mniejszości narodowe i etniczne, włączy się w opracowywanie i wydawanie podręczników dla uczniów deklarujących przynależność do ukraińskiej mniejszości narodowej. Należy przy tym nadmienić, iż wszystkie koszty związane z opracowaniem i wydaniem podręczników są zawsze refinansowane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej.

Obecnie podręczniki dla mniejszości są wydawane przez:

- 1) Wydawnictwo Aušra Sp. z o.o. (język litewski),
- 2) Zrzeszenie Kaszubsko-Pomorskie, Zarząd Główny (język kaszubski),
- 3) Fundację im. Ks. K. Ostrońskiego (język białoruski),
- 4) Stowarzyszenie na Rzecz Dzieci i Młodzieży Uczących się Języka Białoruskiego „AB-BA” (język białoruski).

W związku z informacjami przedstawicieli Związku Ukraińców w Polsce o wyczerpaniu nakładu podręczników do języka ukraińskiego dla I klasy szkoły podstawowej *Ridna mowa*, Ministerstwo Edukacji Narodowej w 2015 roku podjęło starania o dodruk tych podręczników. Kosztorysy wznowienia wydania 5 części podręcznika *Ridna mowa* do języka ukraińskiego dla I klasy szkoły podstawowej zostały określone przez WSIP na kwotę około 644 tys. złotych. Zważywszy na wysokie koszty wydania i możliwości finansowe Ministerstwa Edukacji Narodowej, dodruk tych podręczników nie był możliwy.

Niestety, nie dały również rezultatu rozmowy w sprawie podręczników prowadzone z przedstawicielami Związku Ukraińców w Polsce w Ministerstwie Administracji i Cyfryzacji podczas posiedzeń grupy roboczej do spraw podręczników dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego (powołanej przez Komisję Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych), ani podjęcie tego tematu w październiku 2015 r. podczas konferencji metodycznej w Przemyślu, jak również w trakcie spotkania z Ambasadorem Ukrainy w Ambasadzie Ukrainy i podczas bezpośrednich rozmów prowadzonych w tym czasie w Ministerstwie Edukacji Narodowej.

Padło stwierdzenie o braku możliwości opracowania podręczników przez autorów wywodzących się ze środowiska mniejszości ukraińskiej, w sytuacji, gdy obowiązujące przepisy nie dopuszczają możliwości prefinansowania prac związanych z przygotowaniem i wydaniem podręczników do języka ukraińskiego.

Podczas spotkania 12 października 2015 r. w Ministerstwie Edukacji Narodowej, w którym udział wzięli Pan Prezes wraz z przedstawicielami Związku Ukraińców w Polsce oraz Dyrektor Gabinetu Politycznego Ministra Edukacji Narodowej, Wicedyrektor Strategii i Współpracy Międzynarodowej oraz pracownicy Departamentu Prawnego i Departamentu Jakości Edukacji, ustalono, że Związek Ukraińców w Polsce dokona rozpoznania, która uczelnia posiadająca w swych strukturach wydział ukrainistyki mogłaby podjąć się opracowania podręczników do języka ukraińskiego dla poszczególnych etapów nauczania (na mocy art. 40 ustawy - Prawo o szkolnictwie wyższym).

Dotychczas Związek Ukraińców w Polsce nie przesłał do Ministerstwa informacji na ten temat.

W tej sytuacji Ministerstwo Edukacji Narodowej rozważy kierunek dalszych działań w kwestiach dotyczących zapewnienia podręczników dla uczniów należących do ukraińskiej mniejszości narodowej, w szczególności przez:

- dokonanie rozpoznania wśród szkół wyższych w zakresie możliwości opracowania podręczników do języka ukraińskiego przeznaczonych dla ukraińskiej mniejszości narodowej lub
- rozpisanie konkursu na opracowanie podręcznika do języka ukraińskiego przeznaczonego dla ukraińskiej mniejszości narodowej do określonego etapu edukacyjnego.

2. Wymiar godzin nauki historii i kultury własnej oraz geografii

Ministerstwo Edukacji Narodowej, uwzględniając zgłoszone postulaty, uregulowało kwestie związane z nauczaniem historii i kultury własnej mniejszości podczas ostatniej nowelizacji przepisów *rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym* (Dz. U. z 2014 r., poz. 263, j.t.). Godziny przeznaczone na realizację tych zajęć zostały włączone do ramowych planów nauczania na poszczególnych etapach edukacyjnych dla wszystkich typów szkół. Minimalny wymiar zajęć dla trzyletniego okresu nauczania ustalono na 30 godzin.

Rozumiejąc powody, dla których część przedstawicieli mniejszości chciałaby, aby ten wymiar został zwiększony trzykrotnie (tj. do 90 godzin na etap nauczania) wyjaśniam, że celem wprowadzenia przedmiotu „historia i kultura własna” jest uzupełnienie wiadomości z zakresu historii i kultury mniejszości przekazywanych podczas nauki języka mniejszości, którego minimalny wymiar w trzyletnim okresie nauczania wynosi, w zależności od sposobu nauczania języka, od 290 do 450 godzin (z możliwością rozszerzenia o dodatkowe 180 godzin w liceum ogólnokształcącym i technikum). Należy więc zwrócić uwagę na znaczne obciążenie dodatkowymi zajęciami edukacyjnymi uczniów

uczestniczących w zajęciach służących podtrzymywaniu ich tożsamości językowej i kulturowej, co przemawia za utrzymaniem obecnego wymiaru tych zajęć.

3. Sposób dofinansowania realizacji zadań służących podtrzymywaniu tożsamości językowej i kulturowej uczniów w postaci zwiększenia subwencji – postulat zmiany sposobu finansowania (z subwencji na dotację)

W opinii Ministerstwa Edukacji Narodowej subwencja oświatowa jest trafną formą transferu środków budżetowych wykorzystywanych w procesie finansowania zadań oświatowych, ponieważ gwarantuje samorządom środki finansowe uchwalone w ustawie budżetowej (w przeciwieństwie do innych wydatków, które mogą być pomniejszone) i nie zmusza samorządów do przeznaczenia ich wyłącznie na sprecyzowane zadania oświatowe. Jest to, co warto podkreślić, wyjątkowo stabilne i przewidywalne źródło dochodów samorządowych.

Należy podkreślić, że zasilanie dochodów jednostek samorządu terytorialnego w formie subwencyjnej zwiększa skłonność tych jednostek do racjonalizowania wydatków oświatowych. Natomiast dotacyjne finansowanie oświaty nie wyzwala postaw racjonalizujących wydatki oświatowe, nie skłania do poszukiwania oszczędności.

Ponadto, zgodnie z Europejską Kartą Samorządu Lokalnego, ratyfikowaną przez Polskę w 1994 r., powinno się ograniczać dotacje celowe będące źródłami finansowania jednostek samorządu terytorialnego. Stosowanie dotacji zmniejsza bowiem swobodę dysponowania środkami publicznymi (mogą one być wydane wyłącznie na określony cel) oraz może przyczynić się do ograniczenia efektywności realizowanych zadań. Natomiast zastosowanie mechanizmu subwencyjnego daje gwarancję prostego i szybkiego, a co za tym idzie nisko kosztowego dzielenia i przekazywania jednostkom samorządu terytorialnego środków finansowych.

Pragnę zauważyć, że zgodnie z obowiązującymi przepisami¹ jednostki samorządu terytorialnego są zobowiązane do realizacji określonych zadań oświatowych na rzecz mniejszości narodowych lub etnicznych oraz społeczności posługujących się językiem regionalnym.

Ponadto informuję, że w algorytmie podziału subwencji na rok 2016 zostały dokonane zmiany w zakresie finansowania uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych, społeczności posługującej się językiem regionalnym, a także uczniów pochodzenia romskiego, zgodnie z postulatem zgłoszonym przez Komisję Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych oraz

¹ z art. 13 ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2015 r. Nr 2156, oraz z 2016 r., poz. 35)

Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji. Jedną z zmian polegała na wyłączeniu z wagi dla ww. uczniów, osób objętych dodatkową nauką języka polskiego i utworzenie dla nich nowej wagi. Druga zmiana polegała na wprowadzeniu opisu wag algorytmu w taki sposób, aby uczniowie należący do poszczególnych mniejszości narodowych lub etnicznych, społeczności posługującej się językiem regionalnym (kaszubskim) oraz uczniowie pochodzenia romskiego byli traktowani oddzielnie (względem siebie) przy określaniu ich liczebności w celu ustalenia, do której wagi się kwalifikują.

Jednocześnie zwracam uwagę, że w roku 2015 powołana została grupa robocza do spraw finansowania zadań oświatowych służących podtrzymywaniu tożsamości narodowej, etnicznej i językowej mniejszości. W skład grupy wchodzi przedstawiciele Ministerstwa Edukacji Narodowej, Ministerstwa Finansów, Ministerstwa Administracji i Cyfryzacji (od roku 2016 – przedstawiciele Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji), oraz przedstawiciele poszczególnych mniejszości narodowych i etnicznych. W ramach prac grupy analizowano m.in. funkcjonowanie obecnego systemu finansowania zadań oświatowych służących podtrzymywaniu tożsamości narodowej, etnicznej i językowej oraz pracowano nad możliwymi zmianami w tym zakresie. Wyniki prac wspomnianej grupy będą rozpatrywane przez Ministerstwo Edukacji Narodowej w toku prac nad planami zmian w oświacie.

Odnosnie kwestii finansowania olimpiady języka ukraińskiego, uprzejmie wyjaśniam, że olimpiada taka – jeśli zostanie zgłoszona do Ministerstwa Edukacji Narodowej przez środowisko mniejszości ukraińskiej w Polsce – będzie mogła być zorganizowana zgodnie obowiązującymi przepisami² i sfinansowana z dotacji celowej na realizowanie olimpiad przedmiotowych.

4. Brak monitoringu i wdrażania *Strategii rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce.*

Faktem jest, że od przyjęcia w czerwcu 2011 r. przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania i ministra właściwego do spraw wyznań religijnych oraz mniejszości narodowych i etnicznych *Strategii rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce*, nie odbywały się w gronie osób opracowujących ten dokument spotkania monitorujące realizację jej zaleceń. Nie można jednak zgodzić się ze stwierdzeniem braku wdrażania poszczególnych zaleceń *Strategii*. Resort oświaty podjął szereg działań nawiązujących do zaleceń *Strategii* w kwestiach dotyczących organizacji nauczania, doradztwa metodycznego oraz polsko-ukraińskiej wymiany młodzieży. Należy tu wymienić takie działania, jak:

² Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 stycznia 2002 r. w sprawie organizacji oraz sposobu przeprowadzania konkursów, turniejów i olimpiad (Dz. U. z 2002 r., Nr 13, poz. 125, z późn. zm.).

- zmiana w przepisach oświatowych definicji szkoły z nauczaniem w dwóch językach (polskim i języku mniejszości) pod kątem obniżenia wymagań organizacyjnych³,
- uszczegółowienie przepisów dotyczących zajęć z historii i kultury własnej mniejszości przez określenie ich wymiaru na każdym etapie edukacyjnym w poszczególnych typach szkół⁴,
- włączenie do obowiązkowych zadań placówek doskonalenia nauczycieli prowadzonych przez samorząd województwa organizowania i prowadzenia, stosownie do potrzeb, doradztwa metodycznego dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach z nauką języka mniejszości narodowych, mniejszości etnicznych oraz języka regionalnego oraz zobowiązanie placówek do realizowania tego zadania we współpracy z organizacjami mniejszości oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym,
- coroczne finansowanie z budżetu resortu oświaty opracowania, wydania i dystrybucji dwóch kolejnych kwartalników metodycznych dla nauczycieli języka ukraińskiego „Ridna mowa” (w ramach działań na rzecz wspomaganie tej grupy nauczycieli w zakresie metodyki nauczania i doskonalenia zawodowego),
- kontynuacja programu „Polsko-ukraińska wymiana młodzieży” (na realizację tego zadania w trybie otwartego konkursu ofert w 2015 r. Ministerstwo przeznaczyło kwotę 3 mln zł),
- podejmowanie kwestii wydawniczych i finansowych w ramach prac powołanej przez Komisję Wspólną Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych grupy roboczej do spraw podręczników dla mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego oraz grupy roboczej do spraw finansowania zadań oświatowych

Tak więc, mimo braku spotkań monitorujących zalecenia *Strategii*, resort oświaty podejmuje działania mające na celu rozwiązywanie opisanych w *Strategii* problemów edukacyjnych oraz kontynuuje przyjęte zobowiązania.

5. Brak Centrum Edukacji Mniejszości w zakresie metodyki nauczania

Stosownie do art. 77a ust. 1 i 2 ustawy o systemie oświaty, doskonalenie zawodowe nauczycieli jest prowadzone przez placówki doskonalenia nauczycieli oraz nauczycieli, którym powierzono zadania doradców metodycznych. Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania, w porozumieniu z właściwymi ministrami, określa, w drodze rozporządzenia, organizację i sposób działania placówek doskonalenia nauczycieli, w tym zakres ich działalności obowiązkowej, a ponadto zakres zadań doradców metodycznych (w myśl art. 78 ust. 1 ww. ustawy).

³ § 4 pkt 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 listopada 2007 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 263, j.t.).

⁴ § 8a ww. rozporządzenia.

Określone przez Ministra Edukacji Narodowej, w rozporządzeniu z dnia 19 listopada 2009 r. w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli (Dz.U. z 2014 r. poz. 1041, z późn. zm.), regulacje w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli uwzględniają również kwestie doskonalenia zawodowego oraz doradztwa metodycznego dla nauczycieli języka mniejszości narodowych i etnicznych oraz języka regionalnego.

W myśl przepisów § 15 ust. 3 pkt 1 lit. b) oraz ust. 4 ww. rozporządzenia, organizowanie i prowadzenie, stosownie do potrzeb, doradztwa metodycznego dla nauczycieli zatrudnionych w szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych i etnicznych oraz językiem regionalnym należy do obowiązkowych zadań publicznych placówek doskonalenia prowadzonych przez samorząd województwa. Wojewódzkie placówki doskonalenia powinny, we wskazanym powyżej zakresie, współpracować z organizacjami mniejszości narodowych i etnicznych oraz społecznością posługującą się językiem regionalnym (zgodnie ww. rozporządzeniem).

Regulacje rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli zapewniają możliwość doskonalenia i wspomagania nauczycieli języka mniejszości narodowej, w tym m.in. w: planowaniu, organizowaniu i badaniu efektów procesu dydaktyczno-wychowawczego, opracowywaniu i badaniu i adaptacji programów nauczania, rozwijaniu umiejętności metodycznych, podejmowaniu działań innowacyjnych. Zadania, o których mowa realizują w myśl § 22 ww. rozporządzenia, nauczyciele-doradcy metodyczni poprzez: udzielanie indywidualnych konsultacji, prowadzenie zajęć edukacyjnych, zajęć otwartych, zajęć warsztatowych i innych form doskonalenia wspomagających pracę dydaktyczno-wychowawczą nauczycieli oraz organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli.

Jednym z działań, które na gruncie przepisów rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli, mogą podejmować publiczne placówki doskonalenia oraz nauczyciele - doradcy metodyczni jest organizowanie i prowadzenie sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli (dyrektorów szkół i placówek).

Dzięki prowadzonej sieci współpracy nauczyciele (dyrektorzy) mogą w zorganizowany sposób współpracować ze sobą w celu doskonalenia swojej pracy, w szczególności przez wymianę doświadczeń, analizę dobrych praktyk, tworzenie innowacyjnych rozwiązań czy poszerzanie kompetencji - w trakcie regularnych spotkań bądź przez platformę internetową. W ramach sieci współpracy możliwe jest organizowanie doskonalenia w różnych formach (warsztaty, wykłady, organizowanie lekcji pokazowych, omawianie dobrych praktyk, wspólne poszukiwanie optymalnych rozwiązań bieżących problemów dydaktycznych i wychowawczych).

Dzięki sieci współpracy zwiększa się możliwość udziału w wydarzeniach bezpośrednio związanych z potrzebami uczących się nauczycieli, mających wpływ na doskonalenie sposobów pracy, zachowania ciągłości w doskonaleniu się, a także bieżącego monitorowania zmian prawnych, pojawiających się wymagań, nowych metod i standardów, wymiany doświadczeń, nawet w bardzo wąskich i specyficznych dla przedmiotu lub zajęć obszarach tematycznych,

tworzenia efektywnych sposobów wsparcia koleżeńskiego, zwłaszcza dla początkujących nauczycieli.

Obowiązek organizowania i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli (dyrektorów) szkół jest jednym z głównych zadań systemu wspomagania szkół i placówek, który powinien służyć zwiększeniu zdolności szkoły (placówki) do rozwiązywania własnych problemów i powinien być podporządkowany jej potrzebom. Punktem wyjścia działań związanych ze wspomaganiami szkół jest diagnoza potrzeb przeprowadzana przez dyrektora szkoły przy pomocy placówki doskonalenia nauczycieli, uwzględniająca efekty kształcenia, w szczególności wyniki ewaluacji zewnętrznej i wewnętrznej szkoły lub placówki, wyniki sprawdzianu i egzaminów zewnętrznych.

Do organizowania i prowadzenia wspomagania szkół i placówek, a także sieci współpracy obowiązane są oprócz placówek doskonalenia nauczycieli, także poradnie psychologiczno-pedagogiczne i biblioteki pedagogiczne, zgodnie z przepisami rozporządzeń Ministra Edukacji Narodowej.⁵

Uwzględnienie w katalogu zadań placówek doskonalenia nauczycieli, poradni psychologiczno-pedagogicznych oraz bibliotek pedagogicznych zadań, które polegają na prowadzeniu wspomagania szkół, współpracy i samokształcenia nauczycieli (dyrektorów) szkół i placówek jest dla ww. podmiotów obowiązkowe od 1 stycznia 2016 r.

Opisany powyżej obowiązujący stan prawny gwarantuje nauczycielom mniejszości narodowych i etnicznych doskonalenie zawodowe w funkcjonujących na terenie kraju publicznych placówkach doskonalenia prowadzonych przez samorząd województwa, w tym również zapewnia możliwość organizowania i prowadzenia - stosownie do potrzeb - doradztwa metodycznego, organizowania i prowadzenia sieci współpracy i samokształcenia dla nauczycieli.

Z informacji będących w posiadaniu Ministerstwa Edukacji Narodowej wynika, że wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli podejmują i prowadzą działania na rzecz nauczycieli języka ukraińskiego w swoim regionie.

W latach szkolnych 2013/2014 - 2015/2016 placówki doskonalenia nauczycieli podejmowały następujące działania w omawianym zakresie:

1) Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie:

a) w 2013 roku:

- konferencja naukowa „Tożsamość i wielokulturowość”, w ramach I edycji projektu realizowanego przez CEN w Koszalinie – „Pomorze Zachodnie - To My”.

⁵ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 1 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych poradni psychologiczno-pedagogicznych, w tym publicznych poradni specjalistycznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 199) oraz rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 26 lutego 2013 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych (Dz. U. z 2013 r., poz. 369).

b) w latach 2013-2015:

- przedsięwzięcia realizowane w I Liceum Ogólnokształcącym w Białym Borze (I edycja „Izby Pamięci”, konkursy rysunkowe „Moja ulubiona bajka ukraińska”, „Konkurs Bajki Ukraińskiej”, konkursy poezji Śpiewanej do słów Tarasa Szewczenki, konkursy plastyczne „Barwy Ukrainy”, Regionalne Obchody Szewczenkowskie”, ogólnopolskie konkursy poezji śpiewanej do słów Tarasa Szewczenki, konkurs poezji śpiewanej do słów patrona szkoły, festiwal twórczości sakralnej, „10 Jubileuszowy Festiwal Bajki Ukraińskiej”;
- prowadzenie doradztwa metodycznego na rzecz nauczycieli na terenie województwa zachodniopomorskiego (zespoły metodyczne i samokształceniowe, konsultacje z nauczycielami i organizatorami punktów nauczania języka ukraińskiego, lekcje otwarte).

2) Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie:

a) w 2013 roku:

- II Międzynarodowa Konferencja Naukowo-Methodyczna pod honorowym patronatem Marszałka Województwa Warmińsko-Mazurskiego, Konsula Generalnego Ukrainy w Gdańsku i Posła na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej;
- wyjazd studyjny do Lwowa dla nauczycieli z całej Polski pn. „W świecie ukraińskiej kultury i lwowskiej wielokulturowości”;

b) cyklicznie w latach 2013-2015:

- ogólnopolski i wojewódzki konkurs recytatorski „Poznaj nasz kraj” pod honorowym patronatem Warmińsko-Mazurskiego Kuratora Oświaty w Olsztynie;
- wojewódzki przegląd małych form teatralnych pod nazwą „Ja i mały teatr” oraz powiatowy konkurs recytatorski dla uczniów szkoły podstawowej z powiatu bartoszyckiego;
- warsztaty ukraińskiej sztuki ludowej pn. „Zręczne ręce” z udziałem trenerów z Ukrainy.

3) Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu:

a) w 2014 roku:

- współpraca pomiędzy gminą Skoki i obwodem kijowskim Ukrainy, w ramach której prowadzone były działania koordynowane przez doradcę metodycznego reprezentującego ODN w Poznaniu (zajęcia otwarte dla nauczycieli);

b) w 2015 roku:

- zajęcia szkoleniowo-metodyczne dla 40 nauczycieli z Białorusi i Ukrainy, goszczących w Wielkopolsce na zaproszenie Departamentu Edukacji i Nauki Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego;
- seminarium warsztatowe dla nauczycieli poświęcone rozwijaniu dziecięcej kreatywności i wrażliwości „Papierczaki – Zimowe dekoracje”, zajęcia otwarte

symbolika, mity, analiza wybranych utworów poświęconych tej tematyce”, „Jak nauczać mózg czyli podstawy neuropedagogiki”;

- warsztaty metodyczne: „Jak wspierać aktywność i kreatywność ucznia?”, „Praca w klasach łączonych w nauczaniu języka ukraińskiego. Jak podnieść jakość nauczania języka ukraińskiego w szkole?”, „Nauczyciel w nowatorskich poszukiwaniach” - obejmujące następujące tematy: „Problemy funkcjonowania szkolnictwa mniejszości narodowych w Polsce”, „W świecie wartości duchowych - o potrzebie czytania poezji szkoły praskiej”, „Nowatorskie metody pracy z tekstem literackim, naukowym, publicystycznym”, „Metoda KLANZY w praktyce szkolnej. Nowy styl w nauczaniu, wychowaniu i animacji społeczno-kulturalnej”, „Analiza powieści W. Szklara „Czornyj woron. Zalysheneć”, „Chełmszczyzna i Podlasie w historii i pamięci historycznej ukraińskiego narodu”, „Prezentacja autorska książki „Złota seredynka”, „Nauczanie przez gry i zabawę. Sposoby motywowania do zajęć - z doświadczeń drużynowej PLAST”, „Nauczanie o regionie – dlaczego jest ważne dla mniejszości? Wybrane zagadnienia z edukacji regionalnej”, „Wydawanie podręczników dla mniejszości w świetle aktów prawnych”;

c) w 2015 roku:

- międzynarodowa konferencja „Nauczanie języka ojczystego mniejszości narodowych – współczesne trendy” – obejmująca następujące tematy: „Międzyszkolne zespoły nauczania języka mniejszości narodowej – aktualny stan prawny i propozycje rozwiązań”, „Prawne regulacje nauczania języków mniejszościowych, praktyczne rozwiązania w krajach Europy. Metody wczesnego i immersyjnego nauczania języków zagrożonych-mniejszościowych”, „Neurodydaktyka – podstawa edukacji XXI wieku. Prezentacja filmu Alfabet”, „Przekształcanie małych szkół, zmiana sposobu finansowania, aspekty praktyczne”, „Jak zwiększyć szanse młodych pochodzących z małych miejscowości?”, „Prezentacja projektu modelowego: Miasto – skarbnica umiejętności”, „Obywatele Ukrainy w szkołach i oddziałach z nauczaniem języka ukraińskiego”, „Dialekt łemkowski w nauczaniu języka ukraińskiego”;

- spotkania Zespołu Samokształceniowego Nauczycieli Języka Ukraińskiego obejmujące następujące tematy: „Wykorzystanie metody *action learning* w pracy nauczyciela języka ukraińskiego”, „Rola konkursów przedmiotowych w nauczaniu języka ukraińskiego”,

- warsztaty: „Wstrzymać nauczycieli, ruszyć uczniów – o metodach nauczania i wychowania na lekcjach języka ukraińskiego”, „Organizacja pracy zespołowej”;

d) w 2016 roku:

- spotkanie Zespołu Samokształceniowego Nauczycieli Języka Ukraińskiego na temat „Jak wspomagać rozwój kompetencji językowych uczniów na lekcjach języka ukraińskiego?”.

5) Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku w latach 2013-2016:

- projekt edukacyjny w jednym z gimnazjów (2013 r. – 2014 r.);
- doskonalenie nauczycieli w ramach ogólnopolskich obchodów 200 rocznicy urodzin Tarasa Szewczenki (2014 r.) – „Trwałe dziedzictwo Tarasa Szewczenki”;
- projekt „Powrót do korzeni - Bojkowszczyzna w edukacji szkolnej” (2014 r. – 2016 r.);
- prowadzenie edukacji dzieci, młodzieży i dorosłych mającej na celu upowszechnianie dorobku kulturowego ukraińskiej mniejszości narodowej (lata 2013-2016);
- prowadzenie pracy z uczniem o specjalnych potrzebach edukacyjnych (lata 2014-2015).

Realizacja wymienionych projektów obejmowała różnorodne formy doskonalenia nauczycieli ukraińskiej mniejszości narodowej, m.in.:

a) konferencje: „Problem szkoły mniejszościowej w północno-zachodniej Polsce”, „Rozpoznawanie i rozwiązywanie sytuacji konfliktowych, trudne zachowania uczniów - metody pracy”,

b) sesje popularno-naukowe, panele dyskusyjne, wykłady, spotkania autorskie: „Trwałe dziedzictwo Tarasa Szewczenki”, „Wykorzystanie środowiska lokalnego i regionalnego w edukacji regionalnej”, „Edukacja regionalna na Ziemi Słupskiej, Łęborskiej i Bytowskiej”; „Powrót do korzeni - Bojkowszczyzna - spotkanie autorskie z Natalią Kłasztorną, etnografem, historykiem, badaczem „Bojkowszczyzny”,

c) sieć współpracy i samokształcenia, w ramach której odbywały się zespoły metodyczne, warsztaty, spotkania autorskie: „Organizacja nauczania języka ukraińskiego w kolejnych latach szkolnych”, „Metody i formy pracy z 6-latkami w szkole”, „Położenie geopolityczne Ukrainy i jej rola w Europie”, „Podręczniki do języka ukraińskiego”, „Spotkanie z historykiem, autorem publikacji „Akcja Wisła”, „Znaczenie twórczości Tarasa Szewczenki w przełożeniu na dzisiejszą sytuację na Ukrainie”, „Kafe pid kałynoju - Bajka - jedna z form aktywizujących na lekcjach języka ukraińskiego”, „Metody aktywizujące na lekcji geografii Ukrainy”,

d) Pomorskie Forum Edukacji Regionalnej: czytanie poezji w języku ukraińskim razem z uczniami, przygotowanie i organizacja występów Zespołu Tańca Ludowego „Witrohon”,

e) publikacja artykułów w kwartalniku ODN w Słupsku pn.: „Informator Oświatowy”: „Barwy Ukrainy na Pomorzu: Zespół Szkół im. Tarasa Szewczenki w Białym Borze”, „Zespół Tańca Ludowego Witrohon”, „Rok Tarasa Szewczenki - z okazji 200-lecia urodzin Poety”, „Ukraińskie klimaty na Pomorzu. Doskonalimy język i kultywujemy tradycje”, „Chrystos raždajetsia! Święta Bożego Narodzenia w obrządku grekokatolickim”, „Barwy Ukrainy. Podnoszenie poziomu tożsamości lokalnej, regionalnej i narodowościowej”,

f) konsultacje indywidualne i zbiorowe: organizacja zespołów międzyszkolnych, podręcznik do klas I-III, podręczniki do gimnazjum, realizacja podstawy programowej w gimnazjum na lekcjach języka ukraińskiego,

g) pomoc w przygotowaniu lekcji z historii Ukrainy, pomoc w przygotowaniu scenariusza imprezy: „Dzień wolności i godności - I rocznica rewolucji Godności i Wolności na Majdanie w Kijowie”,

h) współpraca z Kuratorium Oświaty we Lwowie: organizacja dla nauczycieli wyjazdowej konferencji we Lwowie, przygotowanie i wysłanie do publikacji ciekawych scenariuszy lekcji i imprez, debaty: w Radiu Koszalin „Jak pomóc Ukrainie?”, z Zarządem Konwentu Współpracy Samorządowej „Polska – Ukraina” oraz ze Związkiem Ukraińców w Polsce - na temat zmian w ustawie o mniejszościach narodowych”,

i) przykłady dobrej praktyki: występy zespołów artystycznych, wystawa prac plastycznych, scenariusze zajęć lekcyjnych, prowadzenie lekcji otwartych, promocja czytelnictwa poprzez wydawnictwa w języku ukraińskim w Zespole Szkół Nr 2 w Białym Borze,

j) przedsięwzięcia podtrzymujące tożsamość narodową: „Festiwal Bajki Ukraińskiej”, konkurs plastyczny „Moja ulubiona Bajka Ukraińska”, „Ogólnopolski Konkurs Poezji Śpiewanej”, konkursy „Barwy Ukrainy”, „Konkursu Twórczości Sakralnej”, „Ogólnopolski Festiwal Dziecięcy” w Koszalinie, „Dni Wyszywanek”, „Dni książki” - czytanie bajek w języku ukraińskim.

W Ośrodku Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku zatrudniony jest konsultant do spraw wspomagania nauczycieli języka mniejszości narodowych. Wspomaganiem objętych jest 7 szkół województwa pomorskiego, w których pracuje 17 nauczycieli uczących w języku ukraińskim. Do obowiązków konsultanta należy: dokonywanie diagnozy kwalifikacji nauczycieli mniejszości narodowych, w tym nauczycieli języka ukraińskiego, organizacja zbiorowych form doskonalenia zawodowego ze szczególnym uwzględnieniem nauczycieli języka ukraińskiego, udzielanie konsultacji indywidualnych oraz zbiorowych w zakresie nauczania języka ukraińskiego, upowszechnianie nowych metod, technik i środków dydaktycznych w nauczaniu języka ukraińskiego, merytoryczne wspieranie nauczycieli w procesie uzyskiwania stopni awansu zawodowego, pozyskiwanie autorów podręczników do nauczania języka ukraińskiego w klasach IV-VI (zgodnie z nową podstawą programową), opracowywanie, gromadzenie i upowszechnianie materiałów dydaktycznych oraz metodycznych dotyczących nauczania języka ukraińskiego, organizacja różnych form integrujących dzieci, młodzież i nauczycieli w zespołach międzyszkolnych.

Na początku każdego roku szkolnego opracowywany jest plan pracy oparty o potrzeby zgłaszane przez nauczycieli zatrudnionych w szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych i etnicznych.

6) Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie:

W ramach swoich działań ORE wydało w 2015 roku następujące poradniki o tematyce międzykulturowości i różnorodności kulturowej: „Uczniowie z różnych kultur w szkole” – publikacja pod red. Bogumiły Lachowicz, „Międzykulturowość w szkole. Poradnik dla nauczycieli i specjalistów” – publikacja pod red. Kingi Białek.

Z oferty Ośrodka Rozwoju Edukacji mogą korzystać wszyscy nauczyciele, w tym nauczyciele języków mniejszości narodowej. Dotyczy to również możliwości korzystania z udostępnianych przez ORE materiałów edukacyjnych (poradników, przewodników metodycznych i innych publikacji) w formie otwartych zasobów edukacyjnych czy narzędzi pozwalających nauczycielom przygotować materiały do zajęć lekcyjnych (generator kart pracy).

Jak wynika z powyższego wojewódzkie placówki doskonalenia nauczycieli prowadzą działania na rzecz nauczycieli ukraińskiej mniejszości narodowej zatrudnionych w szkołach polskich z nauczaniem języka ukraińskiego. Działania te są podejmowane w wyniku istniejących potrzeb, zgłaszanych do wojewódzkich placówek doskonalenia nauczycieli.

Mając na uwadze powyższe, trudno podzielać prezentowaną przez Związek Ukraińców w Polsce opinię, że obecny system pomocy metodycznej nie odpowiada potrzebom i specyfice mniejszości ukraińskiej. Niezbędne jest natomiast wzmocnienie współpracy pomiędzy: organizacjami mniejszości narodowej, nauczycielami mniejszości narodowej a wojewódzkimi placówkami doskonalenia nauczycieli. Należy mieć bowiem na uwadze fakt, że organizacja i prowadzenie doradztwa metodycznego dla nauczycieli mniejszości narodowej (w omawianym przypadku ukraińskiej) odbywa się stosownie do potrzeb zgłoszonych wojewódzkim placówkom doskonalenia nauczycieli, w myśl § 15 ust. 3. pkt lit. b ww. rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli.

We wszystkich typach szkół i placówek jest zatrudnionych 1 537 nauczycieli języków mniejszości narodowej, etnicznej lub języka regionalnego, w tym: 109 nauczycieli języka ukraińskiej mniejszości narodowej (dane z Systemu Informacji Oświatowej, według stanu na dzień 30 września 2015 r.).

Mając na uwadze obowiązujący stan prawny w zakresie doskonalenia nauczycieli języków mniejszości narodowych, jak również liczbę nauczycieli tych języków zatrudnionych w poszczególnych typach szkół i placówek nie ma uzasadnienia tworzenie na poziomie centralnym placówki doskonalenia nauczycieli jedynie dla nauczycieli mniejszości narodowych. Istotą działań doradczych w zakresie metodyki nauczania powinna być stała dostępność tego doradztwa możliwie blisko miejsca pracy nauczyciela.

6. Weryfikacja przepisów prawnych dotyczących nauczania i wprowadzenia zmian mających na celu wyeliminowanie luk prawnych

W punkcie tym poruszono kilka kwestii, które wymagają odrębnego omówienia.

- a) Zgodnie z obowiązującymi przepisami, w przypadku gdy zbyt mała liczba uczniów deklarujących w szkole udział w zajęciach służących podtrzymywaniu ich tożsamości narodowej lub etnicznej uniemożliwia zorganizowanie zajęć w grupie międzyklasowej (która nie może liczyć mniej niż 3 uczniów), dyrektor szkoły przekazuje listę uczniów organowi prowadzącemu, który jest zobowiązany zapewnić takie zajęcia w grupie międzyszkolnej, zwanej międzyszkolnym zespołem nauczania języka mniejszości. Sposób zorganizowania nauki w zespole (w grupach odpowiadających poszczególnym klasom lub w grupach łączących uczniów z różnych klas danego etapu edukacyjnego), zależy od liczby i wieku uczniów zgłoszonych organowi prowadzącemu przez poszczególne szkoły, z uwzględnieniem miejscowych warunków komunikacyjnych. Wymiar godzin nauczania języka wynosi 3 godziny tygodniowo, a więc jest taki sam, jak w szkołach lub oddziałach z dodatkową nauką języka mniejszości organizowaną w formie odrębnych zajęć. Liczba uczniów w zespole międzyszkolnym nie może być mniejsza od 3 i większa od 20 uczniów. Organ prowadzący może zatem powołać kilka zespołów międzyszkolnych, lokalizując je i organizując w sposób dostosowany do potrzeb uczniów i lokalnych uwarunkowań, mając zarazem na uwadze, by w przypadku wzrostu liczby uczniów zrezygnować z utrzymywania zespołu międzyszkolnego na rzecz organizowania zajęć w poszczególnych szkołach (w grupach międzyoddziałowych i międzyklasowych).

Szkoła, w której uczeń spełnia obowiązek szkolny lub obowiązek nauki (i w której był zobowiązany złożyć wspomniany wniosek) zamieszcza w prowadzonej przez siebie dokumentacji informacje o przebiegu nauczania ucznia w zespole międzyszkolnym, co upoważnia szkołę do umieszczenia ocen z języka oraz historii i kultury własnej mniejszości na świadectwie szkolnym ucznia, a także zobowiązuje ją do umożliwienia uczniowi udziału w odpowiednich egzaminach z języka mniejszości.

Grupa międzyszkolna (międzyszkolny zespół nauczania) jest więc szczególną formą zapewnienia udziału w zajęciach służących podtrzymywaniu tożsamości językowej i kulturowej ucznia w przypadku, gdy ze względów na zbyt małą liczbę uczniów nie jest możliwe zorganizowanie takich zajęć w szkole, w której uczeń spełnia obowiązek szkolny lub obowiązek nauki. Nie można jednak utożsamiać zespołu międzyszkolnego np. z tzw. szkołą niedzielną, której nie przewiduje polski system oświaty. Jednocześnie informuję, że w planowanej nowelizacji przewidziano doprecyzowania przepisów w kwestiach dotyczących organizowania nauki w zespole międzyszkolnym.

- b) Obowiązek zdawania matury z języka mniejszości narodowej, mniejszości etnicznej lub języka regionalnego dotyczy wszystkich uczniów uczestniczących w zajęciach z tego języka, bez względu na sposób jego nauczania. Postulat zdawania matury z języka mniejszości tylko w przypadku uczniów uczęszczających do szkół

prowadzących nauczanie w tym języku lub szkół z nauką w dwóch językach (polskim i języku mniejszości) wyklucza - ze względu na występujące w praktyce różne formy nauczania języka - możliwość przystąpienia do matury z języka białoruskiego, ormiańskiego, hebrajskiego, łemkowskiego, kaszubskiego, a także ogranicza prawa znacznej liczby uczniów uczących się języka niemieckiego oraz języka ukraińskiego i litewskiego. Ze względu na ograniczenie praw pozostałych mniejszości zgłoszony postulat nie może być zrealizowany.

Odnosnie pozostałych postulatów, uprzejmie informuję, że w projekcie nowelizacji przepisów rozporządzenia w sprawie podtrzymywania poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uwzględniono kwestię tworzenia międzyszkolnych zespołów nauczania języka mniejszości przez różne organy prowadzące.

7. Uczniowie z Ukrainy, którzy wyrażają wolę podtrzymywania tożsamości narodowej podczas pobytu w Polsce.

Podjmując ważną kwestię migracji do Polski obywateli ukraińskich, Związek Ukraińców w Polsce postuluje modyfikację przepisu art. 94a ustawy o systemie oświaty w sposób ograniczający jego stosowanie wobec cudzoziemców przybywających z tych krajów, do których odwołują się obywatele polscy należący do uznanych w Polsce mniejszości narodowych albo w sposób rozszerzających jego zapisy na cudzoziemców mających stałą kartę pobytu w Polsce

Należy zauważyć, że pierwsza z wymienionych wyżej propozycji musiałaby - zgodnie z zasadą równego traktowania - objąć wszystkie uznane w Polsce mniejszości narodowe (białoruską, czeską, litewską, niemiecką, ormiańską, rosyjską, słowacką, ukraińską i żydowską) oraz cudzoziemców przybywających z krajów, z którymi te mniejszości się identyfikują.

Wyjaśniam zatem, że przepis art. 94a ust. 5 wywodzi się z Dyrektywy Rady 486/77/WE z dnia 25 lipca 1977 r. w sprawie kształcenia dzieci pracowników migrujących (77/486/EWG), dotyczącej wyłącznie dzieci obywateli UE, które według prawa państwa przyjmującego objęte są obowiązkiem szkolnym i które pozostają na utrzymaniu pracownika, jeżeli mieszkają na stałe na terytorium Państwa Członkowskiego, w którym dany obywatel wykonuje lub wykonywał pracę najemną. Dzieci te mają prawo do bezpłatnego nauczania, w tym w szczególności nauczania języka oficjalnego lub jednego z języków oficjalnych państwa przyjmującego. Państwa Członkowskie, zgodnie z ich sytuacją krajową oraz systemem prawnym oraz we współpracy z państwami pochodzenia uczniów, podejmują odpowiednie środki w celu wspierania nauczania języka ojczystego oraz kultury kraju ich pochodzenia.

Przy wdrażaniu dyrektywy do polskiego porządku prawnego w 2004 r., w Polsce jej przepisy zostały rozszerzone na wszystkich obywateli państw trzecich, w tym obywateli Ukrainy.

Zgodnie z art. 2 ust. 1 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym⁶, mniejszością narodową, w rozumieniu ww. ustawy, jest grupa obywateli polskich spełniających łącznie wymienione w ust. 1 warunki. Również Europejska Karta Języków Regionalnych i Mniejszościowych nie obejmuje swoim zakresem języka migrantów, do jakich zalicza się obywateli Ukrainy przebywających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. Tym samym obywatele Ukrainy przebywający na terytorium Polski nie mogą być traktowani jako mniejszość narodowa, a co za tym idzie - nie przysługują im te same prawa, które przysługują obywatelom polskim stanowiącym mniejszość narodową.

Zgodnie z art. 17 ustawy o mniejszościach narodowych i etnicznych, realizacja prawa osób należących do mniejszości do nauki języka mniejszości lub w języku mniejszości, a także prawa tych osób do nauki ich własnej historii i kultury odbywa się na zasadach i w trybie określonych w art. 13 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Natomiast realizacja prawa do nauki języka i kultury kraju pochodzenia wszystkich migrantów, w tym również obywateli Ukrainy, odbywa się na podstawie art. 94a ustawy o systemie oświaty.

Zasadniczym celem kształcenia uczniów-cudzoziemców przewidzianego w art. 94a ust. 5⁷ jest kultywowanie ich języka ojczystego i kultury kraju pochodzenia w trakcie pobytu, w Polsce. Oznacza to, że system oświaty wspiera ułatwienie ich powrotu i kontynuacji nauki w kraju pochodzenia. Dlatego też program nauczania języka ojczystego ucznia w czasie jego pobytu w Polsce określa instytucja prowadząca nauczanie (placówka dyplomatyczna lub konsularna albo stowarzyszenie kulturalno-oświatowe danej narodowości), która zapewnia także podręczniki, z jakich korzystają uczniowie, a także finansuje zatrudnienie prowadzących zajęcia nauczycieli. Uczniowie, którzy uczestniczą w tej formie kształcenia na podstawie programów obowiązujących w krajach ich pochodzenia, nie przystępują do polskich egzaminów zewnętrznych z języka ojczystego i nie podlegają ocenianiu według przepisów prawa polskiego, w szczególności nie są im wystawiane oceny z tego przedmiotu na świadectwie szkoły polskiej.

⁶ Ustawa z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2015 r., poz. 573, j.t.)

⁷ Art. 94a ust. 5 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty: „Dla osób niebędących obywatelami polskimi, podlegających obowiązkowi szkolnemu, placówka dyplomatyczna lub konsularna kraju ich pochodzenia działająca w Polsce albo stowarzyszenie kulturalno-oświatowe danej narodowości mogą organizować w szkole, w porozumieniu z dyrektorem szkoły i za zgodą organu prowadzącego, naukę języka i kultury kraju pochodzenia. Szkoła udostępnia nieodpłatnie pomieszczenia i pomoce dydaktyczne.”

W związku z powyższym należy stwierdzić, że zarówno uczniowie-obywatele polscy należący do ukraińskiej mniejszości narodowej, jak i uczniowie-obywatele Ukrainy uczący się w szkołach na terenie Polski mają prawo do wyrażenia woli podtrzymywania swojej tożsamości narodowej i językowej, chociaż zasady organizacji i finansowania nauki języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej są regulowane w odmienny sposób niż zasady organizacji i finansowania nauki języka ukraińskiego jako języka ojczystego kraju pochodzenia

Z poważaniem,

Maciej Kopeć

Do wiadomości:

1. Prezydium Komisji Mniejszości Narodowych i Etnicznych Sejmu RP,
2. Pan Sebastian Chwałek, Podsekretarz Stanu w Ministerstwie Spraw Wewnętrznych i Administracji,
3. Pan Adam Bodnar, Rzecznik Praw Obywatelskich,
4. Pan Andrij Deszczyca, Ambasador Ukrainy w RP,

Fundacja PROSVITA

78-600 Wałcz

ul. Okulickiego 10-14/12

Ministerstwo Spraw Wewnętrznych i Administracji

Departament Wyznań Religijnych

oraz Mniejszości Narodowych i Etnicznych

00-060 Warszawa, ul. Królewska 27

W styczniu 2016 roku Związek Ukraińców w Polsce, pismem nr 1/1/2016/W, zwrócił się do Pani Minister Anny Zalewskiej z informacją odnośnie aktualnego stanu nauczania w języku ukraińskim (ojczystym) oraz problemów, które wymagają pilnego rozwiązania w tym względzie.

Ministerstwo Edukacji Narodowej ustosunkowało się do zgłoszonych kwestii, w dniu 12 lutego 2016 roku, wystosowując na ręce Prezesa ZUWP pismo o numerze DJE-WOKO.442.2.2016.GP.

Uważamy, że niektóre przynajmniej stwierdzenia zawarte we wskazanej wyżej informacji Ministerstwa wymagają uściślenia i wyjaśnienia. Wyrażamy przekonanie, że wszystkim nam chodzi o to, by pewne kwestie zostały rozwiązane – tak, by ten segment polskiego systemu edukacyjnego funkcjonował sprawnie i spełniał zadanie, które zostały określone przez Państwo w odnośnych przepisach prawnych.

Do uwag MEN, odniesiemy się w kolejności.

1. Podręczniki do nauki języka ukraińskiego

Wydaje się, że Ministerstwo Edukacji Narodowej, powinno w większym stopniu uwzględnić warunki w jakich funkcjonują mniejszości narodowe w Polsce. Porównywanie i proponowanie takich samych rozwiązań, które przyjęły mniejszości narodowe białoruska czy litewska oraz społeczność posługująca się językiem regionalnym (kaszubska) jest co najmniej nieuprawnione. Wszystkie te trzy wskazane powyżej grupy, funkcjonują w zwartych społecznościach, łatwiej jest więc im przyjmować różne zadania. Chociażby ze względów komunikacyjnych. Ponadto MEN próbując scedować na organizację mniejszościową wykonania zadania zabezpieczenia uczniów należących do danej grupy mniejszościowej zupełnie nie bierze pod uwagę faktu, iż utrzymują się one z dotacji i grantów, a więc nie mają możliwości prefinansowania innych zadań i czekania na późniejsze refinansowanie.

Propozycja MEN odnośnie rozpisania konkursu na opracowanie podręcznika (należałoby jednak mówić o „podręcznikach”) jest wskazaniem konkretnego działania, które może doprowadzić do rozwiązania tej kwestii i jako takie warte jest rozważenia. Niemniej jednak proponujemy, by ustalić (wskazać) konkretne terminy kiedy dane działania zostaną podjęte.

2. Wymiar godzin nauki historii i kultury własnej oraz geografii

MEN rzeczywiście uregulowało kwestie godzin przeznaczonych na realizację zajęć z zakresu nauki historii i kultury. Uregulowanie to jednak dotyczy wyłącznie szkół z ojczystym językiem nauczania lub szkół dwujęzycznych i z dodatkową nauką języka ojczystego. Kompletnie natomiast nie odnosi się owo „uregulowanie” do szczególnej formy organizacyjnej nauczania języka mniejszości, którą są międzyszkolne lub międzyprzedszkolne zespoły nauczania tego języka. A jest to kwestia niesłychanie ważna dla mniejszości ukraińskiej, bowiem z tej formy nauki korzysta w chwili obecnej 80 % naszych uczniów – przypominamy, że w zapisach *Strategii rozwoju oświaty ukraińskiej w Polsce*, została wskazana przyczyna tego rozproszenia. Odnośnie minimalnego wymiaru tych godzin – 30 w trzyletnim cyklu edukacyjnym – jest to wymiar zdecydowanie za mały.

We wskazanym przez MEN rozporządzeniu - w *sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz.U. z 2014r., poz. 263)* – odnośnie ewentualnej możliwości nauki geografii (oraz dodatkowych zajęć artystycznych lub innych), w § 1 pkt. 2 wyraźnie zapisano natomiast, że nauka tego przedmiotu oraz inne zajęcia jedynie „mogą” być prowadzone, nie są natomiast zajęciami

obligatoryjnymi. W związku z czym, wobec wskazywanej w Państwa piśmie „racjonalizacji wydatków” dokonywanej przez samorządy – organizacja tychże zajęć pozostaje w sferze czysto hipotetycznej (w większości samorządów).

I dalej – na pewno bez jakiegokolwiek możliwości korzystania ze wskazanych przez prawo zajęć przez uczniów, pobierających naukę w międzyszkolnych zespołach nauki języka ojczystego (80% naszych uczniów).

W tym samym rozporządzeniu, w § 8b, odnośnie nauki geografii, ponownie wskazano, że zajęcia tego przedmiotu mogą być prowadzone w szkołach w wymiarze 15 godzin w ramach godzin do dyspozycji dyrektora. Jednocześnie w wyjaśnieniu MEN dotyczącym godzin do dyspozycji dyrektora widniejącym na stronie MEN - <https://men.gov.pl/zycie-szkoly/ksztalcenie-ogolne/ramowe-plany-nauczania/wyjasnienia-dotyczace-liczby-godzin-do-dyspozycji-dyrektora-szkoly-ktore-moga-byc-przeznaczone-wylacznie-na-obowiazkowe-zajecia-edukacyjne.html> - wyraźnie wskazujecie Państwo, że w ramach tych godzin mogą być prowadzone **wyłącznie** obowiązkowe zajęcia edukacyjne. Wobec tego, w stosunku do przedmiotu geografii państwa z którym dana mniejszość się utożsamia, takiej możliwości nie ma.

Poza tym ciągle pozostaje kwestia – jak tego typu zajęcia, jak: historia, kultura, geografia, zajęcia artystyczne i inne – mają być (mogą być) realizowane w międzyszkolnych zespołach nauki języka ojczystego?

3. Sposób dofinansowywania realizacji zadań służących podtrzymaniu tożsamości językowej i kulturowej uczniów – postulat zmiany sposobu finansowania (z subwencji na dotację).

Subwencja oświatowa rzeczywiście stanowi dochód samorządów. Nie zgadzamy się jednak ze stwierdzeniem, że samorządy nie są „zmuszone” do przeznaczania ich wyłącznie na sprecyzowane zadania – samorządy z tych środków mają finansować przede wszystkim zadania oświatowe. Jedynie w przypadku, gdy zagwarantują zabezpieczenie potrzeb oświatowych, mogą pozostałą część subwencji przeznaczać na inne, aniżeli oświatowe cele.

„Niskosztowne” i „proste” przekazywanie środków finansowych samorządom nie świadczy o skuteczności dofinansowywania zadań oświatowych. W załączeniu niniejszego pisma, przekazujemy informację NIK z przeprowadzonej kontroli w Gminie Wałcz, a odnoszącej się do zabezpieczenia potrzeb związanych z kształceniem specjalnym uczniów niepełnosprawnych. Prosimy o zwrócenie uwagi na fragment, w którym gminny decydenci odnoszą się do kwestii nauczania języka ukraińskiego, wskazując, że gmina nie „oszczędza” na uczniach, bowiem przeznaczają aż cztery godziny na finansowanie działalności międzyszkolnego zespołu nauki języka ojczystego, zupełnie pomijając fakt, że tych zespołów powinno być przynajmniej dwa lub trzy (po trzy godziny tygodniowo każdy), a nie jeden w ramach którego „uczą się” dzieci, poczynając od klasy przedszkolnej do ponadgimnazjalnych. Owszem, wydatek został „zracjonalizowany”, tylko czy aby na pewno o taką racjonalizację chodzi. Poza tym – co z nauką, poziomem nauczania, jakością nauczania itd. Takie podejście samorządów do wydatków na zabezpieczenie potrzeb uczniów należących do mniejszości nie jest wyjątkowe. Jest typowe.

Podtrzymujemy: sposób finansowania kształcenia uczniów należących do mniejszości narodowych jest niezadowolający i powoduje ograniczanie środków przekazywanych bez samorządy bez należytego zabezpieczenia najpierw i przede wszystkim potrzeb oświatowych mniejszości.

4. Brak monitoringu *Strategii rozwoju oświaty mniejszości ukraińskiej w Polsce*

Stwierdzamy, iż nie prowadzono monitoringu, wskazane przez MEN działania nie były monitorowaniem zapisów Strategii.

5. Brak Centrum Edukacji Mniejszości

Dziękujemy przede wszystkim za wskazanie działań ośrodków doskonalenia w zakresie pomocy nauczycielom uczącym w języku ukraińskim i uczącym języka ukraińskiego. Niestety, lektura i analiza wskazanych form i działań nie potwierdza argumentów wysuwanych przez MEN.

1) Wskazane przedsięwzięcia Centrum Nauczycieli w Koszalinie w latach 2013-2015 odnosiły się głównie do działań realizowanych przez dzieci i uczniów – konkursy rysunkowe, plastyczne, poezji itd. Tymczasem powinny to być działania ukierunkowane na doskonalenie samych nauczycieli, a więc szkolenia rad pedagogicznych, szkolenia dla nauczycieli, sieci, lekcje otwarte itp.

2) Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie – w dużym stopniu podobnie.

3) Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Poznaniu – wskazane działania odnosiły się przede wszystkim do nauczycieli z Ukrainy, a nie do nauczycieli języka ukraińskiego z Polski. Nie widzimy więc żadnego racjonalnego powodu, dla którego ta informacja w tym miejscu została wskazana, w żaden bowiem sposób te działania nie wpłynęły na doskonalenie nauczycieli – obywateli polskich. Nie są w żaden sposób realizacją przytoczonego przez MEN rozporządzenia w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli.

4) Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli

Jako jedyne rzeczywiście realizowało zadania także w zakresie wspomaganie nauczycieli języka ukraińskiego w Polsce.

5) Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku

Oprócz zadań w sieci i konsultacji, beneficjentem pozostałych byli uczniowie. Pomijamy wskazane działania, których w żaden sposób nie można odnieść do realizacji działań edukacyjnych.

6) Ośrodek Rozwoju Edukacji w Warszawie

Wskazana publikacja odnosiła się raczej do problemu obcokrajowców w polskiej szkole, aniżeli wielokulturowości wynikającej z bycia mniejszością narodową.

Informujemy, że przygotowując niniejsze pismo, również przeanalizowaliśmy ofertę ośrodków doskonalenia dla nauczycieli uczących w języku i języka ukraińskiego na rok szkolny 2015/2016. Prosimy o analizę tego materiału oraz informację, w jakim stopniu te działania spełniają zadania nałożone na placówki doskonalenia nauczycieli wskazane w: *Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej dnia 14 lipca 2014 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie placówek doskonalenia nauczycieli* – w szczególności zaś w odniesieniu do:

§ 15.7) 1. Do obowiązkowych zadań publicznych placówek doskonalenia prowadzonych przez samorząd województwa, powiat lub gminę należy organizowanie i prowadzenie doskonalenia zawodowego nauczycieli w zakresie:

3. Do obowiązkowych zadań publicznych placówek doskonalenia prowadzonych przez samorząd województwa, zwanych dalej „wojewódzkimi placówkami doskonalenia”, należy ponadto:

1) organizowanie i prowadzenie, stosownie do potrzeb, doradztwa metodycznego dla nauczycieli:

a) przedmiotów zawodowych nauczanych w zawodach unikatowych,

b) zatrudnionych w szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych i etnicznych oraz językiem regionalnym;

2) prowadzenie wojewódzkiego systemu informacji pedagogicznej, w tym gromadzenie i udostępnianie informacji dotyczących dostępnych form kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli. (Dz.U.2014 poz.1142)

Oferty dla nauczycieli języka ukraińskiego i uczących w języku ukraińskim

Ośrodek doskonalenia nauczycieli	Oferty skierowane do n-li języka ukraińskiego - 2015/2016
Centrum Edukacji Nauczycieli w Gdańsku:	
- konferencji, warsztaty, kursy, seminaria	0 (brak)
- sieci współpracy i samokształcenia	0 (brak)
- rady pedagogiczne, wspomaganie szkoły	0 (brak)
- kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
Centrum Edukacji Nauczycieli w Koszalinie	
Kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
Rady Pedagogiczne	0 (brak)
Sieci współpracy	0 (brak)

Warsztaty problemowe	0 (brak)
Kursy e-learningowe	0 (brak)
Dyżury metodyczne	0 (brak)
Inne	0 (brak)
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Słupsku	
Sieci współpracy i samokształcenia	1
Warsztaty	2
Inne	0 (brak)
Zachodniopomorskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Szczecinie:	
- kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
- rady pedagogiczne	0 (brak)
- warsztaty	0 (brak)
- wychowanie i profilaktyka	0 (brak)
- warsztat edukacyjny nauczyciela	0 (brak)
- rozwój zawodowy nauczyciela	0 (brak)
- szkolenia e-learningowe	0 (brak)
- sieci współpracy	0 (brak)
- konsultacje	0 (brak)
- konferencje	0 (brak)
- granty	0 (brak)
Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Zielonej Górze:	
- kursy grantowe	0 (brak)

- kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
- kursy nadające uprawnienia	0 (brak)
- pozostałe formy	0 (brak)
Dolnośląski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli we Wrocławiu:	
- konferencje	0 (brak)
- kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
- warsztaty i kursy doskonalące	0 (brak)
- rady pedagogiczne	0 (brak)
- sieci współpracy	0 (brak)
Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Krakowie	
Szkolenia Rad Pedagogicznych	0 (brak)
Kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
Kursy nadające uprawnienia	0 (brak)
Specjalne potrzeby edukacyjne	0 (brak)
Wychowanie, profilaktyka, opieka	0 (brak)
Rozwój osobisty i zawodowy nauczyciela	0 (brak)
Szkolenia przedmiotowe	0 (brak)
Podkarpackie Centrum Edukacji Nauczycieli w Rzeszowie	
Konferencje	3
Szkolenia	4
Lubelskie Samorządowe Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Lublinie	

Kompleksowe wspomaganie szkół i placówek	0 (brak)
Szkolenia i warsztaty	0 (brak)
Kursy	0 (brak)
Inne	0 (brak)
Centrum Edukacji Nauczycieli w Białymstoku	
Warsztaty	0 (brak)
Kursy doskonalące	0 (brak)
Kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
Szkolenia Rad Pedagogicznych	0 (brak)
Projekty edukacyjne	0 (brak)
Szkolenia on-line	0 (brak)
Sieci współpracy	0 (brak)
Warmińsko-Mazurski Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli w Olsztynie	
Szkolenia	3
Szkolenia Rad Pedagogicznych	0 (brak)
Kursy kwalifikacyjne	0 (brak)
Konsultacje	0 (brak)

W związku z powyższym: biorąc pod uwagę stopień realizacji zadań z zakresu doskonalenia nauczycieli języka ukraińskiego, brak zasadniczej różnicy po wprowadzenia obligatoryjnego doskonalenia nauczycieli języka ukraińskiego przez wojewódzkie placówki doskonalenia, pomimo wskazania tego działania w redakcji stosownego rozporządzenia od 2009 roku –

uznajemy, że powołanie Centrum Edukacji Mniejszości jest jak najbardziej zasadne i jako takie, jego powstanie pozostanie jednym z najważniejszych postulatów wysuwanych przez środowisko ukraińskiej mniejszości narodowej. Zasada bliskości nauczyciela do ośrodka doskonalenia (rozumiemy, że jest to wynik analizy przy opracowywaniu nowego systemu wsparcia, pilotaż którego miał miejsce w latach 2013-2015) nie będzie miała zastosowania w odniesieniu do nauczycieli języka ukraińskiego, którzy rozsiani są po całej Polsce i to właśnie jest podstawowa trudność w koordynacji działań na ich rzecz. Co dodatkowo stwarza konieczność powołania takiego centrum koordynacyjnego o które postulujemy.

6. Weryfikacja przepisów prawnych dotyczących nauczania i wprowadzenia zmian mających na celu wyeliminowanie luk prawnych

a) Ze względu na wskazywaną „racjonalizację wydatków” samorządy bardzo niechętnie godzą się i rozumieją potrzebę tworzenia kilku międzyszkolnych zespołów nauki języka ukraińskiego- vide casus Wałcza. Wobec czego istnieje konieczność prawnego uregulowania zasad tworzenia takich zespołów, poprzez wskazanie grup wiekowych uczniów, którzy w jednym takim zespole powinni (mogą) się znaleźć. Według nas, powinno zostać zapisane, iż zespoły tworzymy oddzielnie dla uczniów klas I-III szkoły podstawowej, IV-VI szkoły podstawowej, gimnazjum i oddzielnie dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych.

b) Obowiązek zdawania matury z języka ojczystego powinien być utrzymany dla wszystkich uczniów bez względu na formę w której tego języka się uczą, przy jednoczesnym stworzeniu możliwości zwiększenia liczby godzin nauczania tego języka w międzyszkolnych zespołach na IV etapie edukacyjnym.

7. Uczniowie z Ukrainy (obywatele Ukrainy)

Rozumiejąc cały skomplikowany kontekst prawny uważamy, że kwestię możliwości nauki języka ojczystego przez uczniów obywateli Ukrainy, można i należy załatwić w sposób odpowiadający standardom międzynarodowym oraz cywilizacyjnym standardom XXI wieku. W związku z tym, że (przynajmniej w najbliższym okresie) liczba tych uczniów będzie wzrastała, należy stworzyć im możliwość nauki języka ojczystego na takich samych zasadach, jak dla uczniów należących do ukraińskiej mniejszości narodowej.

Wnioski:

- stworzenie Centrum Edukacji Mniejszości;
- monitoring Państwa w zakresie wykorzystywania subwencji oświatowej przeznaczonej dla zabezpieczenia potrzeb mniejszości, zgodnie z przeznaczeniem – postulujemy na początek wprowadzenie od 2017 roku obowiązku gromadzenia tej części subwencji na wyodrębnionych przez samorządy kontach oraz sprawdzenie, jakie kwoty rzeczywiście zostały przekazane na cele oświatowe mniejszości – podobnie, jak to zostało zrobione w stosunku do części subwencji oświatowej przekazywanej samorządom na cele związane z kształceniem specjalnym uczniów z niepełnosprawnościami;
- rozpoczęcie monitoringu Strategii rozwoju oświaty ukraińskiej w Polsce;
- wprowadzenie zapisu w rozporządzeniu regulującym organizację nauczania języków mniejszości, zasady tworzenia międzyszkolnych i międzyprzedszkolnych zespołów nauczania tych języków;
- monitoring kwestii doskonalenia nauczycieli języków mniejszościowych w Polsce, zgodnie z zapisami odnośnego rozporządzenia.

Marek Syrnyk

Gorzów Wielkopolski, dnia 23.10.2020 r.

WOR - III.1431.264.2020.KPa

Pan**Marek Syrnyk**

W odpowiedzi na złożony w dniu 13 października 2020 roku wniosek o udostępnienie informacji publicznej, dotyczący nauczania języka ukraińskiego, jako języka mniejszości narodowej informuję, iż:

szczegółowe zasady nauczania języka mniejszości narodowej w publicznych przedszkolach, szkołach lub placówkach określają przepisy Rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 roku w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2017 r., poz. 1627).

Zgodnie z § 2 ust. 2 ww. rozporządzenia wniosek składa rodzic dziecka lub ucznia albo pełnoletni uczeń do dyrektora odpowiednio przedszkola lub szkoły, w terminie do dnia 20 września. Do gorzowskich samorządowych szkół oraz placówek oświatowych wpłynęły cztery wnioski, w tym jeden do szkoły podstawowej oraz trzy do szkół ponadpodstawowych.

Mając na uwadze powyższe oraz uwzględniając budżet Miasta Gorzowa Wielkopolskiego, w którym nie zostały zaplanowane środki na utworzenie międzyszkolnego punktu nauczania języka mniejszości narodowej oraz trwającą pandemię COVID-19 i nieprzewidziane wydatki z nią związane, w chwili obecnej nie jest możliwe utworzenie międzyszkolnego punktu nauczania języka ukraińskiego.

Jednocześnie informuję, że sprawa powtórnie zostanie przeanalizowana w przyszłym roku.

SEKRETARZ MIASTA
Eugeniusz Kurzawski

Urząd Miasta Krakowa
31-004 Kraków
Pl. Wszystkich Świętych 3-4

Kraków, 2020-11-02

MAREK SYRNYK
PESEL: 00000000000

ODPOWIEDŹ NA WNIOSEK

ODPOWIEDŹ NA WNIOSEK O UDOSTĘPNIENIE INFORMACJI PUBLICZNEJ

W odpowiedzi na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z 29 października br. w sprawie nauczania języka ukraińskiego, uprzejmie informuję, że spośród szkół prowadzonych przez Gminę Miejską Kraków nauczanie języka ukraińskiego, jako języka mniejszości, ma miejsce w Szkole Podstawowej z Oddziałami Integracyjnymi nr 12, przy al. Kijowskiej 3.

Wg danych z Systemu Informacji Oświatowej w zajęciach uczestniczy 12 uczniów, zorganizowanych w 2 grupach, każda z grup ma 3 godziny zajęć tygodniowo (razem 6 godzin).

Subwencja oświatowa na rok 2019 na ten cel wyniosła 49 611 zł (wówczas została naliczona na 7 dzieci), a w roku 2020 – 60 168 zł (naliczenie na 9 dzieci) – do obliczania subwencji zawsze są brane pod uwagę dane z 30 września roku poprzedzającego przyznanie subwencji.

Obecnie szkoły prowadzone przez Gminę Miejską Kraków wykazują 1 132 uczniów pochodzących z Ukrainy

Sygnatura sprawy: EK-01.1431.45.2020

Dokument został podpisany, aby go zweryfikować należy użyć
oprogramowania do weryfikacji podpisu

Data złożenia podpisu: 2020-11-02T11:33:34.548+01:00

Podpis elektroniczny

Urząd Miasta Szczecin
Wydział Oświaty
pl. Armii Krajowej 1, 70-456 Szczecin
tel. +4891 42 45 643, +4891 42 21 159
tel./fax +4891 42 45 637
wos@um.szczecin.pl · www.szczecin.eu

Szczecin, 18.11.2020 r.

Pan
Marek Syrnyk

Nasz znak: WOŚ-II.1431.10.2020.EKs
UNP: 59380/WOŚ/-VIII/20

Sprawa: **udostępnienie informacji publicznej na temat nauczania języka ukraińskiego w szkołach.**

W odpowiedzi na wniosek o udostępnienie informacji publicznej złożony drogą elektroniczną dnia 29 października 2020 r., działając na podstawie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U z 2019 poz. 1429 ze zm.) przekazuję wnioskowane informacje:

Od 2009 r. w Szkole Podstawowej nr 47 im. Kornela Makuszyńskiego w Szczecinie funkcjonuje międzyszkolny punkt nauczania języka ukraińskiego, w którym uczniowie z różnych szkół nie tylko uczą się języka kraju pochodzenia, ale uczestniczą również w lekcjach religii grekokatolickiej oraz zajęciach z historii i kultury mniejszości narodowej.

Na podstawie danych, na dzień 30 września 2020 r., zawartych w Systemie Informacji Oświatowej na zajęcia nauczania języka ukraińskiego uczęszcza 39 uczniów. Zgodnie z ww. rozporządzeniem na realizację tej nauki w bieżącym roku szkolnym Gmina Miasto Szczecin jako organ prowadzący Szkoły Podstawowej nr 47 przyznała 15 godzin w tygodniu.

Jednocześnie informuję, że w przedszkolach, szkołach i placówkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest Gmina Miasto Szczecin w roku szkolnym 2020/2021 (dane na dzień 23 października 2020 r.) uczy się 1445 uczniów obywateli Ukrainy, a w roku 2019/2020 uczyło się 1073 (dane na dzień 22 września 2019 r.).

O zakresie, sposobie i źródle finansowania zadań oświatowych przesądzają przepisy art. 3 ustawy o finansowaniu zadań oświatowych, w myśl których środki niezbędne do realizacji zadań oświatowych jednostek samorządu terytorialnego, o których mowa w art. 11 ust. 2-4 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe, w tym na wynagrodzenia

nauczycieli oraz utrzymanie placówek wychowania przedszkolnego, szkół i placówek, są zagwarantowane w dochodach jednostek samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 167 ust. 2 Konstytucji RP dochodami jednostek samorządu terytorialnego są: dochody własne, subwencje ogólne (w tym część oświatowa tej subwencji) oraz dotacje celowe z budżetu państwa.

Kwoty subwencji oświatowej nie można wprost odnosić do zadań oświatowych nałożonych na jednostki samorządu terytorialnego. W obowiązującym systemie prawnym nie ma przepisu, z którego wynikałoby, iż budżet państwa gwarantuje w ramach części oświatowej subwencji ogólnej środki na pokrycie wszystkich wydatków na realizację zadań oświatowych jednostek samorządu terytorialnego.

Zgodnie z art. 27 ustawy o dochodach jednostek samorządu terytorialnego wielkość części oświatowej subwencji ogólnej dla wszystkich jednostek samorządu terytorialnego ustala corocznie ustawa budżetowa.

Kwoty części oświatowej subwencji ogólnej dla poszczególnych samorządów są corocznie naliczane zgodnie z zasadami przyjętymi w rozporządzeniu ministra właściwego ds. oświaty i wychowania w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego, wydawanego po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw finansów publicznych oraz reprezentacji jednostek samorządu terytorialnego. np. na rok 2020 jest to rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 12 grudnia 2019 r. w sprawie sposobu podziału części oświatowej subwencji ogólnej dla jednostek samorządu terytorialnego w roku 2020 (Dz.U. z 2019 r. poz. 2446).

Ze względu na rozbudowaną strukturę zadań edukacyjnych realizowanych przez samorządy, formuła algorytmicznego podziału subwencji oświatowej uwzględnia szereg czynników i parametrów obrazujących specyfikę kształtowania składowych elementów subwencji. Algorytm podziału subwencji oświatowej uzależnia wysokość przyznawanych środków od skali i struktury realizowanych zadań, mierzonych liczbą uczniów i wychowanków, z uwzględnieniem liczby nauczycieli i ich stopni awansu zawodowego.

Nauczanie języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej podlega odpowiednim uregulowaniom prawnym i jest finansowane z budżetu państwa w ramach wskazanej powyżej subwencji oświatowej. Na ten cel przeznacza się odrębne środki, które trafiają do jednostek samorządu terytorialnego i mają służyć podtrzymywaniu tożsamości językowej i kulturowej mniejszości, w tym organizacji nauczania języka niemieckiego. Przywilej korzystania z publicznych pieniędzy przysługuje w Polsce wszystkim mniejszościom narodowym i etnicznym zamieszkującym terytorium Rzeczypospolitej.

Wysokość środków finansowych na uczniów uczących się języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej albo języka regionalnego w oddziałach i grupach nauczania języka mniejszości, określa iloczyn odpowiedniej wagi, finansowego standardu A oraz wskaźnika korygującego Di dla danej jednostki samorządu terytorialnego.

Wysokość środków uzyskanych w ramach części oświatowej subwencji dla Gminy Miasto Szczecin na 2019 r. i 2020 r. kształtuje się następująco:

ROK 2019

- Liczba dzieci szkołach podstawowych, uczących się języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej albo języka regionalnego w oddziałach i grupach nauczania języka mniejszości – przekazana do SIO na 30.09.2018 r. to 106 uczniów – (wysokość środków finansowych – 746 115,89 zł),

Rok 2020

- Liczba dzieci szkołach podstawowych, uczących się języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej albo języka regionalnego w oddziałach i grupach nauczania języka mniejszości – przekazana do SIO na 30.09.2019 r. to 99 uczniów – (wysokość środków finansowych–743 949,19 zł),)

DYREKTOR SZKOŁY
Lidia Rogas

PREZYDENT MIASTA ZIELONA GÓRA

ul. Podgórna 22
65- 424 Zielona Góra

DE-WO.1431.1.2020.DB
RISS 4995859

Zielona Góra, 22. października 2020 r.

Pan
Marek Syrnyk

W odpowiedzi na wniosek o udostępnienie informacji publicznej w sprawie organizacji nauczania języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej, informuję, że szkołą wskazaną do utworzenia międzyszkolnego zespołu nauczania języka mniejszości narodowej jest Szkoła Podstawowa nr 13 w Zielonej Górze.

Zgodnie z rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. *w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym* (Dz. U. 2017 r. poz. 1627), dyrektorzy przekazują do 30 września danego roku listę dzieci zgłoszonych na naukę języka mniejszości. Z racji wpłyńcia łącznie 4 wniosków do wszystkich szkół podstawowych prowadzonych przez Miasto Zielona Góra, organ prowadzący utworzył w wyżej wymienionej szkole międzyszkolny zespół nauczania w postaci 1 klasy, w której nauka prowadzona jest dla uczniów szkół tego samego typu w wymiarze 3 godzin tygodniowo.

z up. PREZYDENTA MIASTA

Jarosław Skorulski
naczelnik
Wydziału Oświaty i Spraw Społecznych

**Pan
Marek Syrnyk
Skrzynka ePUAP
/prosvita/domyslna**

Wrocław, 5 listopada 2020 r.

DEU.1431.43.2020

W odpowiedzi na Pana wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 29 października 2020 r. informuję:

Ad. 1

W szkołach prowadzonych przez Miasto Wrocław w roku szkolnym 2020/2021 jest prowadzone nauczanie języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej.

Ad. 2

W Szkole Podstawowej Nr 63, ul Mennicza 21-23, 50-057 Wrocław występują grupy nauczania języka mniejszości z językiem ukraińskim, do których uczęszcza 28 dzieci/uczniów - dane z SIO wg stanu na 01.11.2020 r - raport "Uczniowie uczący się języka mniejszości narodowej lub grupy etnicznej albo języka regionalnego w roku szkolnym 2020/2021 wg języka nauczania".
Liczba godzin przeznaczona na to nauczanie - 12.

Ad. 3

Subwencja oświatowa z tytułu wykazania uczniów uczących się języka ukraińskiego jako języka mniejszości narodowej lub etnicznej w szkołach/ placówkach oświatowych, dla których organem prowadzącym jest Miasto Wrocław, wynosiła:
- w roku 2019 - 258.275 zł
- w roku 2020 - 193.366 zł

Ad. 4

W szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Miasto Wrocław uczy się 3264 dzieci/uczniów, dla których krajem pochodzenia jest Ukraina.

zestawiła: Agnieszka Biernacka-Purzyc, tel. 71 777 77 18

DYREKTOR WYDZIAŁU

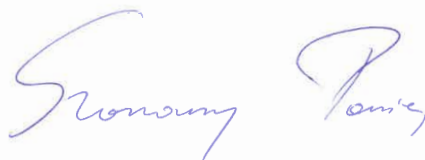
Wydział Finansów Oświatowych
Dział Organizacyjny
ul. Gabrieli Zapolskiej 4, 50-032 Wrocław
tel. +48 717 77 77 06
fax +48 717 77 79 12
wfi@um.wroc.pl
www.wroclaw.pl

Małopolski Kurator Oświaty

SEPZ-I.1331.112.2020

Kraków, 12 listopada 2020 r.

Szanowny Pan
Marek Syrnyk
ePUAP:prosvita/domyslna

W odpowiedzi na wniosek o informację publiczną z 30 października 2020 r. uprzejmie informuję,

Ad 1. Nauczanie języka ukraińskiego - jako języka mniejszości narodowej wykazano w szkołach znajdujących się w miejscowościach:

- Kraków
- Krynica-Zdrój
- Gorlice
- Gładyszów
- Łosie

Ad 2. Ilość uczniów korzystających z nauczania języka ukraińskiego - jako języka mniejszości narodowej to 62.

Ad 3. Ilość uczniów, obywateli Ukrainy uczy się w roku szkolnym 2020/2021 w szkołach i placówkach województwa małopolskiego to 2897.

Powyższe dane przygotowano na podstawie raportów udostępnianych w Strefie dla załogowanych <https://strefa.ksdo.gov.pl> dla kuratorium Oświaty w Krakowie, wg stanu na dzień 05.10.2020 r.

Ponadto informuję, że linki do danych statystycznych są dostępne na stronie <https://kuratorium.krakow.pl/system-informacji-oswiatowej-dane-statystyczne/>.

Małopolski Kurator Oświaty

Barbara Nowak

Legnica, 1 marca 2021 r.

Pan
Marek Syrnyk

W odpowiedzi na wniosek o udostępnienie informacji publicznej z dnia 24 lutego 2021r. informuję, jak poniżej.

Ad. 1. W 2021 r. wobec Gminy Legnica wszczęto postępowanie administracyjne w sprawie zwrotu nienależnie uzyskanej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej za 2020 r. naliczonej na 2 szkoły wchodzące w skład Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr 4 im. Bohdana Iłhora Antonicza w Legnicy. Postępowanie w ww. sprawie jest w toku.

Ad. 2. Kontrola Najwyższej Izby Kontroli w zakresie działalności organów administracji publicznej dotyczącej podtrzymywania tożsamości kulturowej i językowej mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym przeprowadzona w okresie wrzesień – grudzień 2020 r. obejmowała lata 2018 – 2020. Obecnie prowadzone jest postępowanie przez Ministerstwo Finansów w sprawie zwrotu nienależnie uzyskanej kwoty części oświatowej subwencji ogólnej za 2020 r. Wszczęcie postępowania jest wynikiem organizowania nauki języka mniejszości narodowej przez dyrektora Zespołu z pominięciem regulacji zawartych w ustawie z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 823 ze zm.) i wprowadzeniem niewłaściwych danych dotyczących ilości uczniów uprawnionych do nauki języka mniejszości narodowej do systemu informacji oświatowej, na podstawie których naliczona została wysokość części oświatowej subwencji ogólnej w latach 2018, 2019, 2020.

Ad. 3. Zgodnie z art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty: „*Szkola i placówka publiczna umożliwia uczniom podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej, językowej i religijnej, a w szczególności naukę języka oraz własnej historii i kultury*”. Zatem przywołany zapis ze Statutu Zespołu Szkół Ogólnokształcących Nr 4 w Legnicy jest realizacją zadań oświatowych. W II półroczu roku szkolnego 2020/2021 w Szkole Podstawowej Nr 5 i IV Liceum Ogólnokształcącym w Zespole Szkół Ogólnokształcących Nr 4 w Legnicy nauka języka mniejszości narodowej – języka ukraińskiego organizowana jest zgodnie z art. 2 ustawy z dnia 6 stycznia 2005 r. o mniejszościach narodowych i etnicznych oraz o języku regionalnym, a także w oparciu o rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 18 sierpnia 2017 r. w sprawie warunków i sposobu wykonywania przez przedszkola, szkoły i placówki publiczne zadań umożliwiających podtrzymywanie poczucia tożsamości narodowej, etnicznej i językowej uczniów należących do mniejszości narodowych i etnicznych oraz społeczności posługującej się językiem regionalnym (Dz. U. z 2017 r. poz. 1627). W związku z niewielką liczbą uczniów przynależących do mniejszości narodowej (35 osób w dwóch szkołach Zespołu) nauczanie języka mniejszości narodowej, odbywa się w formie dodatkowej nauki języka w wymiarze 3 godzin tygodniowo.

Ad. 4. Nie dotyczy.

DYREKTOR WYDZIAŁU

Halina Gawin-Majewska

**Szanowny Pan
Marek Syrnyc**

W odpowiedzi na Pana wniosek w sprawie udzielenia informacji publicznej informuję, że Województwo Zachodniopomorskie jako organ prowadzący dla I Liceum Ogólnokształcącego w Białym Borze w ostatnich 2 latach nie otrzymało żadnego powiadomienia o kontrolach instytucji zewnętrznych dotyczących wprowadzania danych do Systemu Informacji Oświatowej. Kontrola danych wprowadzonych do SIO została wykonana przez Zachodniopomorskie Kuratorium Oświaty w dniu 13 lutego 2018 r., o czym organ prowadzący, co byłoby zgodnie z 14 ust. 2 rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 25 sierpnia 2017 r. w sprawie nadzoru pedagogicznego, nie został poinformowany.

Ponadto organ prowadzący otrzymał 3 pisma o wszczęciu przez Ministra Finansów, Funduszy i Polityki Regionalnej postępowań administracyjnych w sprawie zwrotu przez Województwo Zachodniopomorskie nienależnie uzyskanej części subwencji ogólnej w związku z pismem z MEiN informującym o wykazaniu przez I Liceum Ogólnokształcące błędnych danych w Systemie Informacji Oświatowej według stanu na dzień 30 września 2016, 2017 i 2019 r. w zakresie liczb nieprawidłowo ujętych w wagach przeznaczonych dla uczniów mniejszości narodowych, mniejszości etnicznych lub społeczności posługujących się językiem regionalnym.

W wyniku błędów w danych wprowadzonych do SIO polegających na wykazywaniu dzieci nie posiadających obywatelstwa polskiego, jako uczniów mniejszości narodowych i etnicznych, województwo zachodniopomorskie otrzymało część oświatową subwencji ogólnej w kwocie wyższej od należnej o 131.973 zł w 2017 roku, 296.068 zł w 2018 roku oraz 207.497 zł w 2019 roku.

Jednocześnie informuję, że liczba uczniów obcokrajowców według stanu na dzień 30 września wykazanych w Systemie Informacji Oświatowej jest następująca:

2017/18 rok - łączna liczba uczniów 41 w tym 4 uczniów z obywatelstwem polskim, 1 uczeń obcokrajowiec posiadający Kartę Polaka, 33 uczniów obywateli Ukrainy.

2018/19 rok - łączna liczba uczniów 41 w tym 4 uczniów z obywatelstwem polskim, 2 uczniów obcokrajowców posiadających Kartę Polaka, 35 uczniów obywateli Ukrainy.

2019/20 rok - łączna liczba uczniów 56 w tym 2 uczniów z obywatelstwem polskim, 3 uczniów obcokrajowców posiadających Kartę Polaka, 51 uczniów obywateli Ukrainy.

2020/21 rok - łączna liczba uczniów 60 w tym 4 uczniów z obywatelstwem polskim, 4 uczniów obcokrajowców posiadających Kartę Polaka, 52 uczniów obywateli Ukrainy.

Zamiarem naszym jest, aby w przyszłym roku szkolnym odbywała się nauka języka ukraińskiego w wymiarze i na warunkach, na które pozwalają przepisy prawa oświatowego (w tym roku są to 4 godziny tygodniowo dla każdego oddziału) i aby jednocześnie umożliwić uczniom klas kontynuujących przystąpienie do matury z języka ukraińskiego tj. przyszłorocznych II i III klasy 4 letniego liceum oraz III klasy 3 letniego liceum. Natomiast uczniowie przyszłorocznej klasy pierwszej będą mogli korzystać z nauki języka ukraińskiego w ramach zajęć w oddziale międzyklasowym tj. 2 godziny tygodniowo w ramach zajęć pozalekcyjnych.

Z poważaniem.
Dyrektorka Wydziału Edukacji i Sportu
Małgorzata Stachowiak

Opis sytuacji – załącznik do wniosku do Ministerstwa Edukacji i Nauki z dnia 31.03.2021 r.

Fundacja Prosvita zwraca się o podjęcie przez Ministerstwo Edukacji i Nauki pilnej interwencji w sprawie sytuacji powstałej wokół Zespołu Szkół Ogólnokształcących nr IV im. B.I.Antonycza w Legnicy: 59-220 Legnica, ul. Tarasa Szewczenki 10, RSPO 6050. Organ prowadzący: Gmina Legnica.

1. Zgodnie z informacją Urzędu Miasta Legnica z dnia 1 marca 2021 roku (odpowieź na wnioski o udzielenie informacji publicznej - pismo w załączeniu), w Zespole Szkół nr IV w Legnicy zostały wprowadzone zmiany w organizacji nauczania języka ukraińskiego polegające na ograniczeniu liczby godzin nauczania języka ukraińskiego (do 3 godzin tygodniowo) oraz organizacji nauczania tego języka w formie dodatkowych zajęć. Oznacza to, że organ prowadzący dokonał w praktyce przekształcenia szkoły, które polega na likwidacji nauczania języka mniejszości zgodnie z przyjętym i zaakceptowanym (także przez organ nadzoru pedagogicznego) Arkuszem Organizacyjnym Szkoły na rok 2020/2021 oraz Ramowym Planem Nauczania dla szkół, w których prowadzone jest nauczanie języka mniejszości - zgodnie z obowiązującym rozporządzeniem nauczanie to może być organizowane w szkołach w formach (§4 rozporządzenia): w formie dodatkowej nauki języka mniejszości lub języka regionalnego; przez prowadzenie zajęć edukacyjnych w dwóch językach: języku polskim i języku mniejszości lub języku regionalnym; przez prowadzenie zajęć edukacyjnych w języku mniejszości lub języku regionalnym. W praktyce decyzja organu prowadzącego o zmianie formy nauczania języka w w/w oznacza, że została zlikwidowana szkoła prowadząca nauczanie języka mniejszości, a w jej miejsce organ prowadzący utworzył międzyoddziałowe grupy nauczania języka ukraińskiego przy tejże placówce.

Działanie takie jest niezgodne z prawem, bowiem oznacza przekształcenie placówki, a tego typu działanie może być procedowane jedynie po spełnieniu szeregu warunków i obwarowań - w tym między innymi - pozytywnej opinii właściwego Kuratora Oświaty. Organ prowadzący (Gmina Legnica) według naszej wiedzy takiej opinii nie uzyskał.

Według naszej opinii Gmina Legnica nie mogła w tym przypadku powoływać się oraz korzystać z udogodnienia (możliwości prawnej) wskazanej w ustępie 12 (§ 17) Rozporządzenia MEN z dnia 28 lutego 2019 r. w sprawie szczegółowej organizacji

publicznych szkół i publicznych przedszkoli: „W przypadku wprowadzenia zmian do zatwierdzonego arkusza organizacji szkoły lub przedszkola po dniu 30 września, organ prowadzący szkołę lub przedszkole zatwierdza te zmiany w terminie 7 dni roboczych od dnia ich otrzymania” - ponieważ zakres wprowadzonych zmian do arkusza organizacyjnego znacznie oznacza de-facto przekształcenie szkoły.

W związku z powyższym – zwracamy się o wyjaśnienie sprawy, pilną interwencję oraz spowodowanie cofnięcia wprowadzonych zmian oraz: utrzymanie dotychczasowego charakteru (przed zmianami) szkół wchodzących w skład zespołu nr IV w Legnicy w następnym okresie.

2. Fundacja Prosvita wyraża zdecydowany sprzeciw wobec działań podjętych przez organ prowadzący – Gminę Legnica – wobec dyrektora tej placówki.

W załączonym piśmie Gmina Legnica informuję, że roszczenia Skarbu Państwa wobec Gminy zostały spowodowane niewłaściwym wprowadzeniem danych do Systemu Informacji Oświatowej przez Dyrektora Zespołu Szkół nr IV w Legnicy.

Dodatkowo uzyskaliśmy informację, że wobec Pani Dyrektora Urząd Miasta Legnica skierował wniosek w sprawie o wykroczenie z art.100 Ustawy o Systemie Informacji Oświatowej.

(Brzmienie art 100: Odpowiedzialność karna za naruszenie przepisów ustawy w zakresie bazy danych SIO 1.Kto wbrew obowiązkowi nie przekazuje danych do bazy danych SIO lub przekazuje dane niezgodne z prawdą, podlega karze grzywny. 2.Orzekanie w sprawach o czyny, o których mowa w ust. 1, następuje w trybie przepisów ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 r. - Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2019 r. poz. 1120, 1123, 1556 i 1694). 3.Administrator bazy danych SIO oraz podmiot zobowiązany do przekazywania danych do RSPO zawiadamia właściwe organy o uzasadnionym podejrzeniu popełnienia czynów, o których mowa w ust. 1.)

W naszej ocenie działania Urzędu Miasta Legnica wobec Pani Dyrektora spełniają przesłanki szykanowania.

Albowiem – jeżeli nawet zostanie przyjęta argumentacja MEiN oraz Ministerstwa Finansów, iż wprowadzone przez szkołę dane do SIO były nieprawidłowe, to równocześnie należałoby takie same działania podjąć wobec podmiotu i odpowiedzialnych osób, które dane te do ówczesnego MEN przekazywały i również wprowadzały. Mówimy tu bowiem o tzw. starym SIO.

Mamy więc podstawy do uznania, że Urząd Miasta Legnica próbuje zcedować całą odpowiedzialność na dyrektora szkoły, zapominając, że sam w tym procederze (jeżeli on

rzeczywiście zaistniał) uczestniczył – nie dokonując między innymi weryfikacji i sprawdzenia uzyskanych informacji, scalając je i przekazując do ministerstwa (SIO). Wykazał się więc przynajmniej nierzetelnością i niekompetencją. Podkreślamy również – to nie dyrektor dysponuje subwencją oświatową. Jest to nieodłączną domeną organu prowadzącego, ze wszystkimi tego konsekwencjami.

Wnoskujemy o spowodowanie natychmiastowego zaprzestania prowadzenia takich działań.

3. Wnosimy o zobowiązanie organu prowadzącego (Gminę Legnica) do respektowania prawa oraz informowanie oraz konsultowanie wprowadzania tego typu istotnych zmian zarówno z Radą Pedagogiczną szkoły, Radą Rodziców szkoły oraz Kuratorium Oświaty i szczególnie – stowarzyszeniami mniejszości ukraińskiej w Legnicy i w Polsce.

Jej funkcjonowanie i organizacja nie jest wyłącznie domeną Miasta Legnica.

PRZEWODNICZĄCY
RADY FUNDACJI
Marek Syrnóg

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2010/2011

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	b.d.	4
		Szkoła Podstawowa	b.d.	61
		Gimnazjum	b.d.	95
		Liceum Ogólnokształcące	1	46
		Razem		206
2	Lubelskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	0	0
		Gimnazjum	0	0
3	Lubuskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	b.d.	6
		Gimnazjum	b.d.	31
		Liceum Ogólnokształcące	0	0
		Razem		37
4	Małopolskie	Przedszkole	b.d.	2
		Szkoła Podstawowa	b.d.	45
		Gimnazjum	b.d.	11
		Technikum	b.d.	9
		Razem	-	67
5	Mazowieckie	Przedszkole	b.d.	19
		Szkoła Podstawowa	b.d.	72
		Gimnazjum	0	0
		Liceum Ogólnokształcące	0	0
		Razem	-	91
6	Podkarpackie	Przedszkole	b.d.	36
		Szkoła podstawowa	b.d.	182
		Gimnazjum	b.d.	93
		Liceum Ogólnokształcące	1	46
		Razem	-	357

7	Podlaskie	Przedszkole	b.d.	111
		Szkoła Podstawowa	b.d.	159
		Gimnazjum	b.d.	36
		Razem	-	306
8	Pomorskie	Przedszkole	b.d.	12
		Szkoła Podstawowa	b.d.	115
		Gimnazjum	b.d.	45
		Zasadnicza Szk. Zawodowa	0	0
		Liceum Ogólnokształcące	b.d.	13
		Technikum	0	0
		Razem	-	185
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	b.d.	53
		Szkoła Podstawowa	b.d.	648
		Gimnazjum	b.d.	266
		Liceum Ogólnokształcące	b.d.	113
		Razem	-	1080
10	Zachodniopomorskie	Przedszkole	b.d.	9
		Szkoła Podstawowa	b.d.	99
		Gimnazjum	b.d.	62
		Liceum Ogólnokształcące	1	47
		Razem	-	217
	Razem		-	2546

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2011/2012

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	b.d.	8
		Szkoła Podstawowa	b.d.	64
		Gimnazjum	b.d.	87
		Liceum Ogólnokształcące	1	51
		Razem	-	210
2	Lubelskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	0	0
		Gimnazjum	0	0
3	Lubuskie	Przedszkole	b.d.	1
		Szkoła Podstawowa	b.d.	24
		Gimnazjum	b.d.	39
		Liceum Ogólnokształcące	b.d.	2
		Razem	-	66
4	Małopolskie	Przedszkole	b.d.	1
		Szkoła Podstawowa	b.d.	37
		Gimnazjum	b.d.	10
		Technikum	b.d.	9
		Razem	-	57
5	Mazowieckie	Przedszkole	b.d.	5
		Szkoła Podstawowa	b.d.	27
		Gimnazjum	b.d.	0
		Liceum Ogólnokształcące	0	0
		Razem	-	32
6	Podkarpackie	Przedszkole	b.d.	32
		Szkoła podstawowa	b.d.	202

		Gimnazjum	b.d.	97
		Liceum Ogólnokształcące	1	40
		Razem	-	371
7	Podlaskie	Przedszkole	b.d.	99
		Szkoła Podstawowa	b.d.	164
		Gimnazjum	b.d.	41
		Razem	-	304
8	Pomorskie	Przedszkole	b.d.	12
		Szkoła Podstawowa	b.d.	165
		Gimnazjum	b.d.	29
		Zasadnicza Szk. Zawodowa	0	0
		Liceum Ogólnokształcące	b.d.	3
		Technikum	0	0
		Razem	-	209
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	19	131
		Szkoła Podstawowa	35	533
		Gimnazjum	22	295
		Liceum Ogólnokształcące	2	111
		Razem	-	1070
10	Zachodniopomorskie	Przedszkole	b.d.	4
		Szkoła Podstawowa	b.d.	117
		Gimnazjum	b.d.	66
		Liceum Ogólnokształcące	1	40
		Razem	-	227
	Razem		-	2546

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2012/2013

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	2	3
		Szkoła Podstawowa	4	62
		Gimnazjum	2	94
		Liceum Ogólnokształcące	1	54
		Razem	-	213
2	Lubelskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	0	0
		Gimnazjum	0	0
3	Lubuskie	Przedszkole	2	12
		Szkoła Podstawowa	3	19
		Gimnazjum	2	23
		Liceum Ogólnokształcące	1	2
		Razem	-	56
4	Małopolskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	5	41
		Gimnazjum	3	19
		Technikum	1	4
		Razem	-	64
5	Mazowieckie	Przedszkole	1	23
		Szkoła Podstawowa	1	51
		Gimnazjum	1	15
		Liceum Ogólnokształcące	0	0
		Razem	-	89
6	Podkarpackie	Przedszkole	6	52
		Szkoła podstawowa	10	201
		Gimnazjum	6	85
		Liceum Ogólnokształcące	1	48

		Razem	-	386
7	Podlaskie	Przedszkole	1	98
		Szkoła Podstawowa	4	152
		Gimnazjum	2	53
		Razem	-	303
8	Pomorskie	Przedszkole	3	9
		Szkoła Podstawowa	9	176
		Gimnazjum	3	20
		Zasadnicza Szk. Zawodowa	0	0
		Liceum Ogólnokształcące	1	4
		Technikum	0	0
		Razem	-	209
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	19	78
		Szkoła Podstawowa	35	726
		Gimnazjum	22	270
		Liceum Ogólnokształcące	2	109
		Razem	-	1183
10	Zachodniopomorskie	Przedszkole	3	18
		Szkoła Podstawowa	7	126
		Gimnazjum	4	56
		Liceum Ogólnokształcące	1	42
		Razem	-	242
	Razem		168	2745

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2013/2014

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	2	7
		Szkoła Podstawowa	4	61
		Gimnazjum	2	92
		Liceum Ogólnokształcące	1	49
		Razem	-	209
2	Lubelskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	0	0
		Gimnazjum	0	0
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	2	18
		Gimnazjum	2	22
		Razem	-	40
4	Małopolskie	Przedszkole	1	1
		Szkoła Podstawowa	5	24
		Gimnazjum	3	24
		Liceum Ogólnokształcące	1	6
		Razem	-	55
5	Mazowieckie	Przedszkole	1	22
		Szkoła Podstawowa	1	72
		Gimnazjum	1	13
		Liceum Ogólnokształcące	0	0
		Razem	-	107
6	Podkarpackie	Przedszkole	5	65
		Szkoła podstawowa	9	205
		Gimnazjum	5	65
		Liceum Ogólnokształcące	1	43
		Razem	-	378
7	Podlaskie	Przedszkole	1	132

		Szkoła Podstawowa	3	142
		Gimnazjum	3	69
		Razem	-	343
8	Pomorskie	Przedszkole	4	5
		Szkoła Podstawowa	9	179
		Gimnazjum	3	22
		Zasadnicza Szk. Zawodowa	2	17
		Liceum Ogólnokształcące	2	33
		Technikum	2	34
		Razem	-	290
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	19	74
		Szkoła Podstawowa	34	684
		Gimnazjum	22	258
		Liceum Ogólnokształcące	2	110
		Razem	-	1126
10	Zachodniopomorskie	Przedszkole	4	30
		Szkoła Podstawowa	6	101
		Gimnazjum	4	55
		Liceum Ogólnokształcące	1	41
		Razem	-	227
	Razem		167	2775

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2014/2015

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	2	36
		Szkoła Podstawowa	4	30
		Gimnazjum	2	87
		Liceum Ogólnokształcące	1	52
		Razem	-	205
2	Lubelskie	Przedszkole	1	6
		Szkoła Podstawowa	1	9
		Gimnazjum	1	3
		Razem	-	18
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	2	25
		Gimnazjum	2	21
		Razem	-	46
4	Małopolskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	7	48
		Gimnazjum	4	17
		Liceum Ogólnokształcące	1	4
		Razem	-	69
5	Mazowieckie	Przedszkole	1	23
		Szkoła Podstawowa	1	75
		Gimnazjum	1	17
		Liceum Ogólnokształcące	0	0
		Razem	-	115
6	Podkarpackie	Przedszkole	6	59
		Szkoła podstawowa	9	196
		Gimnazjum	6	81
		Liceum Ogólnokształcące	1	49

		Razem	-	326
7	Podlaskie	Przedszkole	1	123
		Szkoła Podstawowa	3	176
		Gimnazjum	4	76
		Policealna artystyczna	1	3
		Razem	-	378
8	Pomorskie	Przedszkole	4	35
		Szkoła Podstawowa	9	196
		Gimnazjum	3	19
		Zasadnicza Szk. Zawodowa	3	8
		Liceum Ogólnokształcące	1	18
		Technikum	3	42
		Razem	-	318
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	19	77
		Szkoła Podstawowa	34	698
		Gimnazjum	22	260
		Liceum Ogólnokształcące	2	113
		Razem	-	1148
10	Zachodniopomorskie	Przedszkole	4	19
		Szkoła Podstawowa	6	126
		Gimnazjum	4	57
		Liceum Ogólnokształcące	1	50
		Razem	-	252
	Razem		177	2934

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2015/2016

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	1	2
		Szkoła Podstawowa	4	81
		Gimnazjum	2	100
		Liceum Ogólnokształcące	1	53
		Razem	-	236
2	Lubelskie	Przedszkole	1	4
		Szkoła Podstawowa	3	25
		Gimnazjum	1	4
		Razem	-	33
3	Lubuskie	Przedszkole	1	5
		Szkoła Podstawowa	1	8
		Gimnazjum	3	34
		Razem	-	47
4	Małopolskie	Przedszkole	0	0
		Szkoła Podstawowa	6	53
		Gimnazjum	4	8
		Liceum Ogólnokształcące	1	4
		Razem	-	65
5	Mazowieckie	Przedszkole	3	21
		Szkoła Podstawowa	1	80
		Gimnazjum	1	15
		Liceum Ogólnokształcące	1	16
		Razem	-	132
6	Podkarpackie	Przedszkole	4	66
		Szkoła podstawowa	10	231
		Gimnazjum	7	84
		Liceum Ogólnokształcące	1	56

		Razem	-	437
7	Podlaskie	Przedszkole	2	138
		Szkoła Podstawowa	3	187
		Gimnazjum	4	83
		Razem	-	408
8	Pomorskie	Przedszkole	3	28
		Szkoła Podstawowa	10	216
		Gimnazjum	3	14
		Zasadnicza Szk. Zawodowa	1	2
		Liceum Ogólnokształcące	1	13
		Technikum	3	31
		Razem	-	304
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	19	68
		Szkoła Podstawowa	36	715
		Gimnazjum	24	277
		Liceum Ogólnokształcące	2	129
		Razem	-	1189
10	Zachodniopomorskie	Przedszkole	3	8
		Szkoła Podstawowa	7	186
		Gimnazjum	4	60
		Liceum Ogólnokształcące	2	53
		Razem	-	307
	Razem		184	3158

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2016/2017

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	1	2
		Szkoła Podstawowa	4	62
		Gimnazjum	2	93
		Liceum Ogólnokształcące	1	53
		Razem	-	210
2	Lubelskie	Przedszkole	1	4
		Szkoła Podstawowa	3	26
		Gimnazjum	1	2
		Razem	-	32
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	1	9
		Gimnazjum	3	32
		Razem	-	41
4	Małopolskie	Przedszkole	1	40
		Szkoła Podstawowa	6	57
		Gimnazjum	4	9
		Liceum Ogólnokształcące	1	6
		Razem	-	72
5	Mazowieckie	Przedszkole	1	18
		Szkoła Podstawowa	1	85
		Gimnazjum	1	19
		Liceum Ogólnokształcące	1	13
		Razem	-	135
6	Podkarpackie	Przedszkole	8	62
		Szkoła podstawowa	10	221
		Gimnazjum	7	81
		Liceum Ogólnokształcące	1	65
		Razem	-	429
7	Podlaskie	Przedszkole	2	147

		Szkoła Podstawowa	3	178
		Gimnazjum	4	74
		Razem	-	399
8	Pomorskie	Przedszkole	3	29
		Szkoła Podstawowa	13	271
		Gimnazjum	2	10
		Zasadnicza Szk. Zawodowa	1	1
		Liceum Ogólnokształcące	1	15
		Technikum	3	17
		Razem	-	343
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	15	61
		Szkoła Podstawowa	37	666
		Gimnazjum	25	266
		Liceum Ogólnokształcące	2	118
		Razem	-	1111
10	Zachodniopomorskie	Przedszkole	2	12
		Szkoła Podstawowa	8	175
		Gimnazjum	5	55
		Liceum Ogólnokształcące	2	54
		Razem	-	296
	Razem		187	3108

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2017/2018

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Szkoła Podstawowa	4	131
		Gimnazjum	1	44
		Liceum Ogólnokształcące	1	48
		Razem	-	223
2	Lubelskie	Przedszkole	1	6
		Szkoła Podstawowa	3	24
		Razem	-	30
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	3	12
		Gimnazjum	3	12
		Razem	-	24
4	Małopolskie	Szkoła Podstawowa	6	52
		Gimnazjum	5	9
		Liceum Ogólnokształcące	1	3
		Razem	-	64
5	Mazowieckie	Przedszkole	2	45
		Szkoła Podstawowa	1	91
		Gimnazjum	1	12
		Liceum Ogólnokształcące	1	13
		Razem	-	161
6	Podkarpackie	Przedszkole	7	53
		Szkoła podstawowa	10	232
		Gimnazjum	8	44
		Liceum Ogólnokształcące	1	52
		Razem	-	381
7	Podlaskie	Przedszkole	2	140
		Szkoła Podstawowa	4	204
		Gimnazjum	4	60

		Razem	-	404
8	Pomorskie	Przedszkole	2	45
		Szkoła Podstawowa	13	255
		Gimnazjum	3	8
		Liceum Ogólnokształcące	3	13
		Technikum	2	8
		Razem	-	329
9	Warmińsko-mazurskie	Przedszkole	10	52
		Szkoła Podstawowa	36	727
		Gimnazjum	20	178
		Liceum Ogólnokształcące	2	113
		Przedszkole	4	13
		Razem	-	1083
10	Zachodniopomorskie	Szkoła Podstawowa	9	181
		Gimnazjum	5	35
		Liceum Ogólnokształcące	1	41
		Razem	-	257
	Razem		179	2956

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2018/2019

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Przedszkole	1	3
		Szkoła Podstawowa	4	222
		Liceum Ogólnokształcące	1	56
		Razem	-	281
2	Lubelskie	Przedszkole	1	3
		Szkoła Podstawowa	3	21
		Razem	-	24
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	3	17
4	Małopolskie	Szkoła Podstawowa	5	53
		Liceum Ogólnokształcące	1	3
		Razem	-	56
5	Mazowieckie	Szkoła Podstawowa	1	126
		Liceum Ogólnokształcące	1	6
		Razem	-	132
6	Podkarpackie	Przedszkole	1	25
		Szkoła podstawowa	10	302
		Gimnazjum	1	4
		Liceum Ogólnokształcące	1	37
		Razem	-	328
7	Podlaskie	Przedszkole	2	145
		Szkoła Podstawowa	4	275
		Gimnazjum	2	9
		Razem	-	429
8	Pomorskie	Szkoła Podstawowa	14	295
		Liceum Ogólnokształcące	3	17
		Technikum	1	11
		Technikum	-	323
9	Warmińsko-mazurskie	Szkoła Podstawowa	37	858

		Gimnazjum	1	5
		Liceum Ogólnokształcące	2	105
		Razem	-	968
10	Zachodniopomorskie	Szkoła Podstawowa	9	224
		Liceum Ogólnokształcące	2	42
		Technikum	1	3
		Razem	-	269
	Razem		112	2867

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2019/2020

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Szkoła Podstawowa	2	143
		Liceum Ogólnokształcące	1	75
		Razem	-	218
2	Lubelskie	Przedszkole	1	3
		Szkoła Podstawowa	4	27
		Razem	-	30
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	1	4
4	Łódzkie	Przedszkole	1	19
		Szkoła Podstawowa	1	7
		Razem	-	26
5	Małopolskie	Przedszkole	1	3
		Szkoła Podstawowa	5	49
		Liceum Ogólnokształcące	1	3
		Technikum	1	1
		Razem	-	56
5	Mazowieckie	Szkoła Podstawowa	1	91
		Liceum Ogólnokształcące	1	14
		Razem	-	105
6	Podkarpackie	Przedszkole	1	25
		Szkoła podstawowa	13	380
		Liceum Ogólnokształcące	2	104
		Razem	-	484
7	Podlaskie	Przedszkole	3	153
		Szkoła Podstawowa	4	250
		Razem	-	403
8	Pomorskie	Przedszkole	1	17
		Szkoła Podstawowa	11	297

		Liceum Ogólnokształcące	2	25
		Technikum	1	7
		Razem	-	346
9	Śląskie	Szkoła Podstawowa	1	15
10	Warmińsko-mazurskie	Punkt przedszkolny	2	5
		Przedszkole	1	3
		Szkoła Podstawowa	36	692
		Liceum Ogólnokształcące	2	149
		Razem	-	849
11	Wielkopolskie	Przedszkole	3	89
		Szkoła Podstawowa	1	24
		Razem	-	113
12	Zachodniopomorskie	Szkoła Podstawowa	9	213
		Liceum Ogólnokształcące	1	56
		Razem	-	269
	Razem		115	2943

Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2020/2021

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Szkoła Podstawowa	4	67
		Liceum Ogólnokształcące	1	14
		Razem	-	81
2	Lubelskie	Przedszkole	1	3
		Szkoła Podstawowa	3	18
		Razem	-	21
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	1	8
4	Małopolskie	Szkoła Podstawowa	5	54
		Liceum Ogólnokształcące	1	3
		Technikum	1	2
		Razem	-	59
5	Mazowieckie	Szkoła Podstawowa	1	85
		Liceum Ogólnokształcące	1	13
		Razem	-	98
6	Podkarpackie	Punkt przedszkolny	1	4
		Przedszkole	1	22
		Szkoła podstawowa	12	254
		Liceum Ogólnokształcące	1	17
		Razem	-	297
7	Podlaskie	Przedszkole	2	162
		Szkoła Podstawowa	3	224
		Razem	-	386
8	Pomorskie	Szkoła Podstawowa	12	239
		Liceum Ogólnokształcące	2	28
		Technikum	1	4
		Razem	-	271

9	Śląskie	Szkoła Podstawowa	1	15
10	Warmińsko-mazurskie	Punkt przedszkolny	1	2
		Przedszkole	1	4
		Szkoła Podstawowa	38	656
		Liceum Ogólnokształcące	2	72
		Razem	-	734
11	Wielkopolskie	Przedszkole	1	28
		Szkoła Podstawowa	1	7
		Razem	-	35
12	Zachodniopomorskie	Szkoła Podstawowa	8	166
		Liceum Ogólnokształcące	1	4
		Razem	-	170
Razem			108	2175

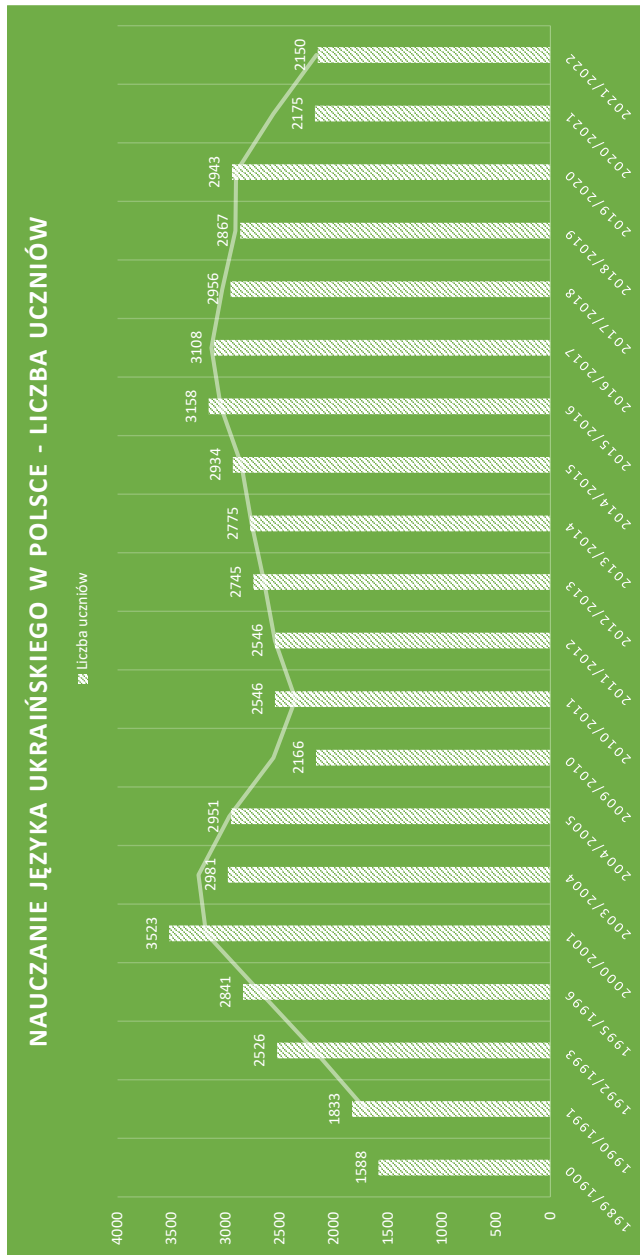
Źródło: dane.gov.pl

Liczba uczniów i szkół – nauczanie języka ukraińskiego w 2021/2022

Lp	Województwo	Etap edukacyjny	Liczba szkół/placówek	Liczba uczniów
1	Dolnośląskie	Szkoła Podstawowa	4	65
		Liceum Ogólnokształcące	1	23
		Razem	-	88
2	Lubelskie	Przedszkole	1	1
		Szkoła Podstawowa	2	17
		Razem	-	18
3	Lubuskie	Szkoła Podstawowa	2	9
4	Małopolskie	Przedszkole	1	13
		Szkoła Podstawowa	5	46
		Liceum Ogólnokształcące	1	5
		Razem	-	64
5	Mazowieckie	Szkoła Podstawowa	2	87
		Liceum Ogólnokształcące	1	17
		Razem	-	104
6	Podkarpackie	Punkt przedszkolny	-	-
		Przedszkole	1	19
		Szkoła podstawowa	12	251
		Liceum Ogólnokształcące	1	22
		Razem	-	292
7	Podlaskie	Przedszkole	2	165
		Szkoła Podstawowa	4	260
		Razem	-	425
8	Pomorskie	Szkoła Podstawowa	11	204
		Liceum Ogólnokształcące	3	22
		Technikum	1	2
		Razem	-	228

9	Śląskie	Szkoła Podstawowa	1	18
10	Warmińsko-mazurskie	Punkt przedszkolny	1	1
		Przedszkole	1	9
		Szkoła Podstawowa	40	643
		Liceum Ogólnokształcące	2	72
		Razem	-	725
11	Wielkopolskie	Przedszkole	-	-
		Szkoła Podstawowa	1	12
12	Zachodniopomorskie	Szkoła Podstawowa	8	162
		Liceum Ogólnokształcące	1	5
		Razem	-	167
Razem			110	2150

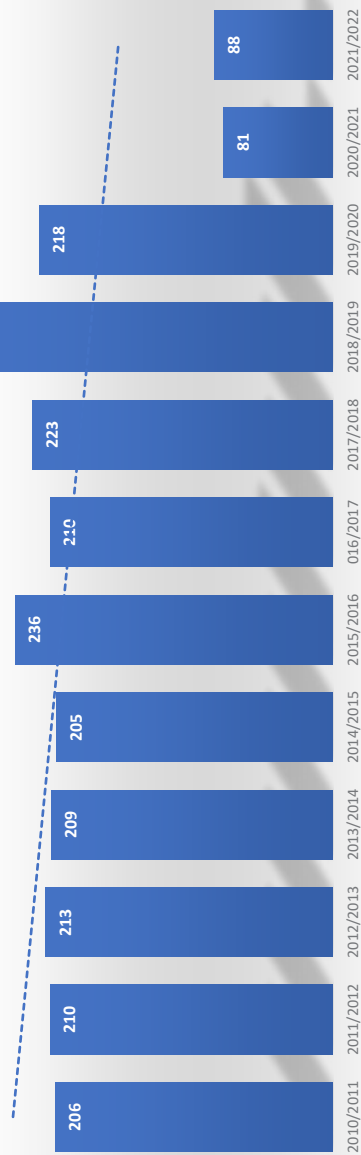
Nauczanie języka ukraińskiego w Polsce (jako języka mniejszości narodowej) w latach 1989-2022

Opracowanie: Marek Syrnok, październik 2022

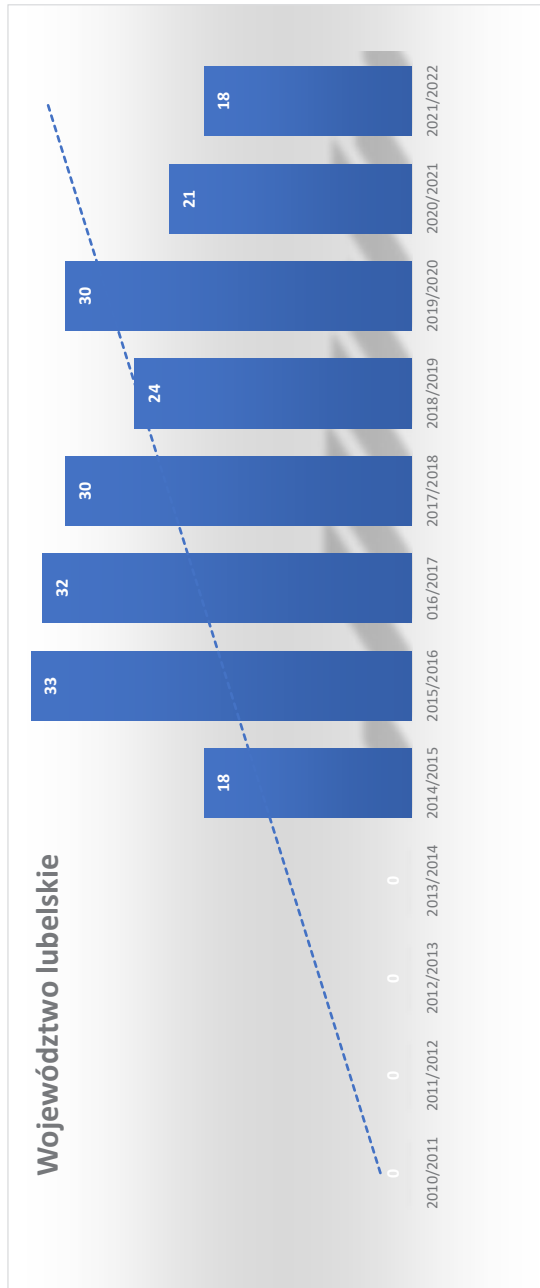
Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa dolnośląskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Województwo dolnośląskie

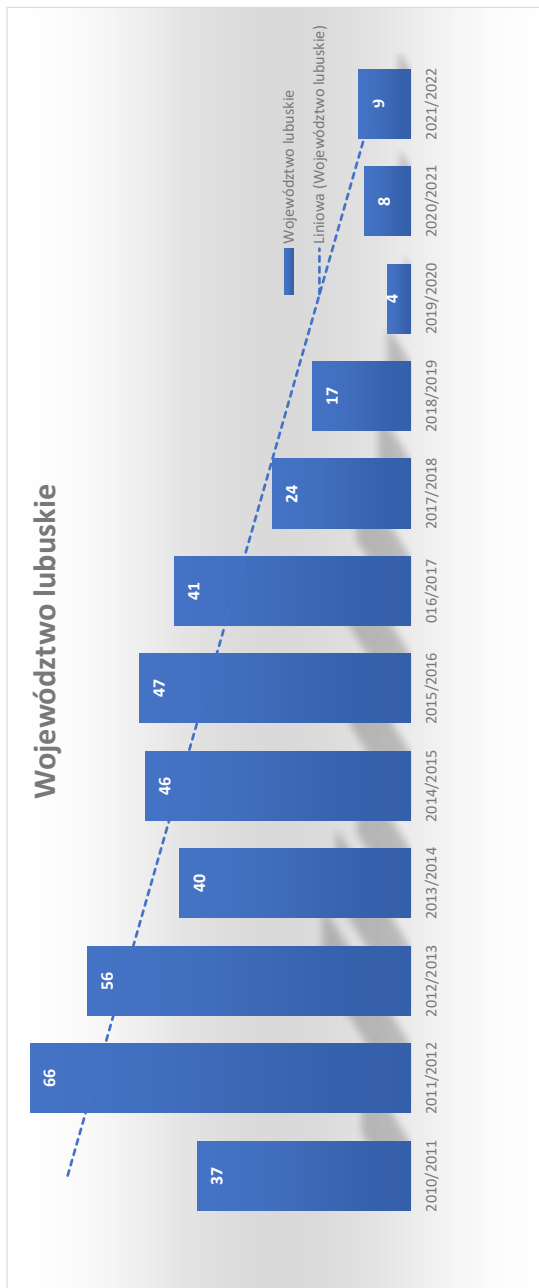
Opracowanie: Marek Syrynk, październik 2022

Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa lubelskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Opracowanie: Marek Syrnik, październik 2022

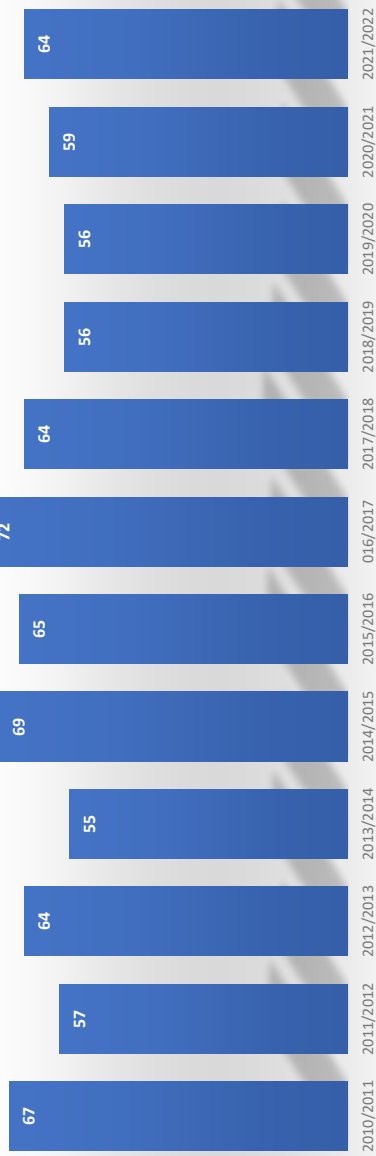
Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa lubuskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Opracowanie: Marek Syrnyk, październik 2022

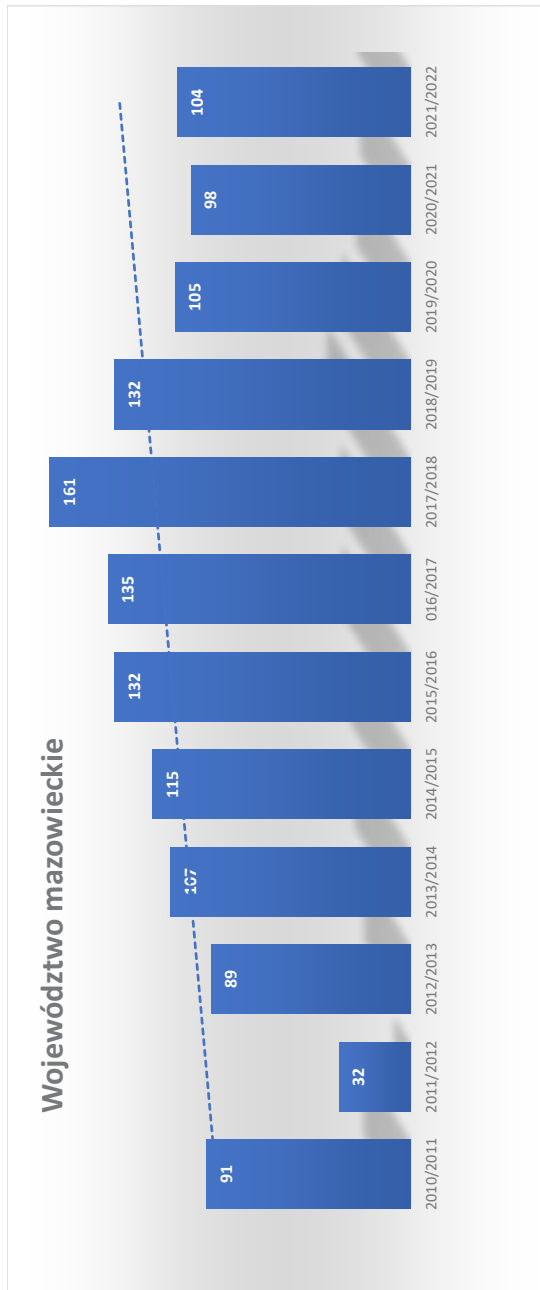
Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa małopolskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Województwo małopolskie

Opracowanie: Marek Syryk, październik 2022

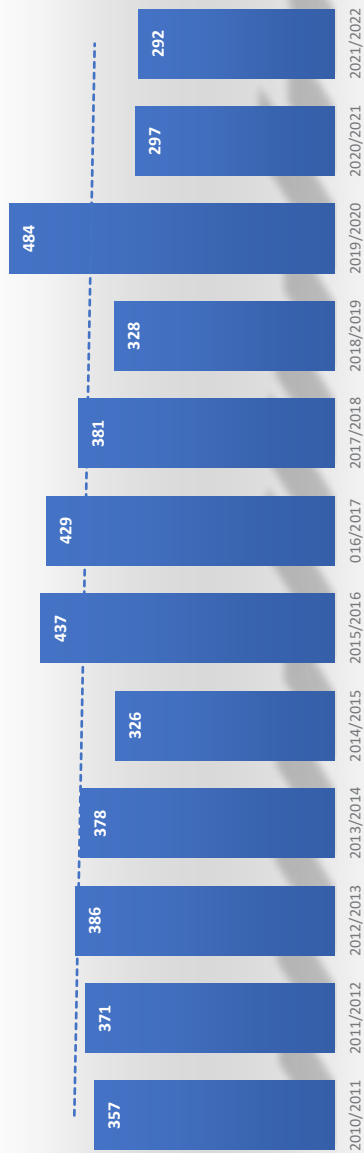
Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa mazowieckiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Opracowanie: Marek Syrnik, październik 2022

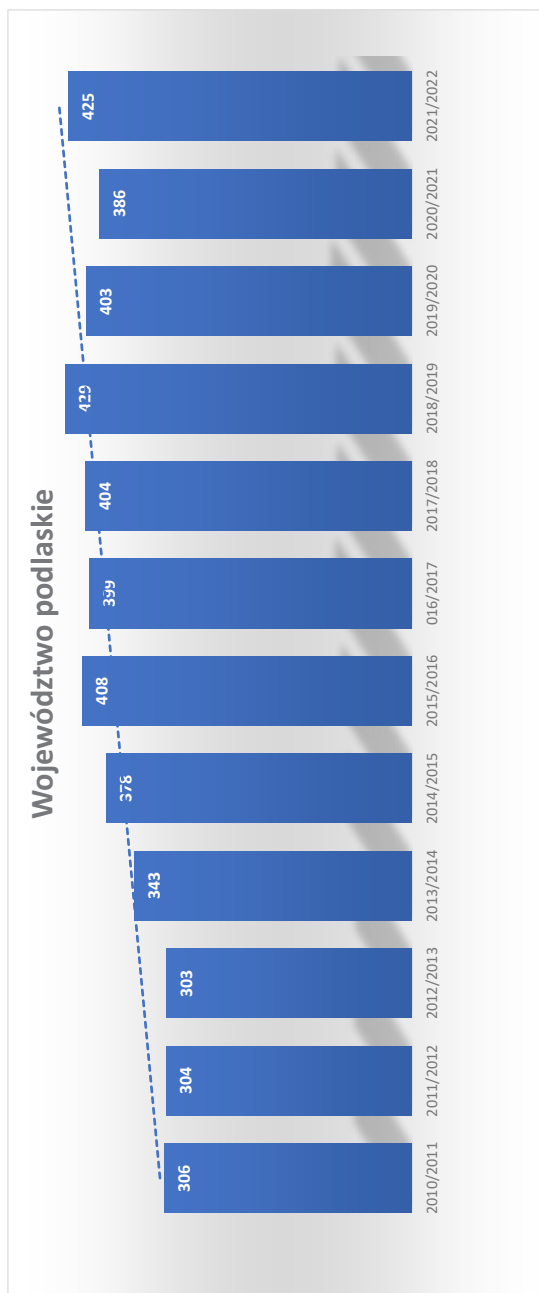
Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa podkarpackiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Województwo podkarpackie

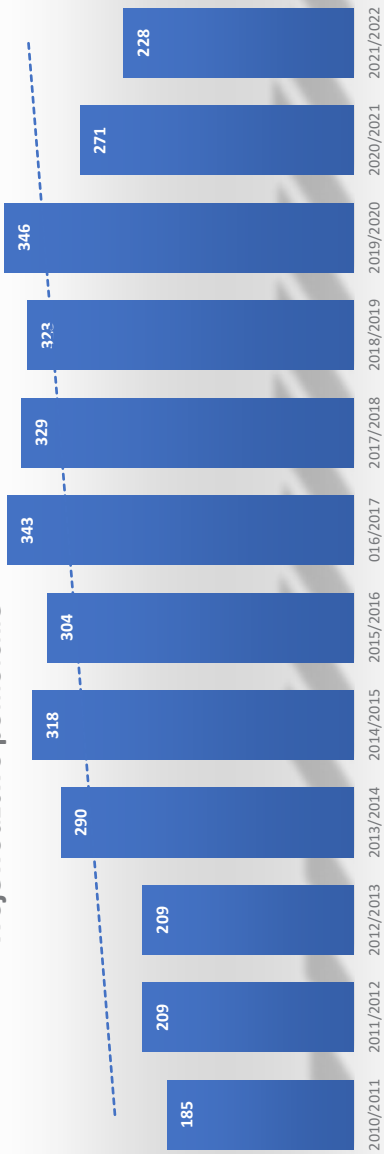
Opracowanie: Marek Syrnok, październik 2022

Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa podlaskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

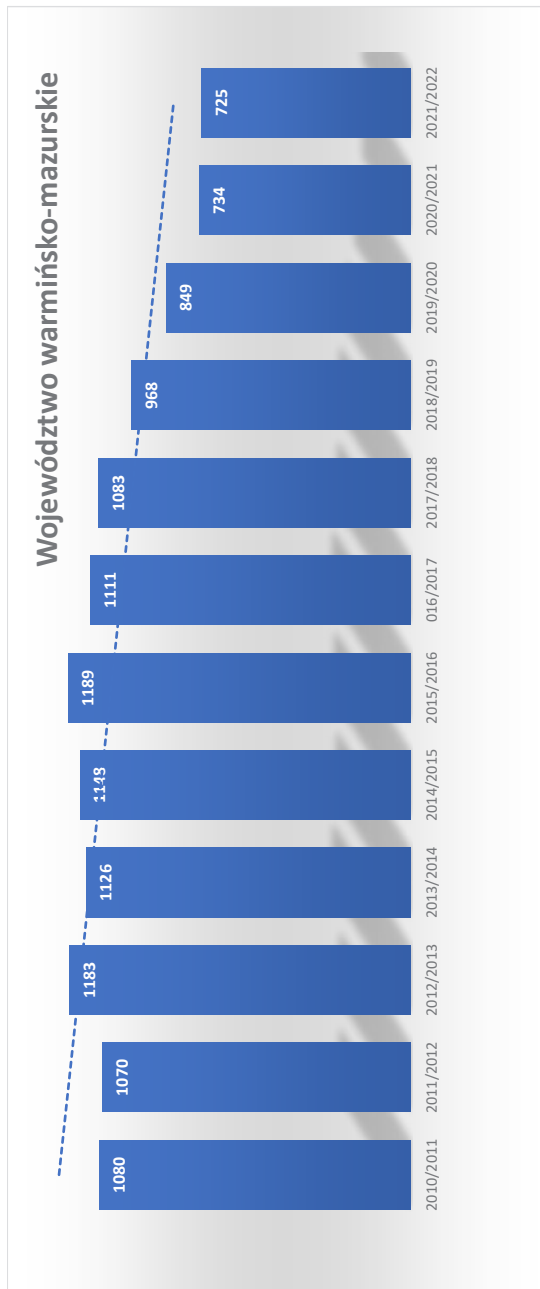
Opracowanie: Marek Syrnik, październik 2022
Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa pomorskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Województwo pomorskie

Opracowanie: Marek Syrnik, październik 2022

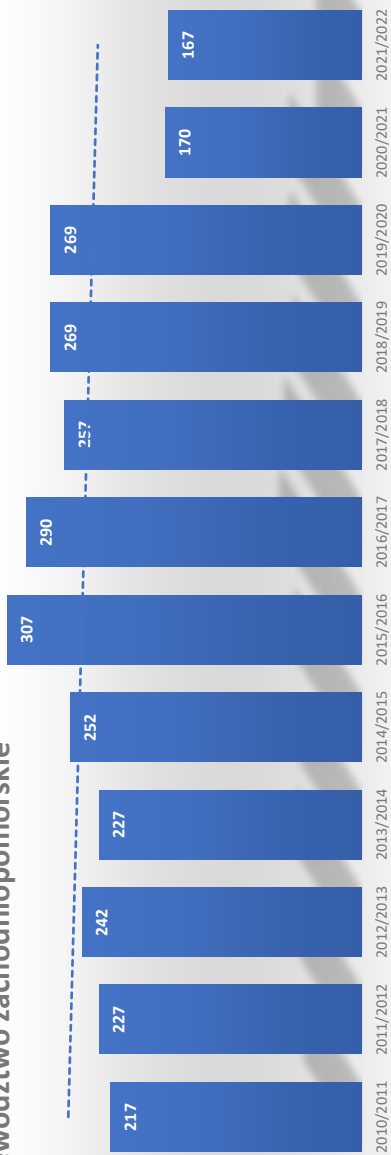
Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa warmińsko-mazurskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Opracowanie: Marek Syrnyk, październik 2022

Dzieci i uczniowie należący do ukraińskiej mniejszości narodowej w szkołach i placówkach województwa zachodniopomorskiego w latach 2010-2022
(liczby bezwzględne)

Województwo zachodniopomorskie

Opracowanie: Marek Syrnik, październik 2022

Liczba uczniów ukraińskiej mniejszości narodowej w liceach w Polsce w latach 2010-2021/2022 – szkoły z ukraińskim językiem nauczania, szkoły dwujęzyczne i z dodatkową nauką języka mniejszości (Biały Bór, Górowo Iławeckie, Przemyśl, Legnica)

